

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

katedra geografie

Lenka DVOŘÁKOVÁ

**VÝVOJ VNITŘNÍ PROSTOROVÉ
STRUKTURY MĚSTA ŽĎÁRU NAD
SÁZAVOU**

diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci řešila sama a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

Olomouc, 1. dubna 2009

.....

podpis

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, katedra geografie

Akademický rok 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Lenka DVOŘÁKOVÁ

obor (studijní kombinace)

Matematika-Geografie

Název práce:

Vývoj vnitřní prostorové struktury města Žďáru nad Sázavou

Development of internal spatial structure of Žďár nad Sázavou

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je postihnout základní charakteristiky vývoje vnitřní prostorové struktury města Žďáru nad Sázavou se zvláštním zřetelem na transformační procesy po roce 1989. Nejprve budou popsány základní atributy vývoje města od jeho založení do současnosti. Současná vnitřní struktura potom bude charakterizována jednak na základě porovnání výsledků SLDB za roky 1991 a 2001, ale hlavně vlastním terénním šetřením, doprovázeným dotazníkovým šetřením mezi občany a interview s klíčovými aktéry města. Na tomto základě budou načrtnuty základní determinanty vývoje města do budoucnosti.

Struktura práce:

1. Teoreticko-metodologické aspekty geogr. výzkumu prostorové struktury města
2. Geografická charakteristika zkoumaného území
3. Morfologická charakteristika
4. Funkční struktura
5. Sociálně-demografická struktura
6. Syntetické hodnocení prostorové struktury
7. Závěr
8. Shrnutí - Summary (česky a anglicky), klíčová slova - key words

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

Sestavení osnovy DP (listopad 2007)

Rešerše literatury k otázkám historického vývoje a současnosti struktury města (únor 2008)
Teorie a metodologie výzkumu, sběr dat ze SLDB 2001 a 1991, jejich statistické zpracování (květen 2008)
Terénní šetření: identifikace klíčových prostorů, kde dochází ke změně struktury, dotazníkové šetření mezi občany města (září 2008)
Interview s klíčovými aktéry ve městě (listopad 2008)
Analýza a syntéza získaných poznatků, identifikace klíčových procesů (leden 2009)
Odevzdání diplomové práce (duben 2009)

Rozsah grafických prací: tabulky, mapové přílohy aj.

Rozsah průvodní zprávy: 20 000 až 22 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

CARTER, H. (1997): The study of urban geography, Arnold, 420 s.
CVAKOVÁ, M. (2003): Vývoj sídelní struktury města Třebíč. Diplomová práce, katedra geografie, PřF UP Olomouc
HAMPL, M. (1996a): Vývoj systému osídlení v České republice. In: Hampl, M. a kol. Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. PřF UK Praha, s. 35-52.
HAMPL, M. (1996b): Transformační procesy a předpoklady dalšího vývoje systému osídlení. In: HAMPL, M. A KOL. Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. PřF UK Praha, s.91-118
HAMPL, M. - GARDAVSKÝ, V. - KUHN, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR, PřF UK Praha, 253 str.
HAMPL, M., MULLER, J. (1996): Komplexní organizace systému osídlení. In: Hampl, M. a kol. Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice, PřF UK Praha, s.53-90
LICHTENBERGER, E. (1991): Stadtgeographie- Methoden, Modelle, Konzepte. Teubner geogr. Bücher, 211 s.
MATLOVIČ, R.(1998): Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov. Geografické práce VIII/1, PU Prešov
Netopil, P. (2006): Vývoj vnitřní prostorové struktury města Přerova. Diplomová práce, katedra geografie, PřF UP Olomouc

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Datum zadání diplomové práce: 16. 11. 2007

Termín odevzdání diplomové práce: 15. 4. 2009

---

vedoucí katedry

---

vedoucí diplomové práce

Děkuji vedoucímu diplomové práce RNDr. Pavlu Ptáčkovi, Ph.D. za vedení a cenné rady při zpracování daného tématu.

Obsah

1. Úvod, cíl práce a metody zpracování	8
1.1 Úvod.....	8
1.2 Cíl práce.....	8
1.3 Metody zpracování	9
1.4 Diskuse s literaturou	11
2. Prostorová struktura města jako předmět geografického výzkumu.....	12
2.1 Teoretické přístupy ke studiu města.....	13
2.2 Přehled badatelských směrů.....	14
2.3 Hlavní procesy změn prostorové struktury postkomunistických měst.....	17
3. Základní informace o městě Žďár nad Sázavou.....	19
3.1 Fyzická charakteristika	21
3.1 Administrativní členění	22
4. Historický vývoj Žďáru nad Sázavou	27
4.1 Preindustriální období	27
4.1.1 Od počátku osídlení po zrušení kláštera.....	27
4.1.2 Vývoj po zrušení kláštera	30
4.2 Industriální období.....	33
4.3 Období socialismu.....	36
4.3.1 Veřejný život	36
4.3.2 Vývoj hospodářství, dopravy a infrastruktury.....	36
4.3.3 Výstavba města.....	37
5. Vnitřní prostorová struktura města	41
5.1 Morfologická struktura a geneze města	42
5.2 Funkční členění města na sektory.....	46

5.2.1 Bytová výstavba a plochy pro bydlení	50
5.2.2 Vývoj a struktura ekonomiky	54
5.2.2.1 Historický vývoj	54
5.2.2.2 Současný vývoj po roce 1989	55
6. Demografická a sociální struktura obyvatelstva.....	58
6.1 Vývoj počtu obyvatel.....	58
6.2 Přirozený a mechanický pohyb obyvatel.....	60
6.2.1 Vývoj pohybu obyvatel v letech 1960 – 2005	61
6.3 Struktura města podle pohlaví.....	63
6.4 Věková struktura.....	64
6.5 Vzdělanostní struktura.....	68
6.6 Struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva.....	72
7. Dopravní infrastruktura	77
7.1 Silniční doprava	77
7.2 Železniční doprava.....	78
8. Vývoj po roce 1989	79
9. Vyhodnocení dotazníkového šetření	80
9.1 Základní charakteristika respondentů	80
9.2 Bydlení.....	81
9.3 Kvalita života	87
9.4 Sociální oblast	91
9.5 Rozvoj města	92
10. Perspektiva prostorové struktury města.....	96
11. Závěr	99
Použité informační zdroje.....	102

1. Úvod, cíl práce, metody zpracování

1.1 Úvod

Území dnešního Žďáru nad Sázavou bylo osídleno poměrně pozdě, v desátém a jedenáctém století zde byla rozptýlena slovanská sídliště. Toto pozdní osídlení souvisí s geografickou polohou na pomezí historických zemí Čech a Moravy. Dalším významným krokem bylo založení kláštera v roce 1252, který urychlil kolonizaci oblasti. V roce 1607 byl Žďár povýšen na město. Z hlediska architektury je důležité 18. století, kdy Jan Blažej Santini Aichel postavil poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, který je zapsán ve světovém dědictví UNESCO.

V 19. století bylo ve městě založeno několik průmyslových podniků a rozvíjela se řemesla. Co se týká charakteru města, byl dlouhou dobu venkovského typu. Až v polovině 20. století se začala prudce stavět sídliště na podnět založení ŽĎASu a následným příchodem mladých lidí do města. Od této doby do 90. let 20. století se Žďár nad Sázavou velmi rozrůstal a počet obyvatel se zpětinasobil.

1.2 Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je postihnout základní charakteristiky vývoje vnitřní prostorové struktury města Žďáru nad Sázavou. Prostorová struktura města je omezována přírodními i umělými bariérami. V této práci se snažím zachytit základní historické události města na hranici Čech a Moravy, Žďáru nad Sázavou, jeho vznik a vývoj. Je zajímavé sledovat etapy bytové výstavby města a vývoj počtu obyvatel. Vzhledem k tomu, že se město začalo výrazně rozvíjet až v padesátých letech 20. století, tak výstavba musela probíhat velmi rychle.

Hned na úvod je vložena kapitola Prostorová struktura města jako předmět geografického výzkumu, která představuje základní rysy studia měst v průběhu let. Také jsou zde představeny základní procesy, které probíhaly v postkomunistických městech.

Hlavními dílčími strukturami práce jsou fyzická, sociální a funkční složka. Co se týká členění města podle typů sektorů jejího využití, se snažím vystihnout, zda má

město toto rozvržení dáno sektory, koncentrickými zónami či mnoha jádry. Rovněž se zabývá plochami, které jsou určené pro bydlení, rekreaci, obslužnost a průmysl. Z pohledu využití volného času bych se měla zajímat o plochy pro sport, rekreaci a kulturu, jejich dostatek a dostupnost. Například, co se plánuje ve městě postavit, inovovat a zřídit.

Důležitou částí je vyhodnocení dotazníkového šetření týkajícího se obyvatel samotného města a jejich spokojenosti s životem ve Žďáře nad Sázavou.

1.3 Metody zpracování

Podle charakteru jednotlivých kapitol a podkapitol bylo využito několik různých metod zpracování. Vzhledem k charakteru této diplomové práce byla nejdůležitější rešerše literárních pramenů obsahující problematiku daného tématu. Tato metoda byla nejdůležitější hlavně v kapitolách popisujících fyzickou charakteristiku daného území, historický vývoj města a jeho osídlení. V dalších kapitolách byla k uvedenému rešerši literárních pramenů doplněna analýza statistických dat ze Sčítání lidu, domů a bytů z let 1991 a 2001 a mapových podkladů.

V kapitole Vývoj města po roce 1989 jsem vyzvedla nejdůležitější informace z předchozích kapitol.

Kromě uvedených dostupných mapových podkladů získaných na městském úřadě je základní text doplněn obrázky a fotografiemi jak vlastními, tak i historickými získanými z internetu. Část těchto vizuálních informačních zdrojů je v samotném textu, většina však v příloze, na kterou se text odvolává. Historické mapy získané z literatury jsou skenovány a vkládány do textu.

Tvorba kartogramů vycházela z mapových podkladů základních sídelních jednotek (ZSJ) v digitální podobě získaných z Českého statistického úřadu (ČSÚ) Praha. Data z SLDB 1991 a 2001 byla přepočítána a pomocí grafického počítačového programu Arc View přepracována. Některé grafické kartogramy a mapy byly získány z internetu či z Územního a Strategického plánu města. Graficky jsou přepracovány pomocí programu Corel DRAW 9, Corel PHOTO-PAINT 9 a Adobe Photoshop Image.

Díličí početní operace byly provedeny v tabulkovém kalkulátoru Microsoft Excel. Souhrnné početní charakteristiky rozdělení ZSJ do typů byly provedeny v programu Statistica, kde jsem používala shlukovou analýzu nestandardizovaných dat. Standardizace dat nebyla nutná z důvodu použití dat pomocí indexů, v jiných částech byla hodnota rozpětí jednotlivých charakteristik shodná, tedy euklidovská vzdálenost, na které je tato shluková analýza založená, hodnot nebyla narušena a objekty se mohly podle pravidel jednoduchého spojení slučovat do podobných skupin (typů). Počty skupin jsme odvozovala z grafu rozvrhu shlukování.

Vlastní tematické kartogramy vznikly pomocí výše zmiňovaného programu Arc View. Výsledné mapové výstupy názorně graficky charakterizují vybrané demografické charakteristiky. Vedle těchto charakteristik je uvedené metody použito i u představení domovního fondu a výsledků dotazníkového šetření. Každý kartogram jsem doplnila o patřičný komentář upozorňující na vybrané jevy.

Vzájemné porovnání dat ze SLDB 1991 a 2001 bylo možné jen u některých společných kategorií. V textu je na srovnání vždy upozorněno a počítány jsou i indexy. Hlavní úpravou při práci s těmito daty bylo omezení výpočtů pouze na ZSJ s více jak padesáti obyvateli, kde by byla absolutní četnost jevů nízká a relativní četnost by způsobovala zkreslení. Pro tyto ZSJ jsem v kartogramu vyhradila speciální kategorie a v textu nejsou podrobně zmiňovány.

Některé charakteristiky jsou názorně ztvárněny pomocí grafů a tabulek. Stejně jako předešlé kartogramy byly stručně okomentovány.

Důležité pro tvorbu samotné práce byly i rozhovory s příslušnými autoritami města. Nápomocné mi byly pracovnice Městského úřadu ve Žďáře nad Sázavou, zvláště paní Ing. Darina Faronová, která mi poskytla příslušné informace a Územní plán města. Cenná data mi poskytly pracovnice Statistického úřadu ze Žďáru nad Sázavou, Jihlavy a Prahy. Informace ohledně výstavby města poskytli kronikář PhDr. Jaroslav Švoma a pracovníci regionálního muzea, kteří mi výstavu o vývoji města doplnili přednáškou.

V dotazníkovém šetření, které jsem provedla u 208 obyvatel Žďáru nad Sázavou, jsem se ptala dotázaných na 26 otázek vyhotovených na základě dotazníku ve strategickém plánu. Data byla vyhodnocena pomocí výše zmiňovaných počítačových programů. Nejdůležitějším byl Excel, v kterém byly vytvořeny i grafy v příloze,

okomentované v samotném textu. Souhrnné informace byly vypočítány pomocí shlukové analýzy a následně programu Arc View.

Samotný text i celá diplomová práce byla napsána v textovém editoru Microsoft Word.

1. 4 Diskuse s literaturou

Používala jsem literární zdroje, které se příliš nelišily. Knih o městě Žďár nad Sázavou vzniklo velmi málo a téměř všechny se týkají historie a památek města. Je několik málo knih o největším podniku ve městě, ŽĐASu, které vycházely po deseti letech. Data však nebyla téměř v práci použita z důvodu jednostranného pohledu. Kniha Žďár nad Sázavou od února 1948 vystihuje období vývoje výstavby, průmyslu, zemědělství i běžného života do roku 1988. O současném vývoji nebylo nic napsáno. Knihy vydané k čtyřstému výročí od povýšení Žďáru na město bohužel tyto informace nedoplňily.

2. Prostorová struktura města jako předmět geografického výzkumu¹

V tradičním chápání je prostorová struktura města ztotožňována s uspořádáním a rozmístěním sociálně – ekonomických jevů v městském prostředí. Systémový přístup považuje prostorovou strukturu města za systém složený z podsystémů odpovídajících sociálně – ekonomickým jevům ve městě a vztahům mezi nimi.

Prostorová struktura města je často podle R. Matykowského z roku 1988 považována za abstraktní anebo generalizovaný model rozmístění města v geografickém prostoru.¹

Při studiu prostorové struktury města se používá i termín městské prostředí. Podle J. Medvedkova z roku 1978 je městské prostředí ztotožněné se složitým geosystémem, který je řízený antropocentrickou organizací a funguje na území s vysokou hustotou zalidnění, s trvalou zástavbou a určitým rozdělením materiálních elementů, které spolu vytvářejí prostor pro cyklus denních aktivit obyvatelstva a pro další cílevědomý rozvoj usměrněný sociálním mechanismem. Podle B. M. Kibela z roku 1972 je město dynamickou v časoprostoru se měnící soustavou systémů, které fungují ve vzájemných vazbách s cílem uspokojit potřeby obyvatelstva a návštěvníků. Toto prostředí rozdělil do 6 aspektů: ekonomického, sociálního, politického, administrativního, prostorového a strukturálního.¹

Sociálně-ekologicky orientovaní badatelé v městském prostředí rozlišují fyzický (území, budovy, infrastruktura...) a sociální (lidé, sociální skupiny, instituce...) prostor. Ve fyzickogeograficky orientovaných pracích se používá termín urbánní krajina, což je nejvyšší stupeň přeměny původní přírodní krajiny.

Z geografického hlediska lze prostorovou strukturu města chápat jako mnohorozměrnou superstrukturu tvořenou vzájemně provázanými parciálními

---

¹ Kapitola podle: MATLOVIČ, R.: *Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 8 – 10.*

intraurbánními strukturami, ty jsou fyziogeografická, morfologická, funkční a sociálně-demografická.

2.1 Teoretické přístupy ke studiu města

Za zakladatele geografie sídel se považuje O. Schlüter (1899), který se věnoval vesnickému osídlení a K. Hassert (1907). Rozmístění obyvatelstva se věnoval H. Bleicher (1892).²

Počátky české urbánní geografie jsou spojené s pracemi V. Dvorského (1914, 1916), ve kterých se věnoval poloze měst v Čechách a vypracoval monografii Trenta. Pražskou geografickou školu reprezentovali J. Pohl-Doberský (1953, 1958) a J. Moschelesová, která v roce 1937 publikovala studii o prostorové struktuře Prahy. V Brně urbánní geografii rozvíjeli F. Koláček, F. Říkovský a další.³

Teoretické přístupy, které vznikly v průběhu vývoje studia měst, L. Sýkora⁴ rozdělil do čtyř základních směrů: sociálně-ekologického, neoklasického, institucionálního a politiko-ekonomického. Vznik každého z těchto přístupů byl ovlivněn situací v dané etapě vývoje společnosti. Sociálně-ekonomický přístup rozvíjený ve dvacátých letech dvacátého století Chicagskou školou stavěl na sociálním darwinismu, který nabízel vysvětlení urbanizačních procesů s příchodem imigrantů do severoamerických měst. Vznikaly neoklasické modely využití půdy ve městech v počátku šedesátých let dvacátého století. Institucionální a politiko-ekonomický přístup lze datovat od přelomu šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století, jako reakce na poválečný ekonomický rozvoj. Institucionální analýza se stávala východiskem pro širší pojetí založené na historickém materialismu.

---

² Kapitola podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 11.

³ Kapitola podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 12.

⁴ Podle: SÝKORA, L.: Teoretické přístupy ke studiu města. In: L. Sýkora, (ed.), Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Praha, PŤF UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 1993, s. 64 – 99.

2.2 Přehled badatelských směrů

Při studiu měst a jeho vnitřní struktury vzniklo několik směrů. Ze všech směrů uvedu jen několik, které se liší jen v preferovaném teoreticko-metodologickém rámci.

Urbanisticko-fyziografický směr

Urbanisticko-fyziografický směr vznikl ve 20. letech 20. století v díle F. M. Fryxella a orientuje se na fyzicko-geografické podmínky a jejich formování. Lze je charakterizovat jako podrobné, velkorozměrné studium fyzicko-geografického subsystému malého prostředí se zřetelem na potenciál pro rozvoj pro rozdílný typ městské zástavby. Sleduje i změny přírodního prostředí při rozvoji městské zástavby a aktivit člověka a v posledních letech i trvale udržitelným rozvojem.⁵

Morfologicko-genetický směr

Morfologicko-genetický směr se orientuje na morfologickou strukturu města, která se skládá z vnější (architektonická) a vnitřní (urbanistická) stránky. Tedy má nízkou úroveň komplexity a zanedbává jiné dílčí složky prostorové struktury města. Tento směr vznikl na přelomu 19. a 20. století. Základy tohoto směru položil představitel německé školy O. Schlüter a H. Hassinger. Česká škola se vyznačuje tradičním přístupem k výzkumu půdorysu města.⁶

Sociálně-ekologický směr

Sociálně-ekologický směr vznikl na začátku 20. Století. Rychlý rozvoj zaznamenal výzkumu měst na půdě chicagské školy, kterou reprezentuje R. Park a E. W. Burgess.⁷

Tento přístup vychází z ekologie člověka. Ekologický přístup pohlíží na město jako na uzavřený organismus, jehož vnitřní život se řídí základním principem vycházející ze sociálního darwinismu H. Spencera.⁸ Vývoj města je vnímán jako postupná evoluce.

---

⁵ Podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 14 – 16.

⁶ Podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 16 – 18.

⁷ Podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 18– 20.

⁸ SÝKORA, L.: Teoretické přístupy ke studiu města. In: L. Sýkora, (ed.), Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Praha, PFF UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 1993, s. 65.

Zakladatel chicagské školy R. Park (1936) specifikoval společnost jako organismus na dvou úrovních, a to na biotické a kulturní. Ty na základě evolučních principů směřují k rovnováze. Toto šlo aplikovat na dynamice severoamerických měst na počátku 20. století.⁹

Model koncentricko-zonální struktury, zvaný jako Burgassův koncentrický model vnitřní prostorové struktury města, je generalizovaným schématem vystihujícím předchozí principy. Jeho modifikací vznikl sektorový model H. Hoyta (1939) a polycentrický model (model mnoha jader) Ch. D. Harrisa a E. L. Ullmana (1945).¹⁰

Neoklasický ekonomický směr^{11,12}

Neoklasický ekonomický model se zabývá mechanismem fungování prostorového systému hospodaření a využití městských pozemků, především problematikou prostorové diferenciacie ekonomické hodnoty půdy. Rozvíjel se především na půdě americké školy od začátku 20. století díky R. Hurdu. Základy ekonomické teorie struktury města položil R. M. Haig, který upozornil na pozemkovou rentu provázanou s dopravními náklady. Největší rozvoj prodělal až v 60. letech 20. století, kdy se domácnosti i firmy snažily o maximální zisk. Neoklasický model se opírá o matematické modelování trhu s pozemky a nemovitostmi.

Na něj navázala disciplína zvaná nová sídelní ekonomie (new urban economics), která původně rozšiřuje o dříve generalizované faktory jako je renta, populační hustota a měnící se vzdálenost od centra města. Podstatou zůstává konstrukce Bid rent křivky určující vztah mezi vstupními parametry jako je vzdálenost od centra, výše příjmu, renta a další. Opomíjené vstupní faktory však i nadále zkreslují model a oddalují ho od reálně fungujícího města.

---

⁹ Podle: SÝKORA, L.: *Teoretické přístupy ke studiu města*. In: L. Sýkora, (ed.), *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Praha, PŘF UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 1993, s. 64 – 65.

¹⁰ Podle: MATLOVIČ, R.: *Geografia priestorovej struktury mesta Prešov*. *Geografické práce VIII/1*. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 18– 20.

¹¹ Podle: MATLOVIČ, R.: *Geografia priestorovej struktury mesta Prešov*. *Geografické práce VIII/1*. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 20 - 22

¹² Podle: SÝKORA, L.: *Teoretické přístupy ke studiu města*. In: L. Sýkora, (ed.), *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Praha, PŘF UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 1993, s. 64 – 75.

Funkčně-prostorový směr

Funkčně prostorový směr vznikl ve 20. letech 20. století a přednostně se zajímá o odhalení funkčně-prostorové struktury města a zohledňuje i fyziografickou a morfologickou strukturu města. Na rozdíl od neoklasického ekonomického směru neakceptuje zkoumané ekonomické mechanismy formování funkčně-prostorové struktury města. Koncentruje se na podrobné zkoumání map a využití půdy ve městě, z kterých vychází při vyčleňování a klasifikaci funkčních typů městského území.¹³

Institucionální přístup

Institucionální přístup se intenzivně rozvíjel od konce 60. let 20. století. Ukazuje na to, že většina lidí i firem je v rozvoji limitována svojí pozicí a mocí ve společnosti a působením soukromých i veřejných institucí. Institucionální směr postihuje sociálně-prostorovou a funkčně-prostorovou strukturu města.¹⁴ Významným impulsem ke konstituování institucionálního přístupu ke studiu města a jeho vnitřní struktury byla práce Rexe a Moorea o existenci tříd založených na rozdílném přístupu k bydlení.¹⁵

Politicko-ekonomický směr^{16,17}

Politicko-ekonomický přístup se začal formulovat na přelomu 60. a 70. let 20. století. Pozornost věnuje sociálním nerovnostem a spravedlivějšímu přerozdělování zdrojů v prostoru. Zároveň hledá rovnováhu mezi ekonomikou a sociálním statutem obyvatelstva. Lze identifikovat dva základní postoje k problematice sociálních nerovností, a to liberální a radikální, který staví na marxistické analýze a od poloviny sedmdesátých let se k němu z liberálního postoje přechází.

---

¹³ Podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 22

¹⁴ Podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 29 – 30.

¹⁵ Podle: SÝKORA, L.: Teoretické přístupy ke studiu města. In: L. Sýkora, (ed.), Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Praha, PŘ UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 1993, s. 76 – 82.

¹⁶ Podle: MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 31 - 32.

¹⁷ Podle: SÝKORA, L.: Teoretické přístupy ke studiu města. In: L. Sýkora, (ed.), Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Praha, PŘ UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 1993, s. 82 - 90.

2.3 Hlavní procesy změn prostorové struktury postkomunistických měst^{18,19}

Po roce 1989 dochází k velmi podstatným změnám v prostorové a funkční struktuře sídelního systému České republiky. Vzhledem k úzké propojenosti dílčích složek prostorové struktury města působily tyto transformační procesy často komplexně. Cílem této části je podat obecný přehled změn, které probíhaly ve Žďáře nad Sázavou, pomocí přehledu obecně známých pojmů, které tyto typické procesy definují.

Revitalizace, regenerace

Jedná se zvláště o změny fyzické složky prostorové struktury města, často spojená s komercializací. Dochází k zlepšení i rozšíření bytového a domovního fondu.

Úpadek a stagnace

Je proces, který působí zároveň protichůdně s výše zmiňovaným, kdy se stav již zanedbaných částí města dále zhoršuje. Oba tyto procesy jsou spojeny se sociálním statutem obyvatelstva a následnými procesy ghetoizace a gentrifikace. Tento proces zasáhl i průmyslové plochy, kde vlivem restrukturalizace došlo k uzavření starých neperspektivních ploch a závodů, zvaných brownfields.

Komercializace

Tento již výše zmiňovaný proces se uplatňuje hlavně v centru města a jeho blízkosti. Jeho důsledkem došlo k rozšíření komerčně využívaných ploch, jak změnou funkce z obytné a jiných nekomerčních na komerční plochy obchodů, restaurací a kanceláří. Některé plochy vznikly ale i budováním nových polyfunkčních objektů, zástavou proluk či asanací starých nevyhovujících budov.

---

¹⁸ Podle: Ptáček, P., Szczyrba, Z., Fňukal, M. (2007): Proměny prostorové struktury města Olomouce s důrazem na rezidenční funkce. *Urbanismus a územní rozvoj*, 10/2, s. 14-21

¹⁹ Netopil, P. (2006): Vývoj vnitřní prostorové struktury města Přerova. Diplomová práce, katedra geografie, PŘF UP Olomouc

Gentrifikace

Tento proces souvisí s komercializací a revitalizací, kdy ekonomicky silnější obyvatelé nahrazují v historické části města a rezidenčně atraktivních místech chudé obyvatele. Zároveň jsou i zdrojem investic do zájmových nemovitostí.

Ghetizace

Je proces, který je pro město nebezpečný hlavně vytvářením sociálně i národnostně diferencovaných čtvrtí. Proces doprovází hlavně úpadek a stagnaci fyzické struktury města. V těchto částech žije obyvatelstvo s nižším sociálním statutem.

Suburbanizace

Při tomto procesu je důležitá hlavně zemědělská půda přilehlá k městu, která je nahrazována novou obytnou, komerční či průmyslovou zástavbou. Nutná je i výstavba inženýrské sítě a dopravní infrastruktury. Těmto stavbám se říká greenfields a jsou opakem brownfields.

3. Základní informace o městě Žďár nad Sázavou

Žďár nad Sázavou je město na pomezí Čech a Moravy na Českomoravské vrchovině. Jeho celková rozloha je 3 706 hektarů z toho 123 ha je zastavěné území. Je bývalým okresním městem stejnojmenného okresu, který je rozlohou třetí největší v České republice. Zároveň je jedním z 5 okresů kraje Vysočina. Sousedí s okresy Pardubického kraje (Chrudim, Svitavy), Jihomoravského kraje (Blansko, Brno Venkov) a z kraje Vysočina s okresy Havlíčkův Brod, Třebíč a Jihlava. Z pohledu evropské regionální a strukturální politiky přísluší město Žďár nad Sázavou k regionu NUTS II Jihovýchod.

Obr. 1: Umístění Žďáru nad Sázavou v České republice

Zdroj: Čumpl, R.: Rozvoj města – investic Průmyslová zóna „JAMSKÁ“, Žďár nad Sázavou [online]. [2006], [5.9.2008]. Dostupný z [www: http://www.zdarns.cz/o-meste/rozvoj-mesta-investice.asp](http://www.zdarns.cz/o-meste/rozvoj-mesta-investice.asp)

Město Žďár nad Sázavou se stalo od roku 2003 obcí s rozšířenou působností (ORP), tj. sídlem tzv. „malého okresu“. Správní území zahrnuje 48 obcí. Ve správním obvodu ORP Žďáru nad Sázavou se nalézají dvě města – Žďár nad Sázavou a Svatka. Město Žďár nad Sázavou se na celkovém počtu obyvatel správního obvodu ORP podílí z cca 55%.²⁰

²⁰ RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z [www: http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf](http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf)

Obr. 2: ORP Žďár nad Sázavou

Zdroj: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z www: <http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf>

Město se rozprostírá v nadmořské výšce 580 m a jeho přesná geografická poloha je 49,6° severní šířky a 16° východní délky.

Charakter území města udává poměr zemědělských (50,1 %) a nezemědělských ploch (49,9 %), který je téměř vyrovnaný. Detailnější rozdělení je v Tab. 1.

Tab. 1: Poměr ploch podle města podle využití

Nezemědělské plochy z toho		Zemědělské plochy z toho	
Lesní plochy	54 %	Orná půda	73 %
Zastavěné plochy	7 %	Trvalé travní porosty	22 %
Vodní plochy	11 %	Zahrady	5 %
Ostatní nezemědělské plochy	28 %		

Zdroj: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z www: <http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf>

3.1 Fyzická charakteristika

Klimatické podmínky ve Žďáře nad Sázavou jsou mírně nepříznivé, patří k nejvlhčím a nejstudenějším částem Českomoravské vrchoviny. Území se rozprostírá na rozhraní dvou klimatických oblastí CH7 a MT3 (Quit, E., 1971). Ze severu je území trvale ovlivňováno chladným podnebím oblasti Žďárské vrchy. Větry zde vanou vlhké severním a severozápadním směrem, z tohoto důvodu je návětrná strana území, západní, chladnější a vlhčí než východní.

	CH 7	MT 3
průměrné lednové teploty	-3 - -4 °C	-3 - -4 °C
průměrné červencové teploty	15 - 16 °C	16 - 17 °C
průměrná roční teplota: 5,5 – 6 °C		
průměrný roční úhrn srážek: 700-750 mm		
geografická poloha: 49° 34' s. š., 15° 57' v. d.		

Hydrologickou osou města je řeka třetího stupně, Sázava. Díky velké lesnatosti jejího okolí má malou rozkolísanost průtoků. Sázava se vlévá do Vltavy a posléze do Labe. Řeka včetně svých přítoků náleží do úmoří Severního moře. Hlavní evropská rozvodnice leží v linii Radonín - Veselíčko - Vlachovice, tato část nemá vlastní odtokovou soustavu, jsou zde rašeliniště a rybníky.

Z geomorfologického hlediska leží Žďár nad Sázavou v severním výběžku Bítešské vrchoviny v široké pánvi ploché vrchoviny. Ráz krajiny je výsledkem dlouhého geologického vývoje. Jako poslední denudační procesy se uplatnily prvky třetihorního alpínského vrásnění, při němž došlo k rozlámání původní paroviny a vyzdvižení jejich jednotlivých částí do různých výšek. Uplatnily se i čtvrtohorní denudační procesy, jako mechanické mrazové zvětrávání a vodní eroze. Současný reliéf je výsledkem těchto popsaných procesů s mladými erozními rýhami v podobě nevyvinutých rozevřených údolí horní části toků s táhlými hřbety a dlouhými mírnými svahy. Průměrná nadmořská výška je 600 – 700 m n. m.

Území je tvořeno hlubokými zvětralinami přeměněných hornin krystalika především migmatitů a migmatitických rul. Místy, hlavně v severovýchodní části, jsou vloženy amfibolity, granulity, erlany a krystalické vápence.

Na území jsou převážně hnědé půdy podzolované a rezivé, podzoly, gleje a zrašeliněné půdy. Tyto půdy jsou lehké a písčitohlinité, dobře provzdušněné a tedy i s dostatkem dobře přístupné vody. V některých lokalitách se vyskytují i půdy rašelinné, které mají velký vodohospodářský význam.

Město kromě řeky nemá žádné větší omezující prahy rozvoje. Větší část města se nachází na levém břehu řeky, tedy na východní části, a řeka tvoří z velké části hranici osídlení.

Na území města Žďár nad Sázavou se nachází několik chráněných míst. Nejvýznamnější je CHKO Žďárské vrchy, která byla vyhlášena 25. 5. 1970.

Chráněná krajinná oblast se rozkládá na ploše 709 km² z toho 465 km² v okrese Žďár nad Sázavou. Asi jedna polovina území je pokryta lesy převážně smrkových monokultur. Roste zde spousta vzácných rostlin (např. vstavač májový, všivec lesní i bahenní, šafrán bělokvětý, měsíčnice vytrvalá, rosnatka okrouhloлистá, kosatec žlutý, oměj šalamounek, pětiprstka žežulník, vemeník dvoulistý). Výskyt živočichů je ovlivněn zdejším prostředím (ekologickými podmínkami). Vyskytuje se zde jelení zvěř, rozšířená je srnčí a černá zvěř, dále kuny, jezevci a bohatá je na ptactvo.

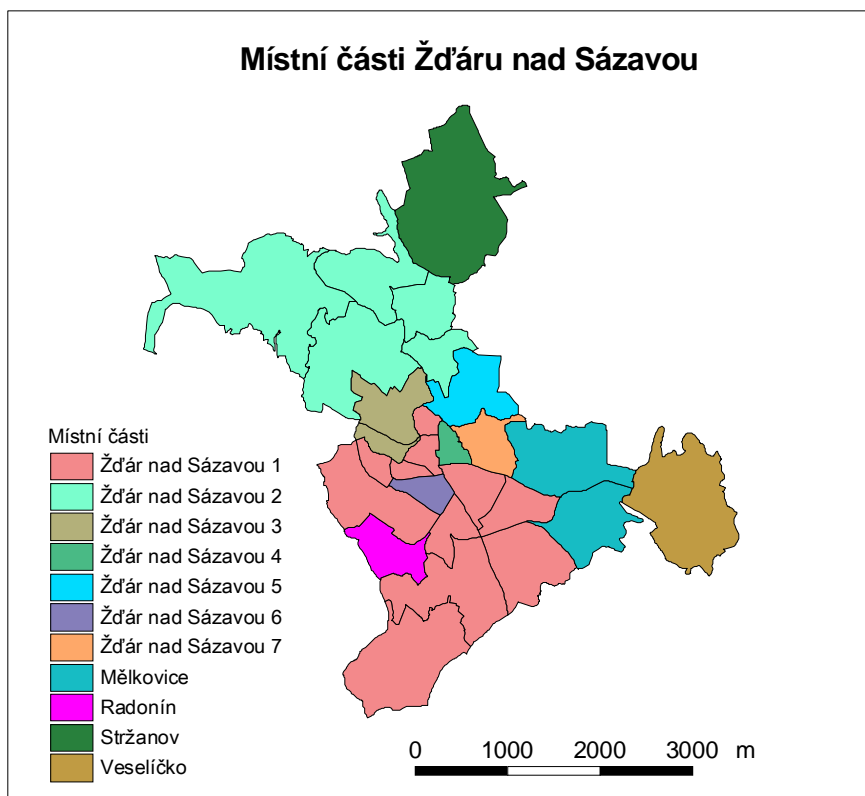
Město je velmi atraktivní pro turistiku, zejména díky krásné okolní přírodě a historickým památkám. Každoročně se zde pořádají "Slavnosti jeřabin" jejichž součástí je mezinárodní sochařské sympozium "Dřevěná plastika", dále folkový festival "Horácký džbánek" a další výtvarné, hudební literární a dramatické akce. V zámku, patřícímu rodině Kinských, je umístěno Muzeum knihy, které je rozlohou největší na světě.

3.2 Administrativní členění

Město Žďár nad Sázavou se skládá z 11 místních částí. Jsou to místní části městského charakteru Žďár nad Sázavou 1 – 7, kde žije převážná většina obyvatel.

V místních částech venkovského charakteru Radonín, Mělkovice, Stržanov a Veselíčko není rozvinutý průmysl a z hlediska obytné funkce zde převládají rodinné domy.

Obr. 3: Jednotlivé místní části města Žďár nad Sázavou v roce 2009

Město je dobře dopravně dostupné, neboť Žďár je napojen na silniční síť prostřednictvím silnic I. třídy, které jsou zároveň i ve vybrané silniční síti, I/19 a I/37, silnice II. třídy II/353 a silnic III. třídy III/ 350 16, 018 43, 354 20, 354 21 a 354 22. Poměrně dostupná je i dálnice Praha-Brno. Vzdušná vzdálenost Žďáru nad Sázavou od Prahy je asi 120 km a od Brna asi 60 km.

Město je napojeno na železniční síť elektrifikovanou dvoukolejnou tratí 250 Havlíčkův Brod - Brno - Břeclav. Dále se zde proplétá jednokolejná regionální trať s historickým významem, dráha 251 Žďár nad Sázavou - Nové Město na Moravě - Tišnov, která se táhne malebnými údolími Vysočiny.

Jak již bylo uvedeno, město nemá kromě řeky žádné větší omezující prahy rozvoje. Větší část města se nachází na levém břehu řeky, tedy na východní části a řeka

tvorí z velké části hranici osídlení. Na jihovýchodě tvoří bariéru železniční trať. Osu města tvoří silniční síť I. třídy, která ovlivňuje další vývoj komunikační infrastruktury a urbanistické výstavby.

Zde používané administrativní hranice, místní části a základní sídelní jednotky (ZSJ) vycházejí z podkladů z Českého statistického úřadu a Městského úřadu Žďáru nad Sázavou.

Město se skládá z 11 místních částí a je to: Žďár nad Sázavou 1, Žďár nad Sázavou 2 (Zámek), Žďár nad Sázavou 3 (Stalingrad), Žďár nad Sázavou 4 (U průmyslové školy), Žďár nad Sázavou 5 (Vysočany), Žďár nad Sázavou 6 (Přednádraží), Žďár nad Sázavou 7 (Pod vodojemem), Radonín, Mělkovice, Stržanov a Veselíčko. Rozmístění místních částí viz Obr. 3. Tyto místní části, jednotky vyššího řádu, se dále dělí na jednotky nižšího řádu, a to na základní sídelní jednotky, kterých je ve Žďáře nad Sázavou 27 a pouze 16 z nich má víc jak 50 obyvatel. Tyto ZSJ jsou užívány hlavně ve statistických šetřeních Českého statistického úřadu, viz Obr. 4. Následující tabulka zaznamenává vývoj místních částí města.

Tab. 2: Rok první písemné zmínky o místní části

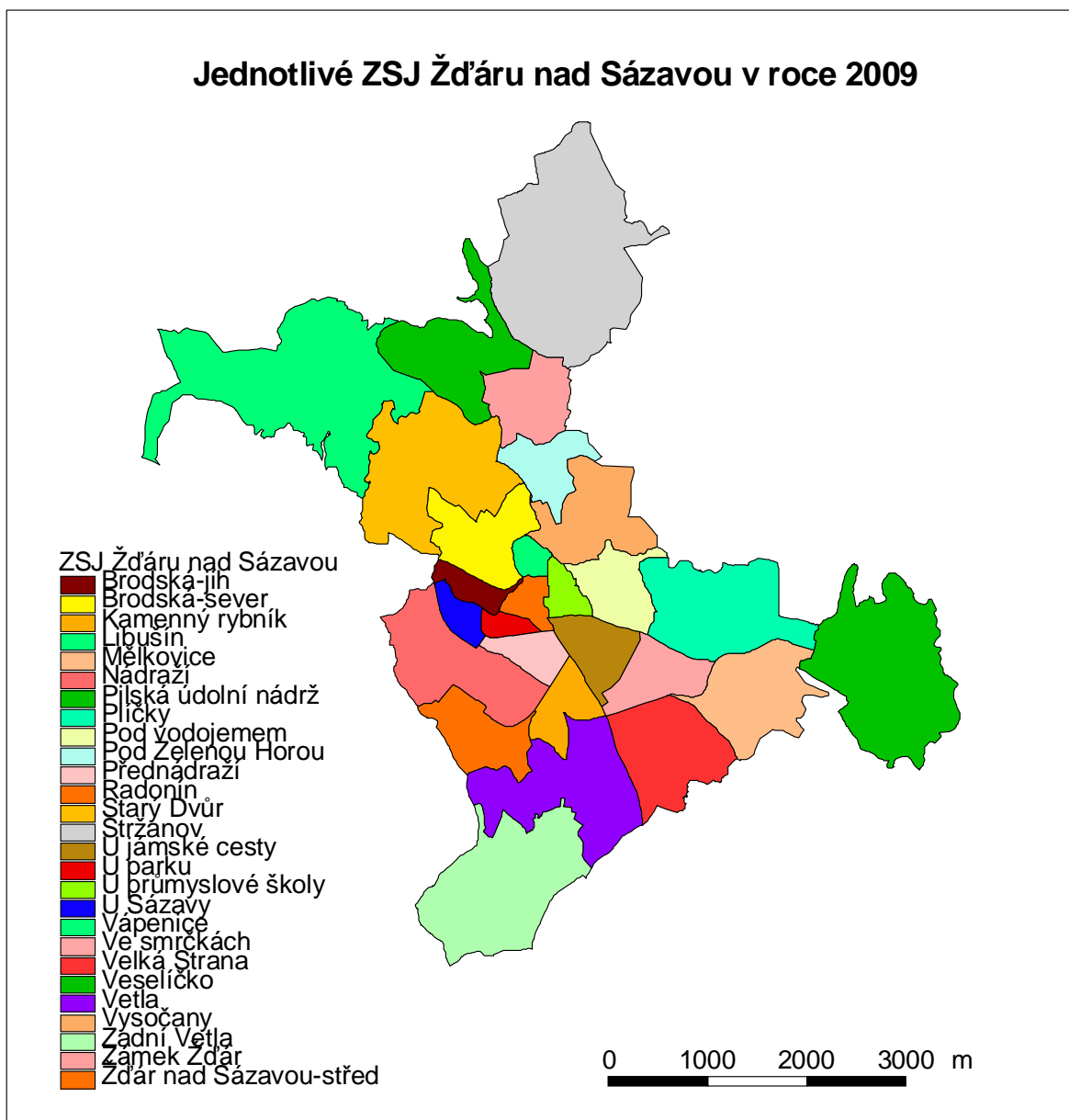
Místní část	První zmínka
Žďár nad Sázavou 1	1253
Žďár nad Sázavou 2	1253
Žďár nad Sázavou 3	1947
Žďár nad Sázavou 4	1955
Žďár nad Sázavou 5	1964
Žďár nad Sázavou 6	1971
Žďár nad Sázavou 7	1973
Mělkovice	1789
Radonín	1353
Stržanov	1437
Veselíčko	1787

Informace pro Žďár nad Sázavou 3 – 7 jsou z ústního sdělení kronikáře PhDr. Jaroslava Švomy, pro zbylé městské části z Český statistický úřad: Historický lexikon obcí české republiky 1869 - 2001, 1. díl. Praha, ČSÚ, 2006, 760 s.

Proces integrace okolních samostatných obcí proběhl hlavně v 80. letech, kdy se k městu Žďár nad Sázavou připojilo osm nových obcí. Město ale značně postihl proces desintegrace, kdy se většina integrovaných obcí stala samostatnými, viz Tab.3.

Obr. 4: Jednotlivé ZSJ Žďáru nad Sázavou v roce 2009

Zdroj dat na vyhotovení mapy: Český statistický úřad: Statistický lexikon obcí České republiky 2003. Praha, 2004, s. 1092, cit. s. 753-4., podkladová mapa ze ČSÚ.

Tab.3: Obce dříve a dnes patřící pod Žďár nad Sázavou

Cikháj	do roku 1992
Jámy	1981 – 1991
Hamry nad Sázavou	1975- 1991 ²¹
Lhotka	1981 - 1991
Mělkovice	od 1961 ²²
Počátky	1981 - 1991
Polnička	1981 - 1991
Račín	do roku 1992
Radonín	od 1961 ²²
Sazomín	do roku 1992
Sklené	1981 - 1991
Stržanov	od 1980 ²²
Světnov	1981 – 1991
Vatín	1981 - 1991
Veselíčko	od roku 1981
Vysoké	do roku 1991

Zdroj: Bilance počtu obyvatel, Český statistický úřad Žďár nad Sázavou

---

²¹ Pozn.: informace o roku integrace pod Žďár nad Sázavou od: I. Filka, Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou, Žďár nad Sázavou, 1998, s. 147.

²² Podle: Český statistický úřad: Historický lexikon obcí české republiky 1869 - 2001, 2. díl. Praha, ČSÚ, 2006, 623 s.

4. Historický vývoj Žďáru nad Sázavou

V této kapitole se snažím vystihnout nejdůležitější etapy historického vývoje města, speciálně vývoj obyvatelstva a struktury města. Kapitola je rozdělena do několika částí, pro snazší přehled v historii ji dělím do 3 hlavních podkapitol, které se dále dělí. Stěžejní literatura pro sepsání této kapitoly byla kniha Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou, rozšíření poskytly další citované knihy.

4.1 Preindustriální období

4.1.1 Od počátku osídlení do zrušení kláštera

Město Žďár nad Sázavou má pestrou a bohatou historii. Území bylo ve srovnání s jinými oblastmi Čech a Moravy osídlováno poměrně pozdě, což vyplynulo z geografické polohy na pomezí obou historických zemí. Rozprostíral se zde královský les.²³ Organizační osou byla stará obchodní zemská cesta Libicko - žďárská, zprostředkující spojení Čech s Moravou. Na ní v trati zvané "Na vápenné cestě" byla v desátém a jedenáctém století rozptýlena slovanská sídliště. Později vznikla tržní ves, kterou založili osadníci dobývající železnou a stříbrnou rudu a pálící uhlí pro tavírny a hutě. Panství žďárského kláštera vzniklo ve 13. století, po smrti Jana z Přibyslavi, kterému patřila značná část pohraničních lesů. Jan z Přibyslavi připravoval kolonizaci okolního kraje a v jeho práci pokračoval Boček z Obřan, který v roce 1252 založil v blízkosti Žďáru klášter a povolal k jeho správě mnichy cisterciáckého řádu z podkrušnohorského Oseka. Tento krok urychlil kolonizaci oblasti a přispěl k rozvoji rybníkářství a těžby rud.²⁴

První zmínku o Žďáru jako o městečku máme z listiny českého krále Václava II. ze 14. července 1293, která potvrzuje předchozí výsady a ustanovuje soudní pravomoc kláštera nad poddanými. Svojí polohou netvořilo městečko soustředný celek, bylo klášterem budováno podle tzv. německého práva. Žili zde kolonisté převážně německé

---

²³ Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, 162 s.

²⁴ Podle: Kol. autorů: Žďársko ve fotografiích. Žďár nad Sázavou, Okresní národní výbor ve Žďáře nad Sázavou, 1989, 160 s.

národnosti přivedení z dříve založených osad na českém území. "Městečko se přirozeně rozrůstalo podél levého břehu řeky Sázavy, kde byly v provozu hamry a mlýny. Střed městečka tvořilo čtyřhranné náměstí, ze kterého ústily ulice Horní, Dolní a Hamrmlýnská. Bylo zde 94 usedlých, z toho 42 držitelů dvorců, 43 tzv. podsedníků a zbytek domkáři." (I. Filka, 1998, s. 12). Celkový počet osob v roce 1407, což se dovídáme z urbáře, činil 500-600. Je zajímavé, že ve městečku se nevyskytuje téměř nemajetná chudina, což bylo charakteristické pro královská města. Z urbáře z roku 1462 zjistíme, že zde bylo 97 usedlých a v roce 1483 již 104, to svědčí o pozvolném rozrůstání města.

V 15. století, za husitských válek, došlo k vyplenění kláštera a městečko Žďár získalo výsadu práva odúmrtí, které mu udělil opat Jan VII. se svolením Jiřího z Poděbrad. V roce 1450 opat Beneš prodal městečku klášterskou pustou ves Vetlu k věčnému užívání. 1515 Vladislav II. povolil městečku první osmidenní jarmark od pondělka středopostního.

V roce 1588 biskupství přijalo klášter jako manství a na sklonku 16. století se vyhrotily spory městečka s církví. Odpor městečka proti vrchnosti byl překonán Dietrichštejnovou politikou a zvláště pak povýšením Žďáru na město k 11. červnu 1607. Město tímto krokem získalo velmi cenná rozšířená privilegia o 13 člancích.²⁵

V 17. století postihlo město mnoho katastrof, roku 1651 silné krupobití zničilo veškerou úrodu a dvojnásobný blesk zapálil farní kostel. 27. října 1653 postihl požár město a zničil 19 domů. Téhož roku byly z neznámého důvodu zabíleny původní fresky v konventním kostele.

K roku 1674 bylo ve městě 109 usedlých domů a velký podíl tvořily domy pustých po válce. 46 žďárských usedlíků mělo zemědělské pozemky a 50 jich provozovalo řemesla (soukeníci, obuvníci, kožešníci, krejčí, kováři, pekaři, tesaři a řezníci).

Několik klidných let městečka a kláštera vystřídal v říjnu 1689 úmyslně založený požár, který zničil všechny klášterní budovy, a polovina řeholníků musela odejít do jiných klášterů. Trvalo rok, než se opět mohly konat bohoslužby v kostelíku sv.

---

²⁵ Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, 162 s.

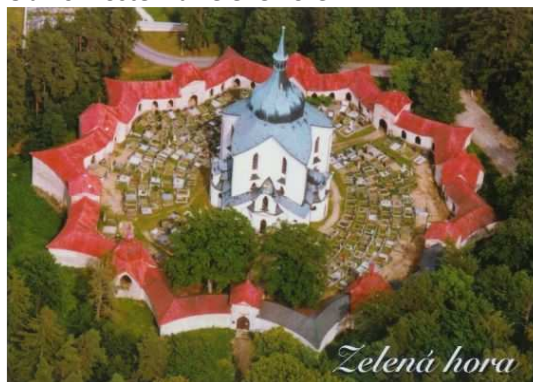
Markéty, který byl roku 1701 stržen, a současně byla klášterní brána přestavěna do dnešní podoby.

Obr. 5: Dolní hřbitov

Zdroj: <http://www.zdarns.cz/o-meste/zelenahora.asp>

Obr. 6: Kostel na Zelené hoře

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Roku 1705 nastoupil významný opat Vejmluva a za jeho působení prošel největším rozkvětem. Tehdy zde realizoval řadu svých geniálních projektů Jan Blažej Santini Aichel, český architekt italského původu.²⁶ První Santiniho stavbou ve Žďáře byl Dolní hřbitov z roku 1709 o půdorysu lidské lebky. Další Santiniho tvorba pro žďárský klášter byla barokně gotická úprava konventního chrámu a novostavba prelatury.²⁷ V letech 1719 - 1722 vznikala nejvýznamnější stavba Santiniho barokní gotiky, a to poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Půdorys kostela znázorňuje hvězdu, mezi jejímiž cípy prostupuje pět oválných kaplí a mezi něž je vloženo pět apsid. Do úrovně prvního patra jsou vloženy tribuny, ve druhém patře obíhá galerie, vše zastřešuje kopule s lunetami. V celém objektu je dokonale rozptýleno světlo. Kostel nepůsobí moc rozměrně, ale pojme až dva tisíce lidí. Kostel je obehnán deseticípými ambity. Do světového dědictví UNESCO byl zapsán na sklonku roku 1994.²⁸ Další novostavbou tohoto architekta byly konírny šlechtické akademie (1720) a hospodářský dvůr Lyrá.

²⁶ Jurman, H.: Žďársko. Turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím. Tišnov, SURSUM, 1998, 207 s.

²⁷ Podle: Kol. autorů: Žďársko ve fotografiích. Žďár nad Sázavou, Okresní národní výbor ve Žďáře nad Sázavou, 1989, 160 s.

²⁸ Langerová, B.: Kraj Vysočina. Praha, ACR Alfa s.r.o., 2004, 230 s.

Roku 1771 bylo ve Žďáře nad Sázavou provedeno první číslování domů, prováděné podle císařského nařízení z roku 1770. Město bylo rozděleno do tří tehdy existujících ulic branami a každá část měla své číslování od jedničky. Podle částí se k arabským číslicím přidává římská I. až IV. Toto číslování platilo do roku 1810, kdy došlo k přečíslování bez rozlišení na části města, toto číslování platí u staré zástavby dodnes.²⁹

Roku 1761 byl u kláštera zbudován barokní most se sochami světců. 13. 10. 1784 byl vyhořelý klášter zrušen dekretem zemského gubernia za Císaře Josefa II. a panství přešlo do správy Moravského náboženského fondu a po jeho prodeji pak postupem času změnilo několik majitelů.

Obr. 7: 1750 - Kostel sv. Prokopa u náměstí

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Obr. 8: 1800 - zámek Žďár

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

4.1.2 Vývoj po zrušení kláštera

Po zrušení kláštera nastává rozkvět vlastního města, které se spravovalo samostatně jako tzv. municipální město, které vykonávalo na svém území veškeré politické, soudní a hospodářské právní úkony. Po celou 1. polovinu 19. stol si město zachovávalo poklidný venkovský charakter. Vnitřní město zahrnovalo 350 domů s 2 962 obyvateli. Dlážděno bylo pouze náměstí, kde se domy významných měšťanů honosily patrovou nadstavbou. Dominantou města byla Stará radnice, měšťanský pivovar,

²⁹ Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, s. 30.

morový sloup a kostel sv. Prokopa. Sousední Zámek Žďár, který si udržoval význam jako správní sídlo, čítal 55 domů a 697 obyvatel.³⁰

Hlavním zaměstnáním obyvatel zůstávalo zemědělství, dále řemeslná výroba, obchodnictví a drobná výroba spotřebního zboží. Třetinu zemědělské plochy katastru tvořila pole, pětinu louky a šestinu lesní půda. Žďárský velkostatek v roce 1826 zakoupil od Moravského náboženského fondu Josef Vratislav z Mitrovic, nejvyšší maršálek Českého království.

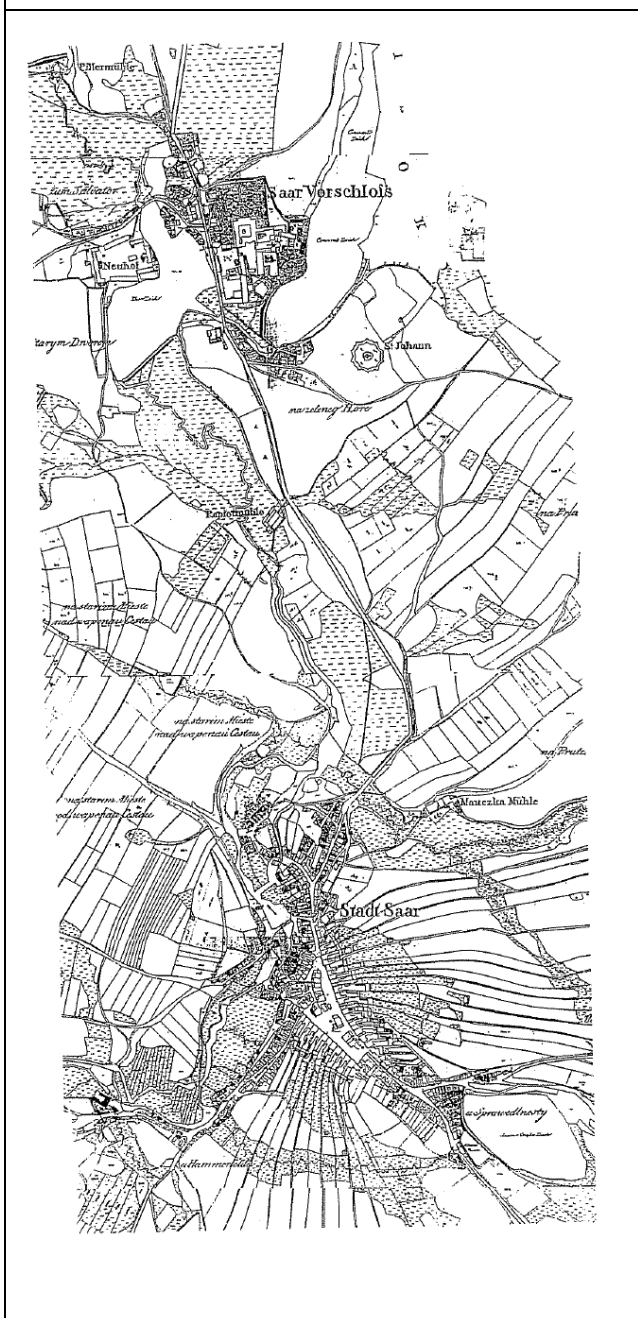
Čtyři hlavní obchodní silnice protínaly Žďár ve směru na Vojnův Městec, Ostrov nad Oslavou, Nové Veselí a Nové Město na Moravě.

„V roce 1850 bylo do čela obcí postaveno obecní zastupitelstvo volené měšťany a zemědělci, kteří byli v obci pozemkovými vlastníky a platili ve stanovené výši daně“ (I. Filka, 1998, s. 41). Téhož roku bylo velmi významné umístění sídla okresní politické správy do Nového Města na Moravě a Žďár se stal druhořadým sídlem soudního okresu. V této podobě politického uspořádání setrvala město s drobnými změnami do roku 1949.

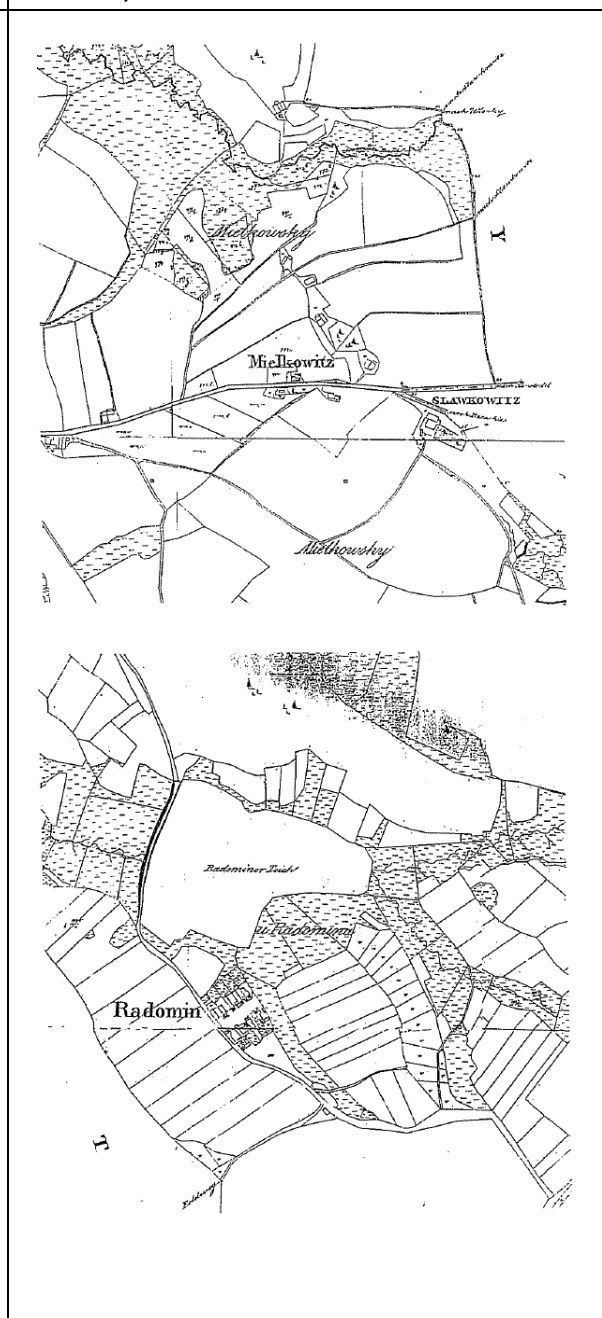
---

³⁰ Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, 162 s.

Obr. 9: Kopie mapy stabilního katastru z roku 1835, Žďár město - Žďár Zámek

Obr. 10: Kopie mapy stabilního katastru z roku 1835, Mělkovice-Radonín

Zdroj: Územní plán města Žďár nad Sázavou

4.2 Industriální období

Ve druhé polovině 19. století vznikaly nové hospodářské aktivity, které ovlivnily vývoj regionu.

Vznikaly zde také různé výrobní podniky. Po roce 1893 byla založena na Zámku Žďár pila. V místech dnešního Tokozu vznikla roku 1855 sirkárna, která ukončila výrobu roku 1914. Koncem 19. století byly ve Žďáře založené obuvnické továrny - Vašátkova, Kynclova, Šolínova a Šachova. Na Libušíně začala pracovat zámečnická dílna Jana Pohanky, pozdější strojírna.

Od roku 1898 byla otevřena trať Havlíčkův (Německý) Brod - Žďár a o 7 let později byla uvedena do provozu trať do Tišnova, čímž získal Žďár spojení s Brnem. Při otevření trati na ní sloužilo 181 žďárských zaměstnanců. K nádraží byla z náměstí proražena Nová ulice (dnes Nádražní). Část zástavby zde byla provedena s pomocí Družstva pro stavbu rodinných domků, které se ustavilo v roce 1911. V roce 1939 byla zahájena výstavba nové dvojkolejné trati Havlíčkův Brod - Žďár - Křižanov - Tišnov – Brno. Trať byla otevřena 6. prosince 1953 a od 7. 11. 1966 plně elektrifikována. Roku 1940 se začalo stavět nové žďárské nádraží nedaleko starého vlakového nádraží, které bylo na místě dnešní střední a vyšší zdravotní školy.³¹

V roce 1909 vznikla v Najdku první elektrárna v okrese, v dubnu 1921 byl vydán zákon o soustavné elektrifikaci, ale Žďár měl zavedenou elektřinu již od roku 1910. Od roku 1923 bylo město zásobeno elektřinou ze Západomoravské elektrárny.

V říjnu 1930 sněhová vichřice zničila lesy na Žďársku a uspíšila tak lesní reformu na žďárském velkostatku. 3. 12. 1930 se ustanovil v Přibyslavi Svaz obcí, který měl 5880 ha, ale Žďár se členem nestal, čímž vzrostla nezaměstnanost. Hospodářská krize dvacátých a třicátých let postihla město nedostatkem levných bytů, která byla částečně řešena přestavbou sušky. V roce 1911 bylo založeno družstvo pro stavbu rodinných domků, které působilo 30 let. V třicátých letech působilo stavební družstvo "Domov". V roce 1921 měl Žďár 453 domů, 821 bytů a 3437 obyvatel. V Zámku Žďár bylo 74 domů, 163 rodin a 632 obyvatel. Při sčítání v roce 1930 měl Žďár 552 domů s 919 byty a 3426

---

³¹ Podle: Pospíšil, J.: Spojení Žďáru se světem. Žďár nad Sázavou, 1997, 22 s.

obyvatel. V Zámku bylo 108 domů, 159 bytů a 751 obyvatel.³² Vzrůst nezaměstnanosti vedl k zavedení nouzových prací, což mělo vliv na zlepšení vzhledu města. Byla vydlážděna hlavní silnice přes město a náměstí, stavěly se nouzové a upravovaly staré komunikace. V roce 1932 bylo oficiálně ve městě 250 a v Zámku Žďár 40 nezaměstnaných. Mezi nouzové práce patřila i stavba vodovodu, která byla dokončena v roce 1938. Také dosloužil kamenný most přes Sázavu, který následkem mrazů popraskal a po sesutí částí klenby byl uzavřen. Roku 1931 byl brněnskou firmou postaven nový železobetonový most. V letech 1931 - 1935 byla prováděna regulace řeky Sázavy. V roce 1939 byla zahájena již zmíněná výstavba železniční trati, která zlepšila možnost získání pracovních míst.

Průmysl ve městě představovaly hlavně obuvnické továrny, které byly za krize dočasně pozastavovány. Úplně zanikla jen Vašátkova továrna, která byla největší. Zaměstnávala 100 dělníků a 200 až 300 jich pro továrnu pracovalo doma. Na přelomu 19. a 20. století vznikla továrna Františka Kynce, která brzy přešla do rukou Josefa Vašátky a nová vznikla roku 1917 v objektu bývalé mechanické přádelny, kde se vyráběly šátky a vlněné výrobky. V roce 1929 Fr. Kyncl s Karlem Kostou vytvořili obuvnickou firmu Ky-Ko, která za rok zkrachovala. Hynek Trojánec založil firmu na obuv v Dolní ulici roku 1912 a o deset let později zaměstnával 100 lidí a v roce 1934 už 220. Z toho bylo 70 lidí přímo v továrně. V roce 1941 firma zaměstnávala v továrně 86 lidí a měla ve městě otevřené i vlastní prodejny. Po První světové válce začala pracovat na Nové (Nádražní) ulici továrna na obuv Arco, která již v roce 1926 zaměstnávala 200 lidí.

Strojírna J. a G. Pohanka se od roku 1867 vyvíjela v malé zámečnictví, později bylo přestěhováno do vlastní budovy na Dolní ulici a 1910 se podnik rozšířil a vyráběl hospodářské stroje, pumpy a prováděl opravy různých strojů. V roce 1928 se výroba rozšířila na dřevoobráběcí stroje, elektrická čerpadla, železné konstrukce a jejich stavbu.

Ve městě pracovaly dvě cihelny a v osmdesátých letech 19. stol byla zřízena škrobárna a později syrobárna. 1913 vznikla akciová společnost Amylon, která patřila mezi válkami k největším podnikům škrobárenského průmyslu v kraji. Na podzim roku

---

³² Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, 162 s.

1920 zahájil J. Rousek výrobu visacích a nábytkových zámků, sporáků, kouřovodů a různých druhů kovového zboží. Později byla zavedena i výroba rybářského náčiní, o deset let později již zaměstnával asi 140 dělníků.³³

Obr. 11: Žďár nad Sázavou Staré nádraží – 1918-1919

Obr. 12: Žďár nad Sázavou 1910 - Amylon

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Obr. 13: Žďár nad Sázavou náměstí 1910

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Po skončení války byla velmi napjatá zásobovací situace a rozpočet města byl velmi skromný. V roce 1947 byla krize v zemědělství a výrazně poklesl počet obyvatel města. V létě 1947 žilo ve Žďáře 3 428 obyvatel oproti 4 286 v létě 1943, tento počet byl kritickým bodem místní populace.

³³ Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, 162 s.

4.3 Období socialismu

4.3.1 Veřejný život

V roce 1948 se rušily zemské hranice a Žďár se jevil jako přirozené centrum a k 1. 1. 1949 vláda ČSR rozhodla o novém administrativním uspořádání republiky do 19 krajů a Žďár se stal sídlem nového okresu v kraji Jihlavském, který tento okres vnímal jako periférii. Dalším důležitým krokem bylo schválení nového názvu města Žďár nad Sázavou s místním rozlišením Žďár 1 a 2, tedy 12. 4. 1950 se spojil za schválení ministerstva ČSR Žďár se Zámekem Žďár o společné rozloze katastru 2 951 hektaru. Územní reorganizace proběhla k 1. červenci 1960, kdy se okres Žďár nad Sázavou stal součástí Jihomoravského kraje se sídlem v Brně. S rozlohou 1 672 km² se stal čtvrtým největším v českých zemích. Politický a společenský život gradoval v roce 1968 pod vlivem „Pražského jara“.³⁴

27. 7. 1970 byla vyhlášena Chráněná krajinná oblast "Žďárské vrchy" se sídlem v našem městě. V rámci dalšího administrativního opatření integroval Žďár 13 okolních obcí a osad s čímž narostly i problémy, které vedly ke snaze o opětovné osamostatnění. (Viz Tab. 3)

V roce 1978 byl počet obyvatel 20 660, narodilo se 445 dětí a bylo uzavřeno 288 sňatků. Zaměstnanost v průmyslu byla 61%, v zemědělství 7,3% a ve službách 3,7%.

4.3.2 Vývoj hospodářství, dopravy a infrastruktury

V říjnu 1947 se jednalo o možnosti filiálky brněnských slévárenských a strojírenských podniků ve Žďáře. Do národní správy přešly podniky B. a V. Zelených (obuv), V. Švastala (sodovkárna), R. Hájného a F. Susse (smíšené zboží). V témže roce bylo zřízeno telefonní spojení s okolními obcemi. Dne 2. května 1949 začala výstavba ŽĐASu na pozemcích, které darovalo město zdarma, první tavba byla 27. 8. 1951.

V padesátých letech byly zřízeny komunální podniky, které se rozrůstaly. Díky rostoucí spotřebě vody se vybudovala přehradní nádrž na potoce Staviště. Zásluhou podniku ŽĐAS do města přicházela spousta lidí a byl problém s bydlením i chronický nedostatek v zásobování, z tohoto důvodu se začalo budovat sídliště Stalingrad. Od

---

³⁴ Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, s.116.

nového mostu k Amylonu byla regulována Sázava, dláždily se ulice a upravovaly parky, zaváděl se rozhlas po drátě a odvoz popela. Od roku 1958 byla zavedena městská hromadná doprava a dokončena již zmiňovaná dvojkolejná železniční trať. Byla zřízena první samoobsluha - hračky a sportovní zboží na náměstí, následovala samoobsluha potravin na Stalingradě, na Velkém náměstí byla otevřena Masna. Nově otvírané prodejny se ukazovaly malé, nefunkční a nemoderní.

V šedesátých letech se ukázala kapacita vodní nádrže Staviště malá a museli zvýšit hráz o 3,5 metru a zatopit dalších 140 h mokřin. Novým jevem byla orientace pomoci k zemědělství. Od poloviny šedesátých let probíhala první elektrifikace na železniční trati a budovalo se nové nádraží. V roce 1966 se poprvé více řešila otázka čistoty odpadních vod. ŽĎAS se ukázal na výtečné úrovni, ale problém činil Tokoz. Stavěla se i první centrální čistička.

V sedmdesátých letech byl předán nový přivaděč vody z Vírské přehrady. Roku 1975 byl zkolaudován přívod plynu do města, zřízena světelná signalizace na komunikacích ve středu města, která byla brzy zrušena a obnovena až v roce 1996. Byly otevřené prodejny Merkur, A-Z centrum, které nedostačovaly a nemohly nahradit dříve zrušené malé prodejny. Na konci sedmdesátých let působilo ve městě několik významných průmyslových podniků zaměstnávajících tisíce lidí ze Žďáru i okolí. Relativně značný počet pracovních míst přivedl do města druhou vlnu nových osídlenců převážně z regionu. Místní infrastruktura ale zaostávala za rostoucími požadavky populace.

4.3.3 Výstavba města

Rozsáhlá výstavba změnila prakticky během jednoho desetiletí infrastrukturu města. Na konci roku 1947 žilo ve městě pouhých 3 444 obyvatel v 667 domech, a to kvůli vystěhovávání do pohraničí. Díky novému administrativnímu uspořádání, vznikem Žďárského okresu a především vznikem Žďárských strojíren a sléváren, měl Žďár v roce 1950 821 domů, 1 404 bytů a 4 489 obyvatel. Nový obvodový plán rozvoje regionu byl schválen v březnu 1948. Již v roce 1950 se započala výstavba na pravém břehu řeky Sázavy a také s novým sídlištěm na Ptáčkově kopci (Stalingrad), kde již o rok později bylo 126 nových bytů. V tomto roce se stavěly první rodinné domky na Vysočanech, v

Horní i na Smetanově ulici. V srpnu 1952 dosáhlo město 5 526 obyvatel a město rozhodlo o stavbě nové školy na Ptáčkově kopci (2. ZŠ), Na Husově ulici se stavěla 1. mateřská škola, další na Stalingradě vznikla v roce 1956. V roce 1953 vznikl Dětský domov a závodní jesle Žďasu. Město již dosáhlo 7 197 obyvatel trvale přihlášených a k tomu ještě 1 100 přechodně ubytovaných.

V roce 1957 byly dokončeny bytové jednotky pro zaměstnance SNB na Husově ulici, kromě pošty se stavěla budova OÚNZ. Město začalo přidělovat parcely na výstavbu rekreačních chat na Grejdách a obyvatelům Stalingradu zahradní parcely. Na počátku 1958 se počet obyvatel blížil deseti tisícům a hektická bytová výstavba nestačila demografické explozi.

Obr. 14: 1950 - Stalingrad

Obr. 15: Náměstí 1960

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

V roce 1961 bylo ve Žďáře 750 obytných domů, 2 934 bytů a 9 664 trvale přihlášených obyvatel. V období 1964 - 65 probíhala výstavba prvních obytných bloků v sídlišti U průmyslové školy, byla zřízena Mléčná jídelna, které je dnes známa pod názvem Vesna, na náměstí stála stavba Drogerie a uhelné sklady. Na sklonku roku 1964 ve městě žilo 11 882 obyvatel, porodnost téměř pětinasobně převyšovala úmrtnost. Podle směrného plánu rozvoje byly schváleny demolice v Dolní ulici. Probíhala dostavba Svazarmu, Okresního stavebního podniku, Okresního průmyslového podniku atd. V roce 1967 byl dokončen druhý okrsek výstavby na Vysočanech a v roce 1969 bylo potvrzeno rozdělení Žďáru do pěti okrsků (Staré město, Zámek, Žďár 3, sídliště U průmyslové školy a Vysočany) s osadami Mělkovice a Radonín. Ve městě žilo v této době 14 822 obyvatel.

V témže roce se i připravovala přestavba východní strany náměstí, šlo o celou frontu od restaurace Beseda až po budovu bývalého Lidového domu. Velké žďárské demolice započaly zbořením tzv. Špalíčku – skupina objektů v horní části náměstí. Pro obytný okrsek přednádraží byl snížen původní předpoklad na 1 200 bytových jednotek soustředěných do vícepodlažních výškových domů. Předpokládala se také další družstevní výstavba na Vysočanech a v novém sídlišti Pod vodojemem.³⁵

Obr. 16: Východní část náměstí v roce 1960

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Obr. 17: Severní část náměstí 1940 - 1960

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Počátkem 70. let byla dokončena výstavba bloků sídliště U průmyslové školy. Ve Žďáru bylo zaměstnáno 12 000 lidí převážně v průmyslové výrobě a denně z okolí dojíždělo za prací, úřady a do škol 5 500 lidí.

Obr. 18: Žďár nad Sázavou 1975

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Obr. 19: Žďár nad Sázavou – náměstí 1983

V přestavbě městského centra se prosazovaly politické zájmy, které vzhled města změnil natolik, že byla porušena jeho identita a dostal vzhled moderního

³⁵ Podle: Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, s. 143

města. V roce 1973 byla dokončena sportovní hala pro sálové sporty ve Žďáře 3. Zahájena byla výstavba prodejny nábytku a domácích potřeb, ale hlavně zimní stadion na Bouchalkách. Rozestavěno bylo 110 domů. Postupně vznikaly další budovy sloužící lidem. Postupná výstavba Přednádraží a pod Vodojemem utlumila letitý nedostatek bytů. V roce 1975 byly k městu integrovány Hamry nad Sázavou a počet obyvatel stoupl na 19 600. K růstu obyvatel vedla i vysoká porodnost, což vedlo k problémům ve školství, dopravě a celkové občanské vybavenosti. O rok později byla zahájena výstavba bazénu u 4. ZŠ a bytová výstavba na Libušíně. V roce 1977 byla dokončena MŠ na Vysočanech, dalším rokem vznikla mateřská školka s jeslemi pod Vodojemem.

Obr. 20: Libušín 1983

Obr. 21: Libušín 1983

Zdroj: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>

Na sklonku 70. let pokračovala výstavba na Libušíně a v Přednádraží. Nové byty se stavěly v druhé etapě pod vodojemem a ve Žďáře 2 za Táfernou.

5. Vnitřní prostorová struktura města

Tato kapitola popisuje v úvodu morfologickou strukturu města, jejich genezi a základní charakteristiky. Detailně popisuje funkční členění města, které se detailně zajímá o bytovou výstavbu a ekonomiku města. Celá část je dělána podle Územního plánu města v kombinaci se Strategickým plánem a daty ze SLBD 1991 a 2001.

Současná vnitřní diferenciaci města je výsledkem několika vlivů, které na něj působily a působí. Organizační, provozní a funkční členění města je výrazně ovlivňováno členitým terénem. Hlavním dělítkem je řeka Sázava, potok Staviště a těleso železnice. Žďár nad Sázavou má poměrně výrazné funkční členění, které je dáno jeho rozlohou, excentrickou polohou centra a vzdáleností některých částí města, které vytváří určitou prostorovou nerovnováhu. Přestože v některých částech Žďáru nad Sázavou došlo vývojem k splynutí městských částí, koresponduje urbanistická struktura města s jeho administrativním členěním.³⁶

Prudký rozvoj města v posledních čtyřiceti letech byl ovlivněn, hlavně v šedesátých letech, řadou kompozičních záměrů, které zůstaly v dalším stavebním vývoji "nedotaženy". Zřetelné jsou osy průmyslová škola - okresní úřad, ŽĎAS - Veselská ulice a Brodská ulice. Důležitou kompoziční osou je historická osa ulice Horní - náměstí Republiky - ulice Dolní, která je nevýhodně zatěžována dopravou silnice první třídy I/37. Výstavba obytných souborů 70. – 90. let postrádá kompoziční princip.

Základní členění města se dělí na plochy zastavitelné (urbanizovatelné) a na plochy nezastavitelné (neurbanizovatelné). Zastavitelné plochy se rozumí zastavěné či zastavitelné do budoucnosti ve správním území obce podle územního plánu města. Nezastavitelným územím se rozumí území, které nelze zastavět anebo jen ve výjimečných okolnostech a za zvláštních podmínek, které jsou stanoveny právními předpisy.³⁷

---

³⁶ podle Územní plán města Žďár nad Sázavou

³⁷ podle Územní plán města Žďár nad Sázavou

5.1 Morfologická struktura a geneze města³⁸

Město Žďár nad Sázavou se přirozenými barierami i civilizačními faktory dělí na základní celky. Každý z celků má svoji strukturu danou historickým vývojem, terénními podmínkami a formou zastavění. Z tohoto hlediska zhruba odpovídá administrativně správnímu členění na městské části (Žďár n. S. 1 - 7, Mělkovice, Radonín, Stržanov a Veselíčko). V této kapitole budou jednotlivé městské části představeny pomocí základních charakteristik a odlišností od ostatních, níže zmíněný Obr. 22 dokresluje prostorové umístění městských částí.

Žďár nad Sázavou 1

Žďár nad Sázavou 1 je největší městská část Žďáru nad Sázavou, kterou můžeme zhruba rozdělit na čtyři celky (historické jádro, výrobní zónu, závod ŽĎAS, a.s. a volnou krajinu se zónou individuální rekreace). Dominantním prostorem je náměstí Republiky s komunikační osou silnice I/37.

Historické jádro vzniklo v polovině 13. století a po druhé světové válce bylo výrazně přestavěno. Dominantami jsou kostel sv. Prokopa, Stará radnice a tvrz. V současnosti plní historické jádro funkci centra města se soustředujícími významnými institucemi a občanskou vybaveností městského a nadměstského významu. V okrajových polohách je doplněno monofunkčními plochami bydlení a výrobami, v severní části jsou situovány objekty sportovně - rekreační zóny města (sportovní hala, zimní stadion a fotbalové hřiště). Do budoucna se počítá s regenerací a návratem života do historického jádra.

Výrobní zóna vznikla na jihovýchodě ve výhodné poloze vzhledem k ostatním částem města. Urbanistickou osu tvoří Brodská ulice. V rámci výrobní zóny lze vymezit výrobní okrsky - Brněnská, Jamská a U Kamenného rybníka.

Závod ŽĎAS je nejdůležitější výrobní podnik města. Menší plochy rozvoje jsou při Jihlavské ulici, územní rezervy jsou však uvnitř podniku.

Zóna individuální rekreace zahrnuje zahrádkářskou osadu u Velkého Grejbského rybníka. Do budoucna se počítá s doplněním ploch pro sportovní aktivity občanů.

---

³⁸ Celé členění zhotoveno podle Územního plánu města Žďár nad Sázavou

Žďár nad Sázavou 2 (Zámek)

Městská část se rozprostírá severovýchodně od historického jádra, zárodkem osídlení byl cisterciácký klášter, později přestavěný zámek. Východně od areálu se tyčí poutní kostel sv. Jana Nepomuckého. V blízkosti kláštera jsou dva rybníky, Nový Dvůr Lyra a Dolní Santiniho hřbitov. Dopravní osu tvoří státní silnice I/37, ulice Santiniho a Bezručova. Na historické soubory navazují novodobé části. Na jihu to je zástavba rodinných domků a na severu malá průmyslová zóna s dominujícím závodem Tokoz. V údolní nivě u Bezručovy ulice je situován výrobní areál a výstavba nových rodinných domků. Nedaleko Tokozu se rozprostírá rekreační oblast Pílské vodní nádrže, která počítá s dalším rozvojem turistiky a zřízením sportovních hřišť.

Žďár nad Sázavou 3 (Stalingrad)

Tato část města vznikla jako první obytný soubor v počátcích intenzivního rozvoje města koncem padesátých let. Sídliště má jasnou urbanistickou osu (Brodská ulice) a představuje výraznou městskou strukturu. V jihovýchodní části se nachází obchodní centrum a na něj navazující areál školských zařízení. V nejvýchodnější části údolí je Městský úřad. V severní části se rozprostírají zahrádkářské lokality. Nedaleko nich u sídliště jsou řadové garáže, což je typický příklad socialistického způsobu výstavby města. V této městské části v současné době již probíhá masová výstavba rodinných i bytových domů. Převážná část rozvojových ploch je určena pro bydlení, občanskou vybavenost, veřejný park a sportovní areál.

Žďár nad Sázavou 4 (U průmyslové školy)

Městská část přímo navazuje na historické centrum města. Severní polovinu tvoří areál škol a výrobní okrsek charakteru služeb, jižní pak obytný soubor se základní školou vystavěný v šedesátých letech, hned po realizaci Stalingradu, jako druhý obytný soubor. Východně od bytových domů je areál řadových garáží.

Žďár nad Sázavou 5 (Vysočany)

Urbanistickou osu tvoří silnice II/353 ulice Vysocká, která dělí Vysočany na jižní a severní část. Dominantní je zde funkce bydlení, která se rozvíjela v letech 1945 – 1980, ale pokračuje až do dnes. Jižní část tvoří zástavba samostatných rodinných

domků a dvojdomků, na okraji u údolí potoka Staviště je výrobní okrsek se službami. V severní části převažuje bydlení s převahou dvojdomků. Na jihovýchodě se rozvíjela bytová zástavba dvojpodlažních a čtyřpodlažních domů zasazených mezi rodinné domy až k údolí řeky Sázavy. Mezi ulicemi Žitná a Vnitřní je situováno okrskové centrum se základní vybaveností, ve východní části se nachází motel s chovem koní. V blízkosti motelu probíhá výstavba rodinných domků. Problém tvoří nebezpečné svahy hlavně v podobě eroze, proto se plánuje zpevnění výsadbou stromořadí.

Žďár nad Sázavou 6 (Přednádraží)

Tato městská část se nachází mezi novým a bývalým starým nádražím, tvoří tak enklávu uvnitř městské části Žďár nad Sázavou I. Urbanistickou osu tvoří prodloužená Nádražní ulice. Severní hranice městské části je určena ulicemi Smetanova a Strojírenská, které se postupně přetváří v hlavní třídu s výraznými objekty městské vybavenosti jako je Soud, Finanční úřad atd. Obytné území tvoří sídliště zástavby bytových objektů devadesátých let, se čtyřmi dvanáctipodlažními objekty. Území postrádá jasnou urbanistickou koncepci se zřetelnými dopravními vazbami na komunikační skelet města. V centru obytných domů se nachází areál základní školy. V jihovýchodní části je několik výrobních podniků, které jsou součástí jižní průmyslové zóny. Do budoucna se plánuje vyřešit problém nedostatku parkovacích ploch, hřišť a ploch veřejné zeleně.

Žďár nad Sázavou 7 (Pod vodojemem)

Žďár nad Sázavou 7 je nejmladší městskou částí. Jeho výstavba probíhala v posledních dvaceti letech. Jedná se o čistě obytný soubor s rodinnými domky a bodovými bytovými domy na severním okraji. Urbanistická koncepce postrádá řád. Páteřní komunikace, Jamborova ulice, působí dojmem neuspořádané ulice. Součástí obvodu městské části je vodárenská nádrž Staviště, která sloužila jako zdroj vody pro Žďár nad Sázavou do doby napojení na zdroj Mostiště. Západním okrajem území je navržena trasa komunikace městského okruhu propojující ulice Novoměstskou a Vysockou.

Radonín

Radonín leží cca 1,5 km na sever od města při silnici II/353. Osada je tvořena hospodářskými usedlostmi kolem malé návsi s kaplí, na západě jsou čtyři nové rodinné domy. Díky vedení elektrické sítě se osada nemůže dále rozvíjet. Nenachází se zde žádné hřiště a občanská vybavenost je nulová, v plánu je ale tento stav změnit.

Mělkovice

Tato osada roztroušených selských dvorů, vzdálená 2,5 km východně od města, patří k nejstarším formám místního osídlení. Leží na silnici III/35420 ve směru na Veselíčko. V posledních letech zde přibývají rodinné domky. Mělkovice nemají žádnou dominantu ani náves nebo prostranství, kde by se mohli obyvatelé scházet. Z tohoto důvodu hrozí stagnace a degradace, proto se plánuje výstavba nových rodinných domků.

Stržanov

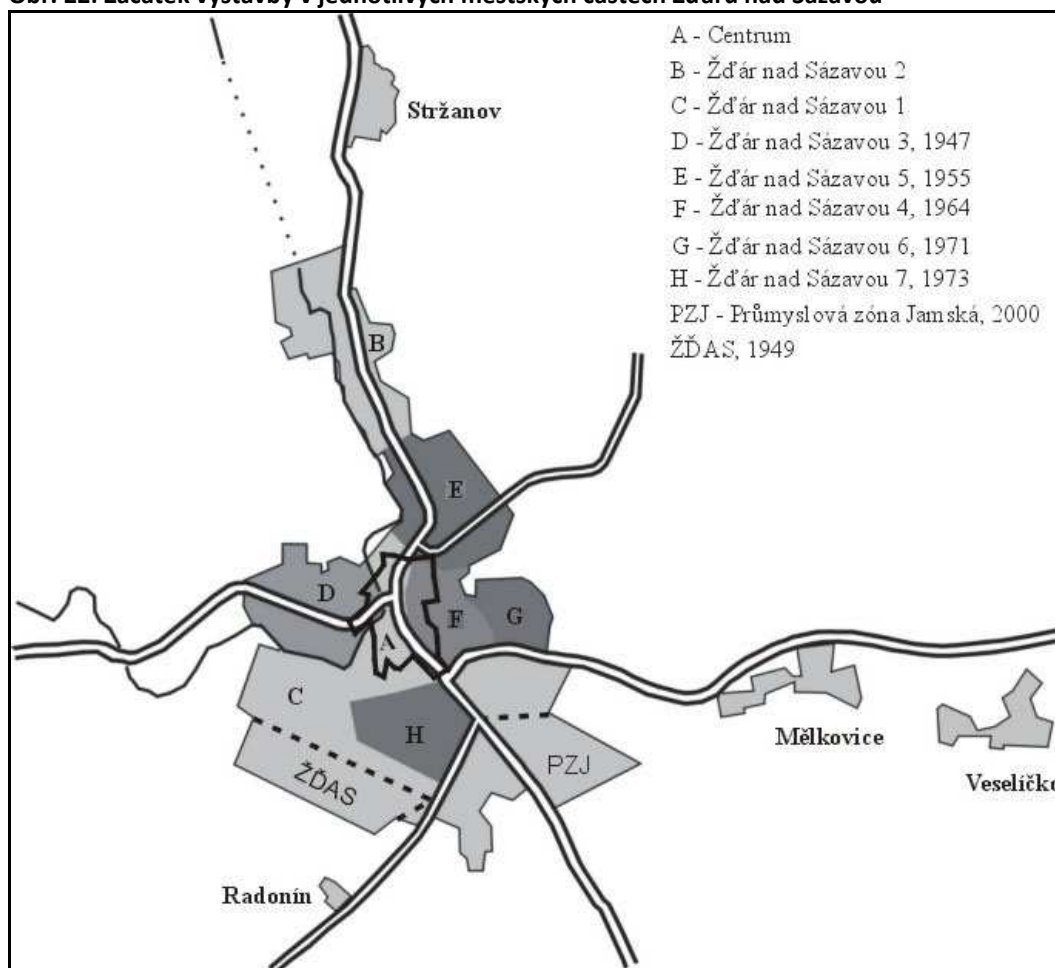
Stržanov vznikl jako sídlo návěsného typu s převážně zemědělským charakterem. Centrum tvoří prostorná náves s kaplí a rybníkem, okolo níž byly první zemědělské usedlosti s kvalitními prvky lidové architektury. Další rozvoj byl podél hlavní silnice severním a jižním směrem, dále podél vedlejších komunikací. Plochy pro bydlení jsou převážně v severovýchodní části sídla. Celkový dojem klidné vesnice kazí objekt ZD, který je třeba oddělit zelení od obytných částí. Celé katastrální území leží v CHKO Žďárské vrchy. V plánu je posílit funkce sídla řešením návsi (chodníky, veřejné osvětlení, hřiště, plochy pro služby a drobné podnikatelské aktivity atd.).

Veselíčko

Veselíčko vzniklo z původního vrchnostenského dvora z počátku 17. století, později přestavěna podle návrhu Jana Blažeje Santiniho Aichla do půdorysu dvou W, který se dochoval do současnosti. Důležitá je železniční trať, která lemuje jižní okraj sídla a odděluje jej od později vzniklé průmyslové zóny. Největší rozvoj byl v 60. letech, kdy vznikl areál agrochemického podniku a posléze 20 rodinných domků. Nová zástavba je jedno a dvojpodlažní městského typu, zatímco původní si ponechala svůj

venkovský ráz. V územním plánu se počítá s doplněním ploch pro bydlení a vymezuje i plochy pro rozvoj výroby.

Obr. 22: Začátek výstavby v jednotlivých městských částech Žďáru nad Sázavou

Poznámka: Žďár nad Sázavou 1 a 2 jsou historické části, proto zde neuvádím rok počátku výstavby. Data k ostatním městským částem jsou podle ústní informace od kronikáře PhDr. Jaroslava Švomy.

Zdroj: Použitá podkladová mapa je z www.mapy.cz, úpravy byly provedeny podle textové části Územního plánu.

5.2 Funkční členění města na sektory³⁹

Město se člení podle vymezení funkčních ploch. Největší část zastavěných ploch zaujímají plochy pro bydlení, kterým se budu věnovat podrobněji. Důležité jsou však i plochy pro výrobní aktivity, pro občanskou vybavenost, pro sport a rekreaci, komerční aktivity, smíšená funkce centra, pro speciální vybavenost, pro individuální rekreaci a plochy pro veřejnou zeleň, veřejná prostranství a vodní plochy a toky. Funkční plochy v nezastavitelném (ve volném) území se dělí podle funkce a charakteru.

³⁹ Celá kapitole je vyhotovena na základě Územního plánu města Žďár nad Sázavou

„Funkční prostorová struktura města představuje dělbu funkcí mezi jednotlivými částmi města a jednotlivými pozemky. Je sledována pro jednotlivé stavby a pozemky a kromě vlastního terénního šetření se dá funkční využití zjistit z katastru nemovitostí (za větší územní celky např. z územních plánů). Klasifikace jednotlivých funkcí ve městě se mohou do určité míry lišit, ale z hlediska hlavních funkcí se zaměřují zejména na dělení na zastavěné a nezastavěné pozemky. Důležitá je monofunkčnost nebo polyfunkčnost města, a tedy míra prostorové separace jednotlivých částí nebo naopak promísení jednotlivých funkcí.“⁴⁰

Plochy pro smíšenou funkci centra se vyznačují svou různorodostí a mnohoúčelovostí. Soustřeďuje se zde nejvýraznější zařízení společenská, kulturní a administrativní. Tedy je zde soustředěno nejdůležitější zařízení občanské vybavenosti.

Plochy pro bydlení se rozvíjely v posledních padesáti letech. Tvoří je plochy s rodinnými domy, ale i sídliště. Podle funkčních typů se dělí na individuální bydlení v nízkopodlažních objektech (rodinných domcích), na hromadné bydlení v bytových domech, na předměstské (venkovské) bydlení v nízkopodlažních objektech a na smíšenou zónu s polyfunkčním využitím (viz 5.2.1).

Plochy s výrobní aktivitou jsou situovány z urbanistického hlediska výhodně a berou ohled na převažující směr větrů i na napojení na dopravní síť. V zastavěném území města Žďár nad Sázavou jsou v rámci výrobních aktivit vymezeny dvě výrobní zóny (jižní a severní). V rámci jižní výrobní zóny lze vytvořit čtyři výrobní okrsky:

- ŽďAS – stabilizované území s nejdůležitějším výrobním podnikem města, ŽďAS a.s. V blízkosti se vyskytuje i podnik Hettich ČR. Území je prakticky bez možnosti plošného rozvoje.

- U Kamenného rybníka – území je stabilizované a je zde možný nepatrný rozvoj. Jedny z firem jsou Vymyslický a ZZN.

- Brněnská, Jamská – jsou zde umístěny drobnější provozy, ale i větší firmy. V tomto okrsku je vypracována nová studie rozšíření průmyslové zóny a nachází se zde největší potenciál rozvojových ploch pro výrobní aktivity.

---

⁴⁰ Ptáček, P., Szczyrba, Z., Fňukal, M. (2007): Proměny prostorové struktury města Olomouce s důrazem na rezidenční funkce. Urbanismus a územní rozvoj, 10/2, s. 19 - 20.

• U Malého lesa – jsou zde situovány podniky s převahou zařízení služeb a polovýrobního charakteru např. prádelny a čistiřny. Na východním okraji jsou situovány objekty městské a nadměstské vybavenosti (katastrální úřad, archiv apod.). Jedná se o stabilizovaný okrsek bez prostorového rozvoje.

Severní výrobní zóna je známá svou smíšenou výrobou průmyslově-zemědělskou. V této stabilizované zóně bez dalšího rozvoje se nachází firmy Tokoz, Kinského rybářství a Správa lesního hospodářství.

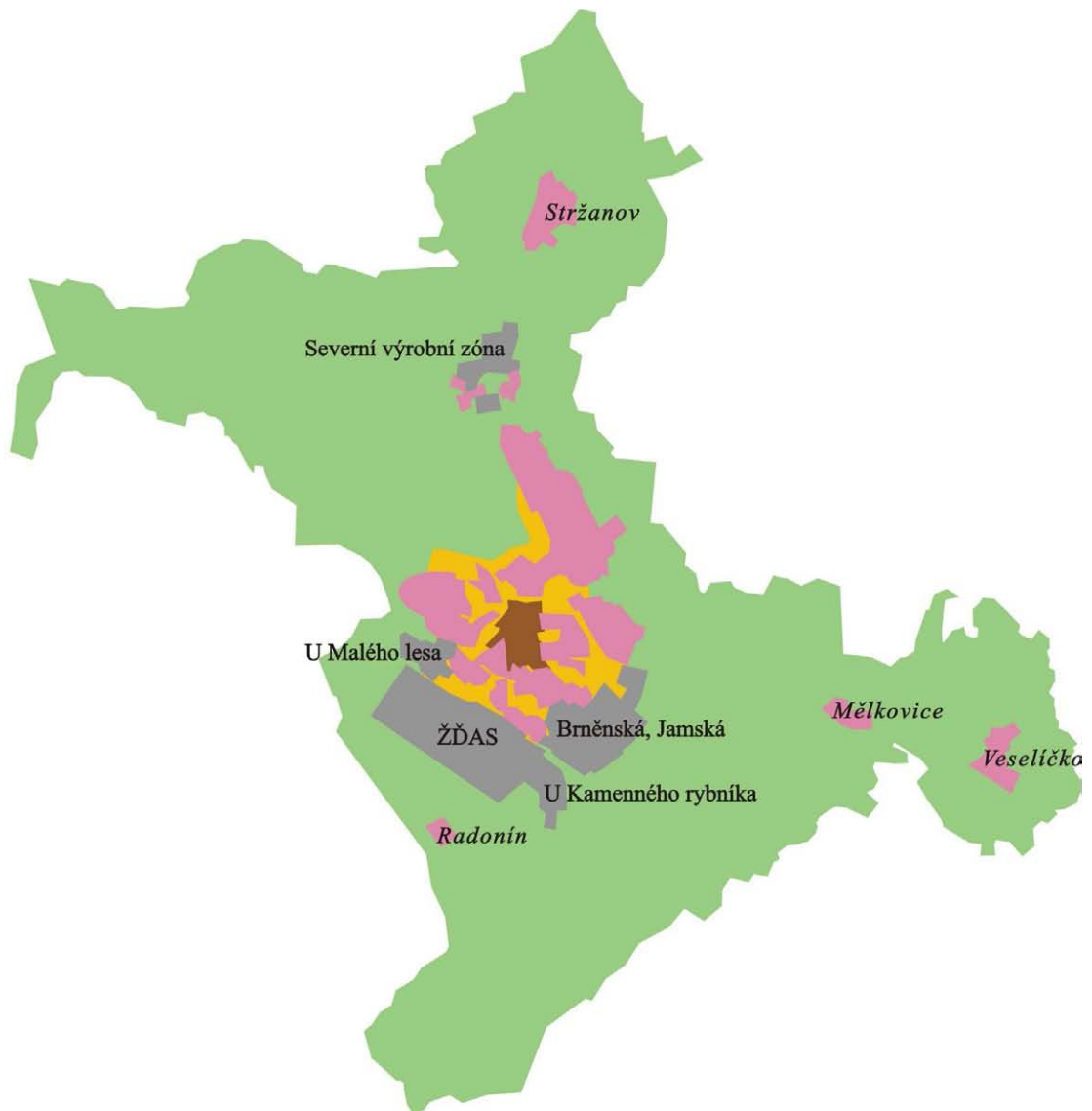
Kromě těchto výrobních zón se na území města nachází ještě několik provozoven drobných podniků a areálů správců technické infrastruktury, které lze považovat za stabilizované.

Plochy pro občanskou vybavenost, jejichž koncentrace je největší v centru, prostupují strukturou celého města. Mezi největší patří areál zámku a školská zařízení. V rámci obytných zón je to především základní občanská vybavenost. Podle funkčních typů se plochy pro občanskou vybavenost dělí na plochy pro zařízení veřejné správy, administrativu, plochy pro církevní zařízení, obřadní síň, plochy pro zařízení distribuce, plochy pro kulturní zařízení, plochy pro zařízení sociální péče, plochy pro školská zařízení, plochy pro zdravotní zařízení a plochy pro nevýrobní služby. Do budoucna se počítá s rozšířením kulturních a osvětových zařízení jako jsou společenské sály, galerie apod. Také se počítá s výstavbou bezbariérových a sociálních bytů.

Plochy pro sport a rekreaci jsou soustředěny v údolí na levém břehu Sázavy od Libušína po Branský potok a dále v areálech škol. Ve městě se nachází zimní stadion, sportovní hala, sokolovna a několik školních tělocvičen, fitness center, tenisových areálů a plavecký bazén. Pro zimní sporty je určen Koukalův lyžařský areál. Ve městě je nedostatek hřišť okrskového charakteru, nedostačující je počet tělocvičen i zařízení pro nové atraktivní sporty. Cyklistické stezky s využitím pro lyžaře s různou obtížností nejsou dokončeny. Nedostačující jsou i možnosti sportování a rekreace u vody. V územním plánu je navrženo pro rozvoj sportu a rekreace 73 ha nových ploch, počítá se s rozšířením rekreačního a sportovního areálu Pilská nádrž (39,08 ha), dále v údolí Sázavy (10,58 ha), U Kamenného rybníka (7,36 ha) ale i na Stalingradě (6,43 ha).

Obr. 23: Funkční členění města Žďár nad Sázavou

Legenda:

 Průmyslová zóna

 Plochy pro bydlení

 Smíšená funkce centra

 Plochy v nezastavitelném území

 Plochy pro občanskou vybavenost, sport a rekreaci

Zdroj: podkladová mapa územní plán města v digitální podobě, provedené vlastní úpravy na základě územního plánu.

5.2.1 Bytová výstavba a plochy pro bydlení

Tato podkapitola podrobně popisuje situaci ve městě z pohledu bydlení. Charakterizuje stáří a kvalitu bytů. Věnuji se jí podrobně, protože bydlení nám ukazuje na socioekonomickou strukturu města a jeho vývoj do budoucna.

Situace v oblasti bydlení je ovlivněna skutečností, že jde o městský prostor, kde je velký počet obyvatel koncentrovaný na relativně malé ploše. Tomuto pak odpovídá především typ zástavby, kdy v nejexponovanějších oblastech převládají bytové domy, zatímco pro okrajové partie je typická zástavba rodinnými domy. Některé okrajové partie – městské části mají, resp. získávají díky procesu suburbanizace residenční charakter.

Dosavadní trendy vývoje vedly v posledních šedesáti letech k prudkému rozvoji, v prvních letech na základě dílčích územních studií vyrostlo sídliště Stalingrad (1948) a od roku 1956 se vyvíjelo na základě Směrného územního plánu, který stanovil koncepci rozvoje města. Tyto koncepce nebyly dodrženy, a tedy následoval další územní plán v roce 1971. Výsledkem nedodržování stanovených koncepcí je řada disproporcí ve struktuře města.

Tab. 4: Počty postavených bytů v domech

Byty v domech postavených v období				
do r.1919 vč.nezj.	1920-45	1946-80	1981-90	1991-2001
93	193	5930	1343	1105

Zdroj: ČSÚ, krajská reprezentace Jihlava: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 okres Žďár nad Sázavou. ČSÚ 2003

Největší výstavba probíhala v letech 1946 - 1980, kdy vzniklo 5 930 bytů. Jak je vidět na Obr. 23. Již několikrát jsem v textu uvedla, že první novodobé sídliště začalo vznikat na přelomu 40. a 50. let 20. stol. sídliště Stalingrad, které bylo dokončeno v roce 1965. V těchto letech se stavělo několik rodinných domků na Vysočanech, masivnější výstavba probíhala ale později. Jako druhý bytový komplex v 60. a 70. letech 20. stol. vzniklo sídliště U průmyslové školy, dokončené v roce 1971. Poté následovala výstavba největších sídlišť Přednádraží a Libušín, která byla dokončena v 90. letech. V roce 1992 byla zahájena výstavba inženýrských sítí pro rodinné domy „Zelená hora“ a lokalita Vodojem. Nová bytová výstavba v integrovaných částech města byla do roku

1970 omezena. Větší a masivnější výstavba již neprobíhala, průběžně se stavěly rodinné domy ve straších historických částech města Žďár nad Sázavou 1 a 2.⁴¹

Obytné území vlastního Žďáru nad Sázavou je děleno do sedmi místních částí. Nová výstavba v sídlištích a v nových rodinných domech tvoří 95,1 % obytného území. Tyto domy byly vystavěny po druhé světové válce, jedná se o 7 117 bytů. 3,6 % tedy 266 bytů bytového fondu bylo postaveno v meziválečném období a pouze 1,3 % tvoří objekty starší osmdesáti let.

Ve městě převládá relativně mladší domovní výstavba. Starší domy se nachází hlavně v blízkosti areálu zámku a pak u historického centra, dále v okrajových částech (např. Mělkovice – 55 let, Radonín – 49 let apod). Ve srovnání s ostatními územními celky (období výstavby 1946 až 2001: ČR 63,8 %, kraj Vysočina 71,1 %) je stáří domovního fondu ve městě mladší. Průměrné staří domovního fondu dosahuje 32,9 let. Stáří domů je však v jednotlivých městských částech různé. Největší počet domů byl postaven v časovém úseku let 1946 až 1980, což koreluje s prudkým růstem obyvatel města v šedesátých a zejména pak sedmdesátých letech minulého století.⁴² (viz 5.2.2.1)

V dlouhodobém vývoji docházelo ve městě k růstu počtu trvale obydlených domů. Největší přírůstek trvale obydlených domů byl zaznamenán sedmdesátých letech, kdy došlo k nárůstu počtu trvale obydlených domů (TOD) téměř o 50 %. V osmdesátých letech došlo ke stagnaci ve vývoji počtu TOD, avšak od roku 1991 dochází opět k výraznějšímu růstu jejich počtu. Mezi roky 1991 a 2001 došlo k nárůstu počtu TOD o více než 12 procentních bodů.

Tab. 5: Počty bytů a domů v letech 1970 - 2001

rok	trvale obydlené byty	trvale obydlené domy
1970	4650	1518
1980	6434	1830
1991	7655	1897
2001	8664	2128

⁴¹Podle: Grošofová, L.: Město Žďár nad Sázavou od února 1948. Jihlava, Městský národní výbor, 1987, 124 s.

⁴² Podle: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z www: <http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf>

Zdroj: ČSÚ, krajská reprezentace Jihlava: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ 2003

V roce 1991 bylo na území neobydleno 156 bytu (= 2 % bytového fondu). Z celkového počtu bytů 7 479 bylo 1 338 v rodinných domcích, což je 17,9 %. Nejvíce rodinných domků je ve Žďáře nad Sázavou 5 (Vysočanech) a dále ve starších částech města (Žďár nad Sázavou 1, 2). Obložnost činila 3,02 osob/byt, která byla největší ve Žďáře nad Sázavou 7 (3,85) a naopak nejmenší (2,77) ve Žďáře nad Sázavou 4. Průměrná obydlená plocha byla 40,4 m².⁴³

Mezi roky 1991 a 2001 došlo k nárůstu počtu trvale obydlených bytů, index vývoje dosáhl hodnoty 113,2 %. V roce 2001 v době sčítání bylo na území města 9150 bytů, z celkového počtu bytů bylo 94,7 % bytů trvale obydleno (TOB). Jde o značně nadprůměrnou míru využití bytového fondu pro účely bydlení, a to v komparaci se všemi srovnávanými územními celky (kraj Vysočina 84,5 % TOB; ČR – 87,7 % TOB). Ve městě bylo v době posledního sčítání 1 754 rodinných domků (20,2%), celkem 8 664 obydlených a 486 neobydlených bytů. Jedna bytová domácnost (BD) se ve městě skládá z 2,8 členů domácnosti, což je typická hodnota v rámci okresu Žďár nad Sázavou (3,0 členů). Tedy za sledované desetiletí zaznamenáváme pokles členů v jedné domácnosti. Tato skutečnost je mimo jiné ovlivněna strukturou cenových domácností, ve které mají významnou roli domácnosti jednotlivců. Dalším faktorem je nižší podíl úplných rodin se závislými dětmi, což je dáno i věkovou strukturou populace (významný podíl poproduktivního obyvatelstva, tzn. dvoučlenné domácnosti).

Kvalita bytového fondu je vysoká, nad úroveň celostátního průměru. Byty I. a II. kategorie tvoří 99,5 %. Ve městě převládají středně velké byty s dvěma a třemi obytnými místnostmi. Velikost bytů přímo souvisí s typem domu. U rodinných domů je počet obytných místností větší a zpravidla i byty mají větší rozměry. Ve městě Žďár nad Sázavou na jeden obydlený byt připadá 2,5 takto velkých místností, v okrese Žďár nad Sázavou to pak je 2,9. Průměrná velikost jednoho bytu ve městě Žďár nad Sázavou dosahuje plochy 68 m², tedy je plocha menší než jaký je průměr pro okres Žďár nad Sázavou 83 m², což je dáno vyšším zastoupením bytů lokalizovaných v obytných domech. Větší byty se nachází v okrajových městských částech (Stržanov 107 m²,

---

⁴³ Podle Územní plán města Žďár nad Sázavou

Veselíčko 98 m²), které mají spíše venkovský charakter vyznačující se zástavbou rodinnými domy.

Řešení územního plánu navrhuje intenzivní výstavbu 4 bytů/1000 obyvatel/rok. Dalším cílem by bylo rozšířit bydlení v rodinných domech na 45% ve srovnání s ČR, kde je v plánu dosáhnout 40 % a v Německu asi 98 %, je to tedy střední cesta. Při plánování bytové výstavby se bere v úvahu stáří a kvalita stávajícího bytového fondu a nárůst počtu obyvatel a počtu cenovaných domácností, ale i přebydlenost a předpokládaný úbytek bytů. Minimální celková potřeba nových ploch pro bydlení tedy činí 85 ha pro 1 100 bytů v bytových domech (14 ha) a 1 100 bytů v rodinných domech (71 ha). Územní plán ale počítá s 58,8 ha, v kterých je možno realizovat 1 150 bytových objektů a 619 rodinných domů. Rozvržení ploch je hlavně v okrajových částech města, ale počítá se i s přestavbou stávajících domů a bytovou půdní nadstavbou.⁴⁴

Největší plochy pro bydlení jsou mezi místní částí Žďár nad Sázavou 2 – 3 (Starý dvůr), kde se počítá s masivní výstavbou rodinných domků, ale i s necelou tisícovkou bytů v bytových domech převážně v ulicích Nad garážemi, Klafar a Starý dvůr. Stavba rodinných domů v této části již hojně probíhá. Vyrůstají zde rodinné domy vilového charakteru s velkými zahradami, ale i bytové domy. Další výstavba rodinných domů je plánována na Vodojemu. Velký rozkvět se očekává v městských částech venkovského typu, a to ve Stržanově, Veselíčku a Mělkovicích. Do těchto částí se stěhují obyvatelé za klidem. Těsná blízkost a dopravní dostupnost není překážkou komfortního bydlení.

Srovnání jednotlivých ZSJ podle složení bytů v domech dle stáří nám ukazuje na rozdělení do pěti shluků podobných skupin ZSJ, kde jednu tvoří ZSJ s méně než 50 obyvateli. Tyto typy částečně korespondují i s dobou, ve které byly domy vystavěny, odlišný je ale Libušín, který je ve skupině s venkovskými ZSJ. Samostatnou skupinu tvoří Vysočany, kde jsou rodinné domy velmi různorodého stáří. Co se týká rozdělení do shluků podle kvality bydlení stejně jako v předchozí typologii pomocí shlukové analýzy se ZSJ rozpadly do čtyř skupin. Tentokrát se liší vesnické ZSJ, kde každá tato část má rozdílné složení a ZSJ s převahou panelové výstavby a městské výstavby rodinných domů (viz Obr. 26,27).

---

⁴⁴ Podle Územní plán města Žďár nad Sázavou

Město pomáhá s bydlením i starým, mentálně postiženým a sociálně slabým lidem především ze Žďáru nad Sázavou, a pokud dovolí kapacita, tak potřebným z celé České republiky. Například Dům klidného stáří na Okružní ulici ve Žďáru nad Sázavou 3, které provozují Sociální služby Žďár nad Sázavou, má 54 lůžek. Sociální služby Žďár nad Sázavou provozují i ubytovnu pro 24 bezdomovců na Brodské ulici. Na Libušínské ulici se nachází pečovatelská služba, která má k dispozici celkem 197 bytových jednotek ve 4 domech s pečovatelskou službou.⁴⁵ Na Brodské ulici je ubytovna pro bezdomovce.

Obr. 24: Dům s pečovatelskou službou na Brodské ulici

Zdroj: <http://www.socsluzby.sattnet.cz/>

Obr. 25: Dům s pečovatelskou službou na sídlišti Libušín

Zdroj: <http://www.socsluzby.sattnet.cz/>

5.2.2 Vývoj a struktura ekonomiky

Tato část je věnována zachycení vývoje hospodářské situace města v jednotlivých historických obdobích. Jejím cíle je zachytit vývoj, který velmi ovlivňoval a ovlivňuje sociální i prostorovou strukturu města. Pro snazší orientaci je rozdělena do dvou částí. Podkapitola 5.2.2.1 je velmi zkrácená, jelikož je historie podrobněji popsána v kapitole 4. a zde vystihují spíše základní rysy vývoje ekonomiky. Druhá zachycuje současný vývoj po roce 1989 a současný stav.

5.2.2.1 Historický vývoj

Město Žďár nad Sázavou mělo převážně zemědělsko-průmyslový charakter. Působení řemeslníků bylo od 16. století sduženo do cechů, díky čemuž měli plno výhod. Po zrušení cechů 1859 navázala společnost řemeslníků a živnostníků. Na

⁴⁵ <http://www.socsluzby.sattnet.cz/>

přelomu 19. a 20. století byla většina obyvatel zaměstnána v zemědělství. Významné bylo i lesní hospodářství, kdy po zahájení železniční odpravy roku 1898 vedlo k drancování lesů. Po zániku dříve rozšířeného železářství se v 19. století rozvinuly nové výrobní obory, jako je tkalcovství spojené s pěstováním lnu. Důležité bylo i obuvnické řemeslo (firmy J. Vašátko, F.Štumpel, bratři Zelených, Trojánkova atd.)

Řada místních průmyslových podniků (př. sirkárna) i samotných řemesel (př. Koželuh, valchař atd.) zanikla první světovou válkou a začali se rozvíjet nové obory jako je kadeřnictví a instalatérství. I přesto bylo město považováno za známé hlavně kvalitou zdejších průmyslových výrobků, solidními obchody a velkým počtem dobře zavedených živností.

Po druhé světové válce se rozhodlo o vybudování nového průmyslového závodu ŽĐAS. Kromě znárodněných podniků (Tokoz, Amylon, Botana) zahájilo 1959 provoz družstvo rybářské výroby „Vysočina“ (SONA). Celé období bylo poznamenáno potížemi se zásobováním a rychlým přírůstkem obyvatel.⁴⁶

5.2.2.2 Současný vývoj po roce 1989

Devadesátá léta byla ve znamení privatizace výrobních a obchodních podniků. Do města se vrátil jeden z nejvýznamnějších restituentů, rodina Kinských, která zde založila několik hospodářských společností (např. Kinského rybářství). Velké změny ve vlastnických poměrech (restituce a privatizace) daly vzniknout soukromému podnikání. Jak je vidět v následující kapitole, mění se i ekonomická struktura obyvatel s důrazem na rostoucí terciální sektor. Změny s sebou přinesly i zánik a vznik nových podniků. Na trh vstoupilo několik zahraničních investorů hledajících levnou pracovní sílu, vhodné a levné pozemky. Na místech dříve státních podniků vznikly podniky soukromých vlastníků, které se zabývají podobnou strukturou výroby, která tam byla dříve. Některé drobné bývalé průmyslové plochy byly přeměněny na sklady, popřípadě se proměnily v bytové jednotky, které ale nemají větší význam a jsou jen ojedinělé.

Další velmi citlivé a kritické období v nejen v průmyslu započalo na podzim 2008, kdy i Žďár nad Sázavou postihla celosvětová finanční krize, která se sebou nesla

---

⁴⁶ Podle : Švoma, J. a kol.: Památník k oslavě 400letého jubilea povýšení Žďáru na město 1607 – 2007. EKON, Jihlava, 2007, 144 s.

pokles výroby, následné masivní propouštění zaměstnanců hlavně v sekundárním sektoru a nárůst nezaměstnanosti.

Celá devadesátá léta se potýkala s restrukturalizací ekonomické báze v nově vzniklém soukromém sektoru. Místní průmyslové podniky zaznamenaly útlum spojený s poklesem výroby a snižováním počtu zaměstnanců. Naopak terciér expandoval.

Celorepubliková transformace zemědělství zapůsobila neblaze na zdejší kraj, celý primární sektor a výrazně poklesla zaměstnanost v primárním sektoru.

Sekundární sektor ovlivňují hlavně velké podniky. Na území města se průmysl zabývá hlavně strojírenstvím, elektrotechnikou a potravinářstvím, ale i v tomto sektoru byl zaznamenán pokles zaměstnanosti.

K největším ekonomickým subjektům patří ŽĐAS, a.s., Hettich ČR k.s. a Tokoz, a.s., které mají více než 500 zaměstnanců. Celkový přehled větších žďárských zaměstnavatelů, včetně ekonomické aktivity a výrobního programu podle klasifikace OKEČ je příloze.

6. Demografická a sociální struktura obyvatelstva

Obyvatelstvo, jeho struktura a složení, je důležitým ekonomickým potenciálem. V této kapitole se jím budu zabývat z několika hledisek: vývojem počtu obyvatel, vývojem přirozeného přírůstku, složením obyvatelstva podle věku, pohlaví, ekonomické aktivity a vzdělání. Hlavním úkolem bude srovnat stav obyvatelstva v obci Žďár nad Sázavou pomocí dat ze SLDB z roku 1991 a v roce 2001.

6.1 Vývoj počtu obyvatel

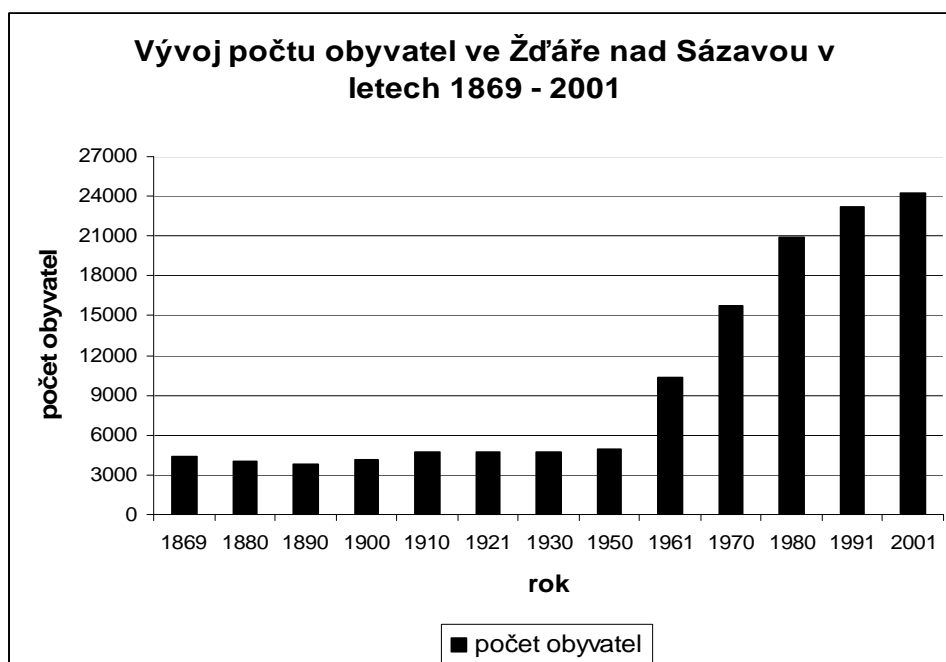
Ve městě Žďár nad Sázavou neprobíhal rozvoj plynule. Z grafu vývoje počtu obyvatelstva jde snadno vyčíst, že vývoj města lze rozdělit do dvou etap. První začíná rokem 1869, kdy se konalo první novodobé sčítání v českých zemích, a končí rokem 1950. V tomto období se město rozšiřovalo velmi pomalu a spíše vývoj stagnoval. V roce 1869 měl pouhých 4 338 obyvatel a tento počet se významně neměnil až do roku 1950, kdy v okresním městě žilo 4 942 obyvatel, tedy se město rozvíjelo přirozeně a počet obyvatel se pohyboval mezi 4 a 5 tisíci. Opačný trend lze zaznamenat ve druhém vývojovém období. Toto období začíná od padesátých let dvacátého století, kdy se Žďár nad Sázavou velmi rozrostl. Vývoj města byl na počátku druhého období významně ovlivněn vnějšími zásahy, a to prostřednictvím socialistického plánování – koncepce střediskového osídlení a budování průmyslových center. Zdvojnásobení počtu obyvatel města v padesátých letech bylo především díky rozvoji strojírenského průmyslu ve městě (výstavba žďárských strojíren a sléváren - Žďas). V dalších letech počet obyvatel nadále rostl, takže rozdíl v počtu obyvatel mezi roky 1960 a 1980 byl opět dvojnásobný. Od devadesátých let minulého století dochází ke stabilizaci městské populace, počet obyvatel se mění jen minimálně. Při posledním sčítání lidí, domů a bytů v roce 2001 se projevila stagnace počtu obyvatelstva Žďáru nad Sázavou 24 289, od tohoto roku se ale projevuje celostátní trend úbytku obyvatel^{47,48,49} viz Obr. 30.

---

⁴⁷ Podle Zdroj: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z [www: http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf](http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf)

⁴⁸ Podle Český statistický úřad: Statistický lexikon obcí České republiky 2003. Praha, 2004, s. 1092, cit. s. 753-4., podkladová mapa ze ČSÚ.

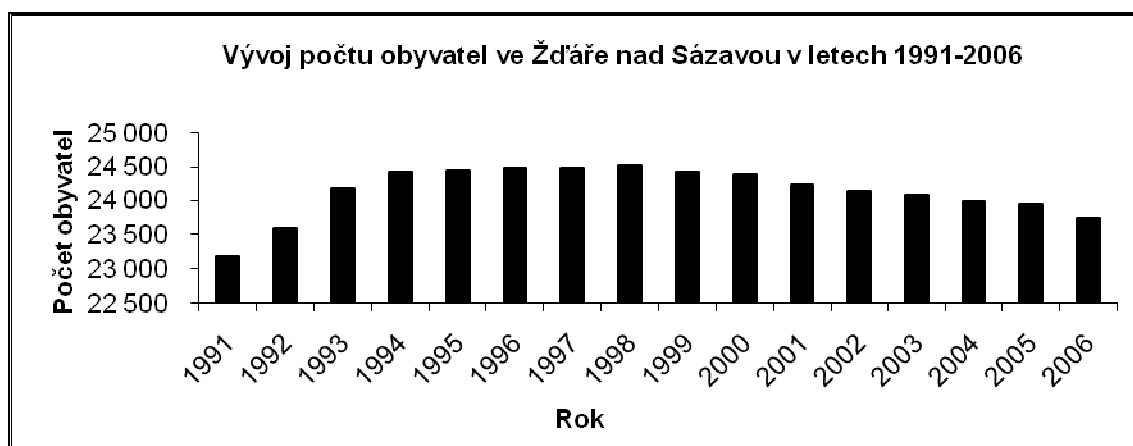
Obr. 28: Vývoj počtu obyvatel ve Žďáře nad Sázavou v letech 1869 - 2001

Zdroj: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/retrospektivni_lexikon_obci_vysocina

V porovnání indexů vývoje počtu obyvatel, který vždy předchází rok sčítání počítá jako 100 %, vidíme, že největší tempo růstu bylo mezi zmiňovanými lety 1950 a 1961, kdy dosáhlo víc jak dvou set procent, poté město stále velmi rychle roste, ale již s klesající dynamičností růstu počtu obyvatel, viz Obr. 30.

Obr. 29: vývoj počtu obyvatel ve Žďáře nad Sázavou v letech 1991 - 2006

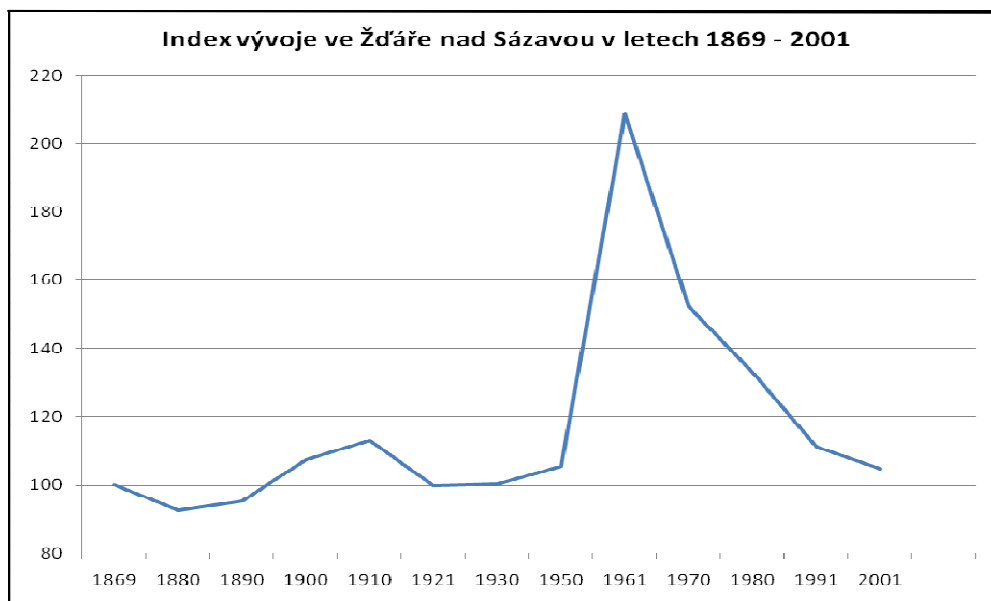

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/4018-07>

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide, úprava podle Bilance počtu obyvatel,

⁴⁹Podle: <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/4018-07>

Obr. 30: Řetězový index vývoje počtu obyvatel ve Žďáře nad Sázavou v letech 1869 – 2001

Zdroj: http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/retrospektivni_lexikon_obci_vysocina

Pozn.: index vývoje, předchozí rok je vždy 100 %, rok 1869 beru jako 100 %

Průměrná hustota osídlení je ve městě poměrně vysoká a nerovnoměrná, v roce 2001 byla 654 obyvatel na km², což je o 40 ob./km² méně než v roce 1991. Nej hustěji je osídlena místní část Žďár nad Sázavou 6 (9 405 ob./km² v roce 2007), dále Žďár nad Sázavou 4 (9 061 ob./ km² v roce 2007). Ostatní městské části již nedosahují tak vysokého stupně osídlení. Naproti tomu nejméně osídlenou městskou částí byly v daném roce Mělkovice s 18 obyvateli na km² a Stržanov (56 ob./ km² v roce 2007). Na pouhých 3 % území města žije polovina populace. Vysoký stupeň koncentrace je dán charakterem zástavby (panelová sídliště a více podlažní obytné domy), dále i funkčním využitím ploch. Nejvýraznější lokalitou z pohledu hustoty osídlení ve městě je základní sídelní jednotka Libušín (Žďár nad Sázavou 1) s téměř 18,4 tis. obyvatel/km².

6.2 Přirozený a mechanický pohyb obyvatel

Celkový pohyb obyvatelstva se skládá ze dvou stěžejních složek, a to přirozeného a mechanického pohybu obyvatel.

Přirozený pohyb obyvatel, který charakterizuje přirozenou měnu populace, bývá označován jako přirozený přírůstek resp. úbytek obyvatel. Přirozený pohyb

obyvatel se skládá ze dvou základních procesů, a to z porodnosti (natalita) a z úmrtnosti (mortalita).

Mechanický pohyb populace znamená stěhování obyvatel překračující hranice území obce. Jedná se o odstředivé i dostředivé působení. Pro charakterizování procesů spojených se změnou trvalého bydliště dané obce se používá termín migrační saldo. To je složeno opět ze dvou základních komponent imigrace (přistěhování) a emigrace (odstěhování). Migrační saldo tak vypovídá o atraktivitě daného místa z pohledu bydlení přesněji trvalého žití.

6.2.1 Vývoj pohybu obyvatelstva v letech 1960 - 2005^{50,51}

Přirozený přírůstek nad 10 promile je do roku 1981 a poté v letech 1992 – 2001, první období souvisí se stěhováním mladých lidí do města za práci a tzv. „Husákovými zázraky“, v tomto období byly podporovány mladé rodiny, největší byl v roce 1973 (20 promile). Nejnižší hodnota tohoto procesu byla v roce 2002, kdy byla nulová. Ve sledovaném období od 1960 do 2005 nebyl nikdy v záporných hodnotách.

Druhou složkou přirozeného přírůstku je mortalita. Ve Žďáře nad Sázavou je úmrtnost na nízké úrovni, průměr za sledovaných deset let činí pouhých 7,1 ‰. Nižší míra úmrtnosti ve městě vzhledem ke kraji Vysočina (10,3 ‰) i s ČR (10,8 ‰) souvisí především s vývojem v minulých obdobích osidlováním mladými lidmi. Díky takto nízké úmrtnosti město získává přirozenou měnou obyvatelstvo. V rámci desetiletého období lze však vypočítat mírný nárůst úmrtnosti ve městě.

Přirozený přírůstek zmírňuje negativní dopady migračního salda, dosahuje ve městě Žďár nad Sázavou (2,4 ‰), což je hodnota výrazně nadprůměrná ve srovnání s krajem Vysočina (-0,9 ‰) a hlavně s ČR (-1,7 ‰). Je patrné, že ve městě dochází postupně ke snižování úrovně přirozeného přírůstku a tedy i počtu obyvatel.

Migrační saldo má největší vliv na vývojové tendence města do roku 1963, kdy bylo 45 promile, poté již houpavě klesalo a stoupalo. Vysoká migrační atraktivita města v druhé polovině 20. století souvisí s procesem socialistického plánování. V roce 1983

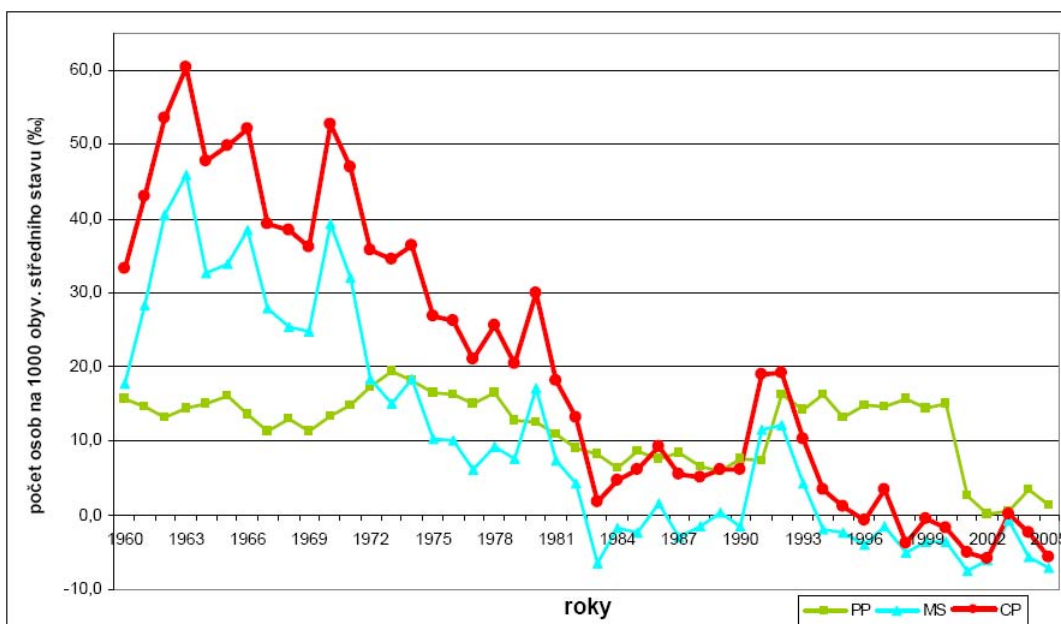
⁵⁰ Podle Zdroj: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z [www: http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf](http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf)

⁵¹ Podle <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/4018-07>

se dostalo do záporných hodnot a na začátku 90. let se změnou režimu se na krátkou dobu tří let dostalo do kladných hodnot.

Ve městě jsou u obou složek migračního salda vykazovány mnohem vyšší hodnoty, než jaké jsou typické pro ČR a kraj Vysočina. Vývoj počtu přistěhovalých osob ve městě můžeme označit za stabilizovaný. Každoročně ale dochází ve městě k růstu míry emigrace obyvatel. Jednou z významných kategorií obyvatel, kteří se stěhují z města, představují mladí lidé, kteří se po studiích rozhodnou zůstat v daném městě. Jedním z důvodů je možnost lépe placené práce. Viz Obr. 31

Obr. 31: Dlouhodobý vývoj celkového pohybu populace města Žďár nad Sázavou v letech 1960 - 2005

Zdroj: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města

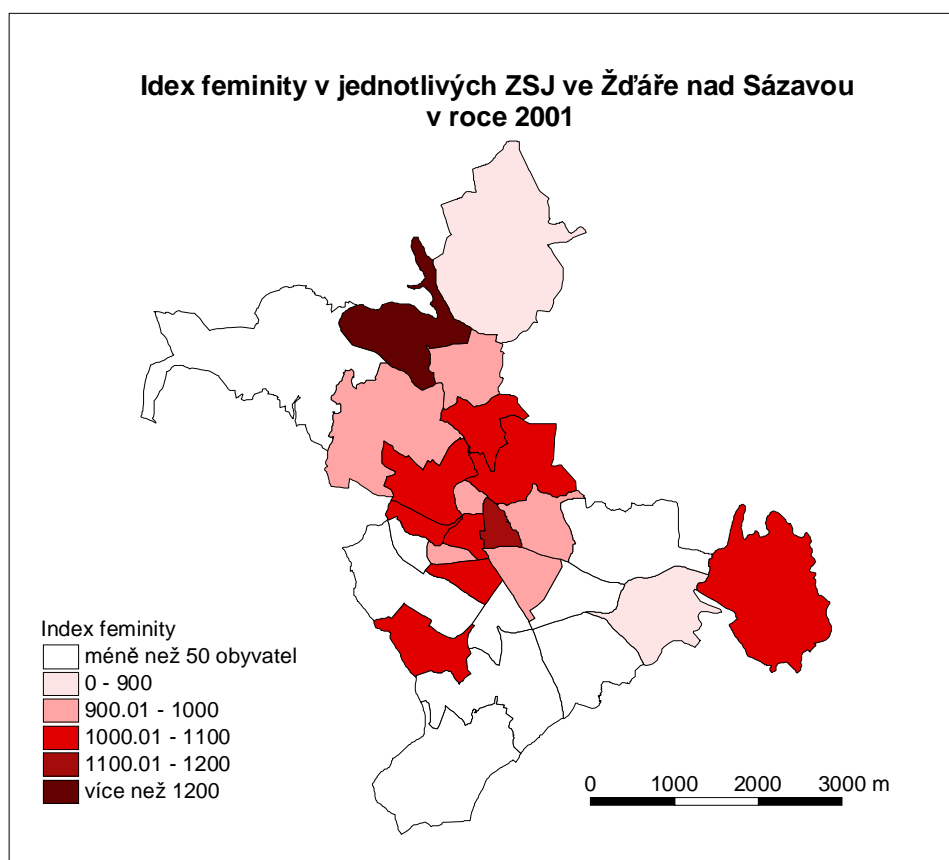
V roce 1963 dosáhl celkový přírůstek největší hodnoty, a to přes 60 promile, poté již podle uvedených principů houpavě klesá. Od roku 1998 je celkový přírůstek obyvatel města nižší, než jaký je vykazován za území kraje Vysočina a ČR.

Do budoucna lze ve městě počítat s poklesem populace, jak je tomu ve zbytku České republiky ve středně velkých obcích. Důvodem je oddalování sňatků, tříčlenný model rodiny, proces suburbanizace a migrace mladých lidí do velkých měst. Je jasné, že rozvoj měst je hlavně díky migračnímu saldu, město by se mělo proto snažit o zvýšení atraktivity z pohledu trvalého žití. Důležitá je podpora bytové a individuální výstavby.

6.3 Struktura města podle pohlaví

Struktura populace města dle pohlaví odpovídá poměrům v ČR, hodnota indexu feminity dosahuje v roce 2001 úrovně 1026,62 (tzn., že na 1000 mužů připadá 1026,62 žen). Při sčítání v roce 1991 byl index feminity nižší, a to 1015,56. V komparaci s údajem za ČR (index feminity 1053,37⁵²) jde o hodnotu podprůměrnou, avšak v rámci bývalého okresu Žďár nad Sázavou jde o hodnotu typickou. Vyšší zastoupení žen ve struktuře populace je především dáno vyšší nadějí dožití. Situace v jednotlivých základních sídelních jednotkách je však různá. V osmi ZSJ je hodnota nižší než 1000, tedy má převahu mužská složka populace. Oproti roku SLDB 1991 vzrostla ve městě hodnota indexu feminity, kdy byla hodnota indexu feminity 1015,56. Nárůst hodnoty indexu feminity byl způsoben především procesem stárnutí populace. Oproti celé České republice má město Žďár nad Sázavou opačný trend.

Obr. 32: Index feminity v jednotlivých ZSJ v roce 2001

⁵² Český statistický úřad: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. [2005], [19. 10. 2008]. Dostupný z [www: http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000](http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000)

6.4 Věková struktura obyvatelstva

Stejně jako celá Česká republika se populace města vyznačuje regresivní věkovou strukturou. Nejpočetnější kategorií, 17 % podíl na obyvatelstvu města, je skupina osob ve věku 20 až 29 let, jsou to silné ročníky z přelomu sedmdesátých a osmdesátých let. Co se týká strukturálních rozdílů podle pohlaví u předproduktivního a produktivního obyvatelstva, má mužská složka populace mírnou převahu. Tato skutečnost je dána vyšším počtem narozených chlapců. Vyšší podíl žen je vidět od padesátého roku života.

Tab. 6: Vývoj věkové struktury populace města Žďár nad Sázavou mezi roky 1980, 1991, 2001 a 2007 (v %)

ROK	0 – 14	15 - 60	60 +
1980	29	62	9
1991	24,4	60,5	15,1
2001	17,7	66,6	15,7
2007	15,1	66,5	18,4

Zdroj: pro rok 1980 Územní plán města, pro zbývající strategický plán města, profil

Osoby v předproduktivním věku (tj. 0 až 14 let) se podílely na počátku roku 2007 přibližně patnácti procenty na populaci města. Podíl této věkové kategorie ve městě je ve srovnání s hodnotou za území ČR (14,6 % podíl) mírně vyšší a odpovídá poměrům v kraji Vysočina (15,3 % podíl). V průběhu posledních patnácti let došlo ve městě k výraznému poklesu podílu předproduktivní kategorie obyvatel, a to o 9,3 procentních bodů. Jde o velmi výrazný propad počtu osob v dětském věku, což je velmi alarmující.

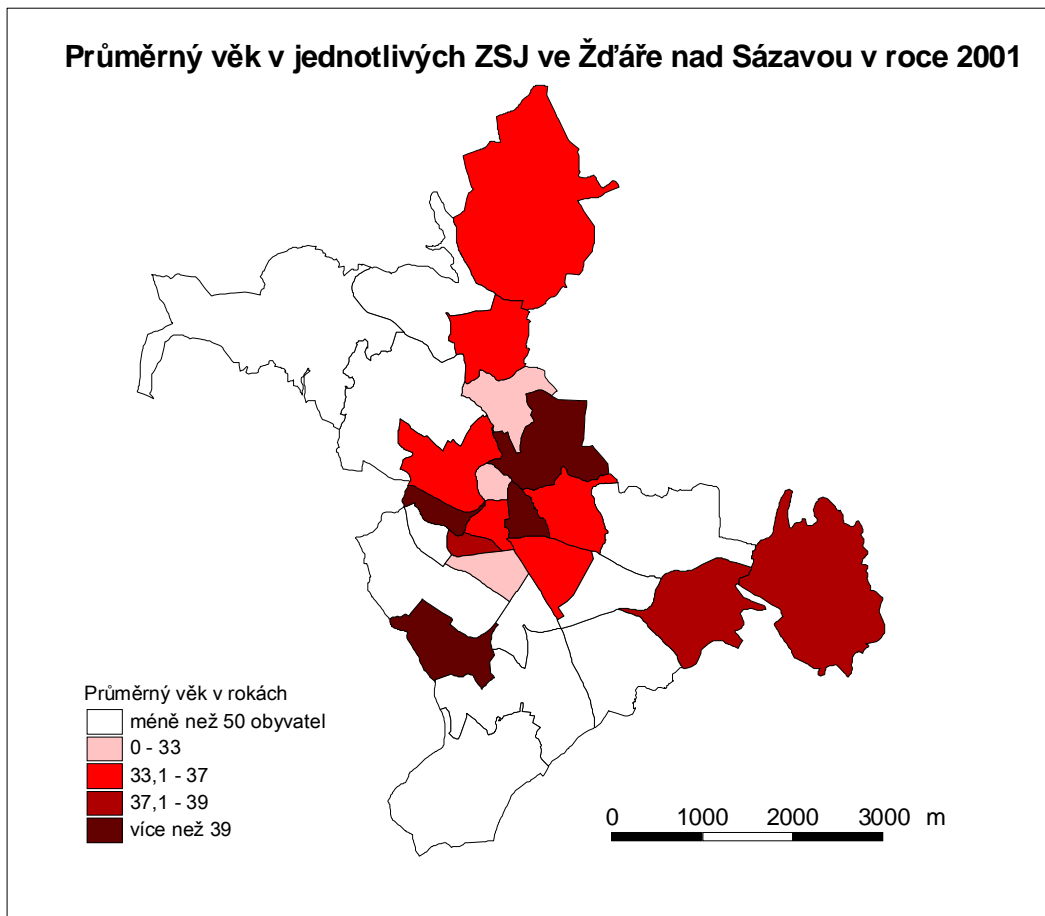
Druhá kategorie, produktivní, za posledních patnáct let vzrostla o 6 procentních bodů, což bylo způsobeno hlavně přesunem osob z předproduktivní kategorie (silné ročníky sedmdesátých let). Přesto je nárůst významnosti této kategorie osob ve srovnání s ostatními územními celky nižší, hlavně kvůli odchodu mladých lidí po studiích do větších měst. I do budoucna by mělo docházet k mírnému nárůstu (popř. stagnaci) počtu osob náležejících do této kategorie.

Poproduktivní kategorie zahrnuje obyvatelstvo ve věku od 60 a více let. Tato kategorie se v roce 2007 podílela na celkovém počtu obyvatelstva města 18,4 %. Jde o značně podprůměrnou hodnotu ve srovnání s ČR (20,0 %). Tento nižší podíl poproduktivní kategorie obyvatel souvisí se zmíněným vývojem ve druhé polovině dvacátého století. V posledních pěti letech se situace ve městě již začíná přibližovat

ostatním srovnávaným územním celkům. A dochází k výraznějšímu nárůstu podílu starších obyvatel města.

Prostorové rozložení průměrného věku v ZSJ ve Žďáře nad Sázavou zachycuje Obr. 33. Je vidět, že nejnižší průměrný věk je v ZSJ Pod Zelenou horou (32 let) a dále v ZSJ Libušín a Přednádraží (33 let). V těchto ZSJ, jak se dozvíte níže, je i nejnižší index stáří. Naopak nejvyšší hodnota průměrného věku je v ZSJ Radonín (43 let) a dále shodně s hodnotou 42 ZSJ Vysočany, Brodská - jih a U průmyslové školy.

Obr. 33: Průměrný věk v jednotlivých ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 2001

Komplexnější pohled na věkovou strukturu podává index stáří, což je poměr poproduktivní složky k předproduktivní. Progresivní hodnotu označuje index menší než jedna, kdy zájmová skupina mladších patnácti let je větší než poproduktivní skupina. Naopak hodnota indexu větší než jedna značí regresivní stav s převahou poproduktivní složky. Stagující stav naopak ukazují hodnoty blízké se jedné. Hodnota indexu stáří

města je v porovnání s ostatními územními celky výrazně nižší, ale ve městě dochází také ke stárnutí obyvatelstva.

Prostorové rozložení těchto jevů v úrovni základních sídelních jednotek jsou vidět v Mapové příloze. V roce 1991 byla nejvyšší hodnota indexu stáří, tedy i největší poměr starších obyvatel, ve městě Žďár nad Sázavou v základní sídelní jednotce (ZSJ) Žďár nad Sázavou – střed (1,43). Podobné vysoké hodnoty jsou i ZSJ Veselíčko a Mělkovice, které jsou rurálního typu a mají stejné hodnoty 1,25. Naopak nejmenších hodnot, tedy i větší podíl dětí mladších patnácti let než starších 54 let, dosahuje ZSJ Libušín (0,20), jedná se mladé sídliště dokončené v 80. a 90. letech 20. století, tedy zde žijí hlavně mladé rodiny s dětmi. Podobných hodnot dosahuje i ZSJ Pod Zelenou horou (0,22) a Pod vodojemem (0,23), kde jsou převážně novostavby. Největší sídliště ZSJ Přednádraží má podobný velmi progresivní index stáří, a to 0,36, ale i podobné stáří jako Libušín.

Když se ale podíváme na podíl předproduktivních složek v ZSJ, tak se mírně liší. Nejmenší podíl dětí v roce 1991 je v ZSJ U průmyslové školy (16,34 %). Naopak největší podíl této složky mají zmiňované ZSJ Libušín, kde žije ze všech obyvatel 36,45 % dětí. Nad třetinu ze všech obyvatel tvoří ještě děti v ZSJ Pod Zelenou horou (33,85 %). Největší poměr obyvatel starších 54 let je na Mělkovicích (28 %), naopak nejméně jich žije Pod vodojemem (6 %).

Za uplynulých sledovaných deset let i město potkal charakteristický rys jako v celé České republice, a to stárnutí obyvatelstva, i když tento proces je poměrně pomalejší a mírnější. Stárnutí se projevuje hlavně úbytkem dětí mladších 15 let o 6,7 %. Hlavní dominantní a rozšiřující se složkou je skupina produktivního obyvatelstva, kterou posílily silné ročníky sedmdesátých a začátku osmdesátých let dvacátého století.

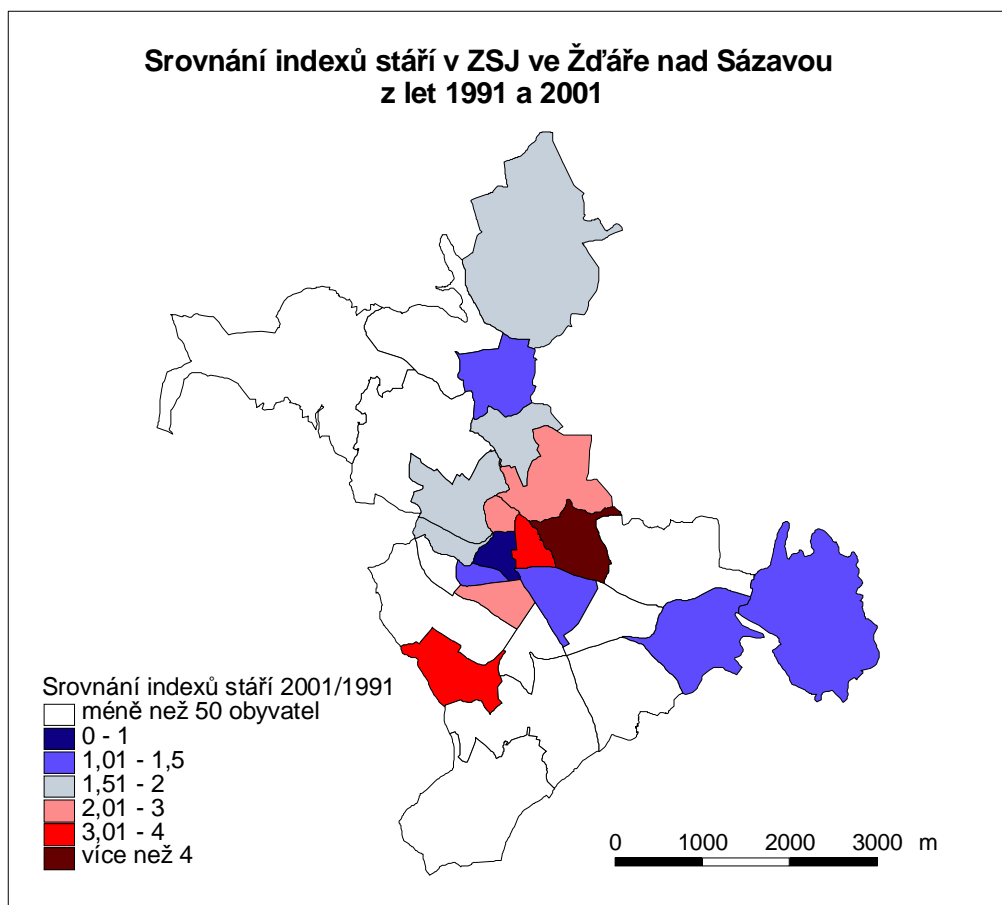
Prostorové rozložení indexu stáří v roce 2001 můžete vidět v Mapové příloze.

Nejmenší index stáří, a to 0,43 je v ZSJ Pod Zelenou horou a v ZSJ Libušín (0,58), progresivních hodnot dosahuje i ZSJ Přednádraží (0,74). Jedná se tedy o již zmiňované ZSJ, které měly nejmenší hodnoty indexu stáří i při SDLB 1991, ke kterým se přidalo i Přednádraží, které „omládlo“. Stagnující index stáří má Žďár nad Sázavou – střed (1,00) a Zámek Žďár (1,06). Ostatní ZSJ jsou již progresivního indexu stáří. Nejvyšších hodnot

dosahuje ZSJ rurálního typu Radonín (2,92). Index stáří s hodnotou větší než 2, tedy výrazně progresivní, mají ještě starší části města U průmyslové školy (2,85), kde je panelová výstavba ze 70. let a ZSJ Vysočany (2,5) s výstavbou rodinných domů převážně z 50. let. 20. století. Index stáří s hodnotou 2 má i ZSJ Brodská – jih v místní části Žďár nad Sázavou 3 vystavěné v 50. letech 20. století.⁵³

Největší podíl předproduktivních lidí (23 %) v roce 2001 žije v ZSJ Pod Zelenou horou a ve Žďáře nad Sázavou – středu. Naopak nejmenší podíl je v ZSJ Radonín a Mělkovice (12 %). Největší podíl obyvatel poproduktivních (starších 54 let) žije ZSJ U průmyslové školy (37 %) o něco méně v Radoníně a na Vysočanech (35 %). Naopak nejméně lidí starších 54 let žije v ZSJ Pod Zelenou horou (10 %).

Obr. 34: Srovnání indexů stáří v ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v letech 1991 a 2001

⁵³ Pozn.: Postupem let se v literatuře změnila kritéria pro hranici produktivní a postproduktivní složky. V roce 1991 byl index stáří počítán pro postproduktivní složku složenou z obyvatel starších 54 let. V roce 2001 se již běžně počítal pro starší 64 let. Vzhledem k tomu proto v jiných textech, kde jsou porovnávány jiné věkové skupiny a tyto rozdíly jsou menší. Já jsem se rozhodla počítat se skupinou poproduktivní ve věku starších 54 let. Z tohoto mohu snadno odvodit, že velmi přibýlo lidí ve věkové skupině 55 – 65 let.

Když srovnáme indexy stáří v roce 1991 a 2001, kde počítáme s postproduktivní složkou obyvatelstva starší 54 let, je rozdíl velmi markantní. Obyvatel ve věku 55 a více je i trojnásobně více než dětí mladších 15ti let. Zestárly všechny ZSJ s více než 50 obyvateli. Na Obr. 34 je vidět, že index stáří se v ZSJ Žďár nad Sázavou – střed během sledovaného desetiletí zmenšil. Stagnující indexy má Veselíčko. Bohužel u ostatních hodnota vzrostla. Největší poměr mezi indexy stáří v letech 2001 a 1991 je v ZSJ Pod vodojemem (6,22), což je až alarmující. Podstatně nižší má ZSJ U průmyslové školy a Radonín (3,28). Ostatní jsou v rozmezí 1,5 do 3. Tedy i tyto poměry ukazují na stárnutí obyvatelstva a větší význam obyvatel starších 54 let.

6.5 Vzdělanostní struktura

Společenské změny na počátku devadesátých let dvacátého století se velmi projeví i ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva staršího patnácti let. Oproti roku 1991 došlo ve městě ke zlepšení vzdělanostní úrovně populace. Výrazně poklesl počet osob s dosaženým základním vzděláním, a to o 30 %. Naproti tomu nejvyšší nárůst mezi dvěma posledními sčítáními vykázala skupina osob s vysokoškolským vzděláním (o 43 %) a osob s úplným středoškolským vzděláním s maturitou (o 20,5 %).⁵⁴

Následující hodnoty jsou již vztaženy ke SLDB 2001. Ve struktuře obyvatel dle vzdělání má převahu složka osob vyučených, ta má 34,1 % podíl na obyvatelstvu města starším patnácti let. Druhou největší vzdělanostní kategorií je skupina osob se středoškolským maturitním vzděláním (30,4 % podíl na osobách starších patnácti let).

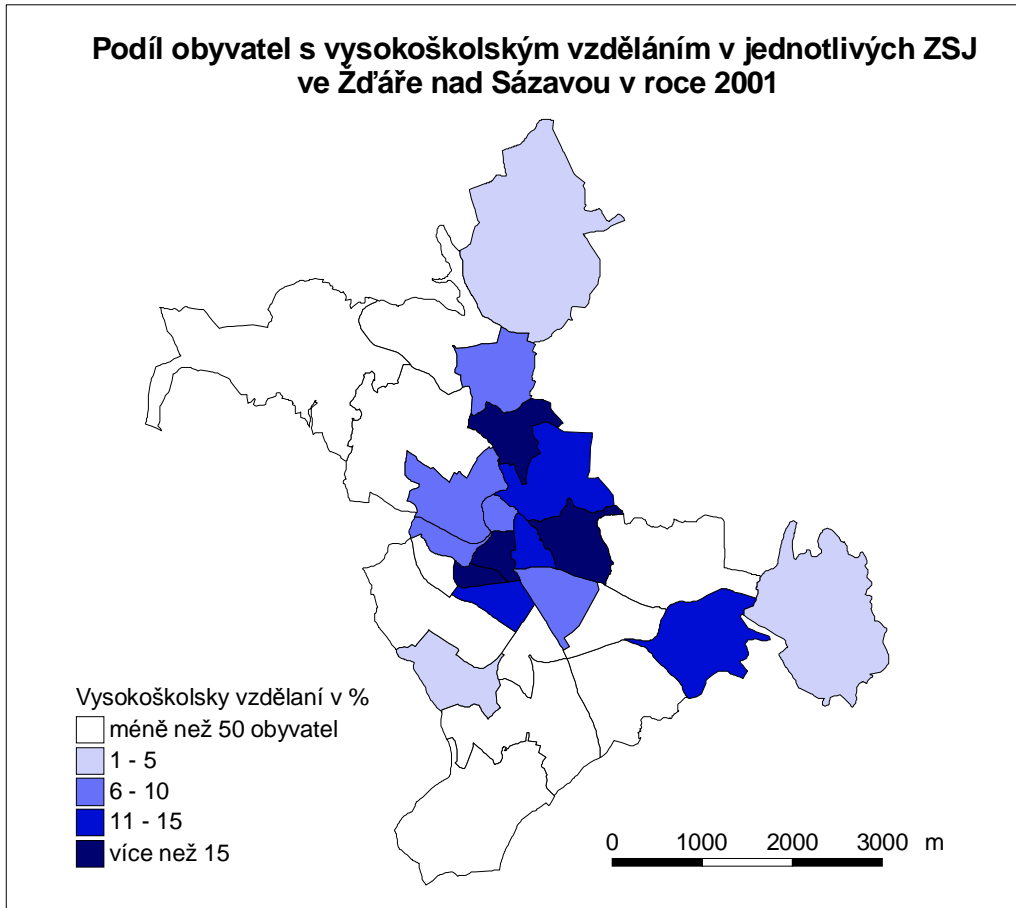
V rámci kraje, ale i ve srovnání s ČR, vykazuje město vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva (11,3 % podíl). Všeobecně můžeme hodnotit vzdělanostní úroveň obyvatelstva města jako nadprůměrnou vzhledem k poměrům v ČR. Například v roce 1991 v České republice byl podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí 7,2 % a v roce 2001 stoupl na 8,9 %. Obr. 36 upozorňuje na vyšší zastoupení vzdělanostní kategorie

---

⁵⁴ Podle Zdroj: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z [www: http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf](http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf)

osob s vyšším dosaženým vzděláním (minimálně středoškolským vzděláním s maturitou) ve městě.⁵⁵

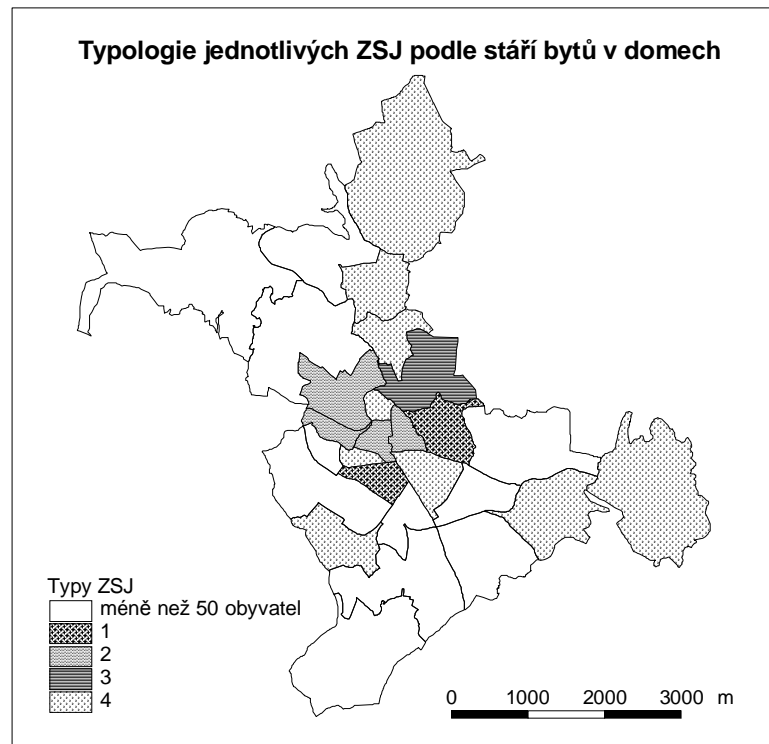
Obr. 35: Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním v jednotlivých ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 2001

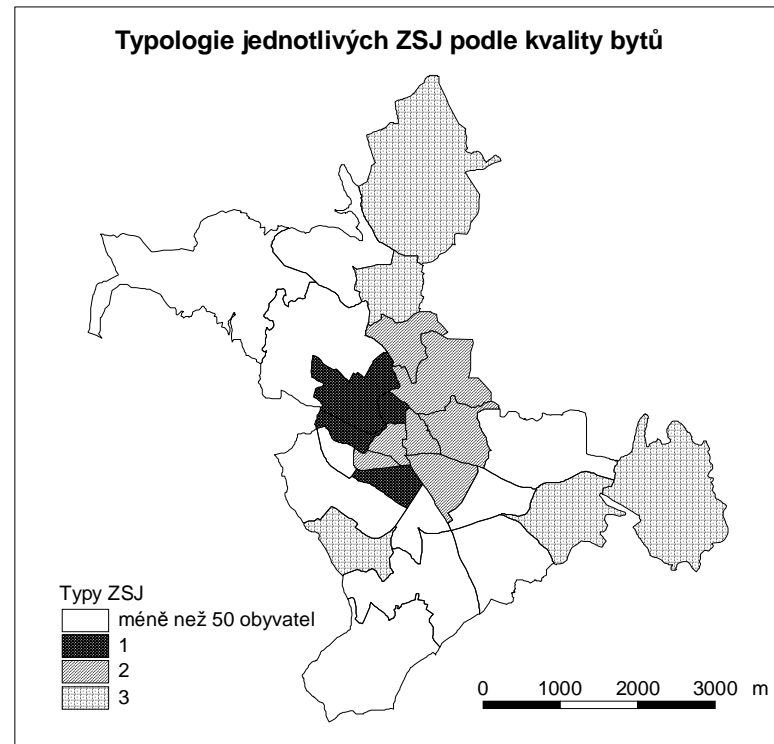
Z Obr. 35 lze vidět, že největší podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva staršího 15 let je v ZSJ Žďár nad Sázavou – střed (20 %). Nejmenší je v základních sídelních jednotkách s venkovským charakterem, výjimkou jsou Mělkovice s 13 % podílem osob s dosaženým vysokoškolským vzděláním.

⁵⁵ Podle: Netopil, P. (2006): Vývoj vnitřní prostorové struktury města Přerova. Diplomová práce, katedra geografie, PŘF UP Olomouc

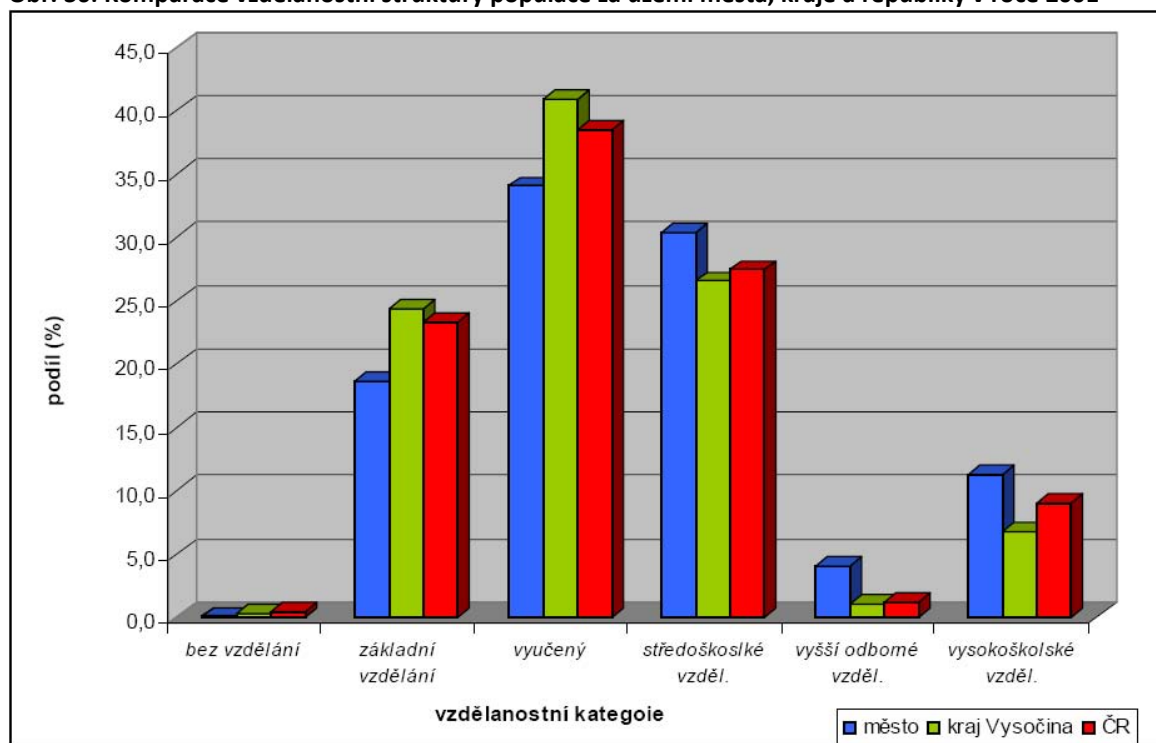
Obr. 26: Typologie ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 2001 podle stáří bytů v domech

Obr. 27: Typologie ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 2001 podle kvality bytů

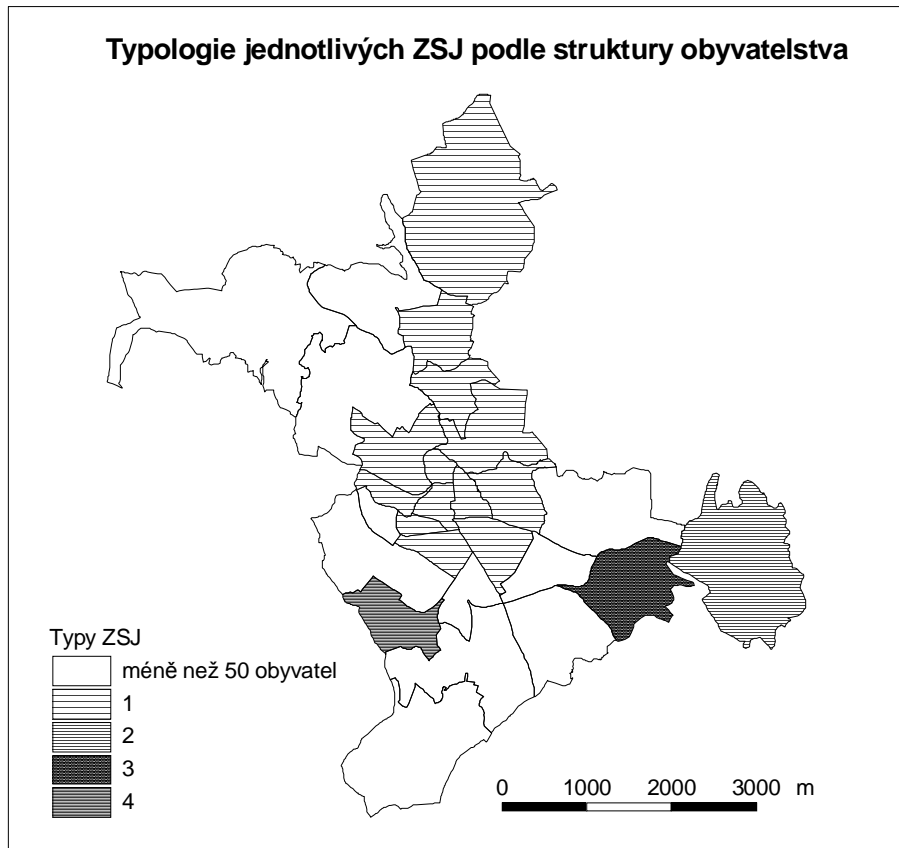
Obr. 36: Komparace vzdělanostní struktury populace za území města, kraje a republiky v roce 2001

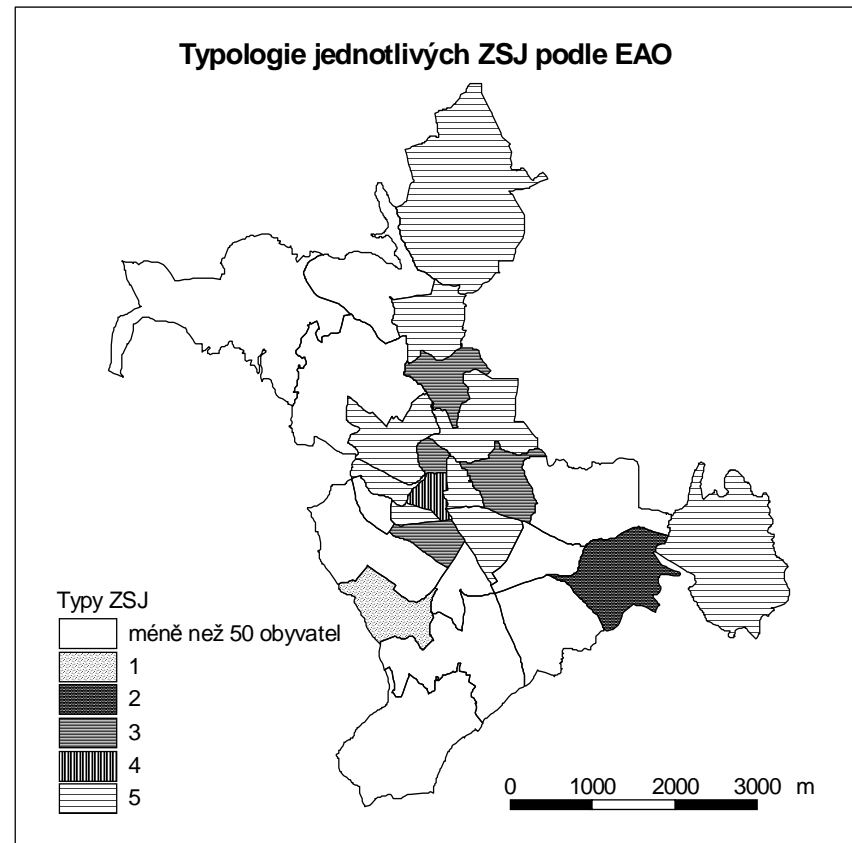
Zdroj: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z [www: http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf](http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf)

Při použití shlukové analýzy lze jednotlivé ZSJ ve městě rozdělit do 4 typů podle struktury obyvatelstva, pátý typ tvoří ZSJ s méně než padesáti obyvateli. Shluky byly vyhotovené na základě dat z SLDB 2001 s charakteristik struktury podle věku, pohlaví, vzdělanosti, náboženské struktury, národnosti a způsobu bydlení. Shlukování probíhalo tak, že v prvních třech krocích se shlukovaly jen ZSJ s méně než 50 obyvateli, ve čtvrtém se k nim přidaly ZSJ Pod Zelenou horou a Přednádraží. V 5. kroku vytvořily samostatný shluk ZSJ U Parku a U průmyslové školy. Spojování postupně pokračovalo a jako neoptimálnější se jevilo spojení v 16 kroku, kdy se ZSJ rozdělily do 4 skupin. Samotné skupiny vytvořily ZSJ rurálního typu mimo Stržanova, který spadl do skupiny s ostatními ZSJ samotného města. Toto ukazuje na rozdílné požadavky a struktury obyvatel. ZSJ samotného města se zmiňovaným Stržanovem jsou si velmi podobné a nevykazují výrazné rozdíly. Ve všech těchto částech jsou lidé podobného stáří, struktury vzdělanostní, národnostní i náboženské. Mohu tedy říci, že město je podle struktury obyvatelstva jednotné bez větších odlišností. Typologii zachycuje Obr. 37

Obr. 37: Typologie ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 2001 podle struktury obyvatelstva

Obr. 38: Typologie ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 2001 podle EAO

6.6 Struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva

Současná struktura hospodářství města je ovlivněna procesem socialistické industrializace, v rámci které došlo ve městě k rozvoji průmyslu. Administrativní funkce města byla posílena v padesátých letech dvacátého století, kdy se město stalo politickým okresem. Při další územně-správní reformě v roce 1960 se stal Žďár nad Sázavou okresním městem, díky tomu je ve městě lokalizována řada veřejno-správních institucí.

Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva (dále jen EAO) vychází stejně jako pozdější rozdělení v jednotlivých výrobních sektorech hospodářství ze SLDB 1991 a 2001. V roce 1991 činil podíl EAO 53,83 % a během desetiletí poklesl na 51,11 %. Pro srovnání činil v roce 1991 v ČR 52,6 %, respektive 51,4 % v roce 2001. Tedy ve městě je větší podíl EAO.⁵⁶

V jednotlivých ZSJ pro rok 1991 nejsou velké rozdíly s podílem EAO, pohybují se od 48 – 60 %. Nejmenší podíl je v ZSJ U parku (49 %) a na Veselíčku (48,99 %). Největší podíl EAO má ZSJ U průmyslové školy (60 %). V roce 2001 je rozmezí od 44 – 57 % a největší hodnotu EAO má ZSJ Mělkovice (57 %), nejmenší Radonín s 44 %. Za uplynulých sledovaných deset let podíl EAO mimo čtyřech ZSJ pokles. Nejvíce stoupl na Veselíčku a naopak poklesl U průmyslové školy.

Tab. 9: Struktura EAO v městě Žďár nad Sázavou v roce 1991 a 2001

rok	EAO celkem		I. sektor		II. sektor		III. sektor		nezjištěno	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1991	12484	53,83	728	5,8	6717	53,80	3301	26,44	1738	13,96
2001	12413	51,11	220	1,8	5637	45,41	5895	47,49	661	5,3

Zdroj dat pro vyhotovení tabulky a map SLDB 1991 a 2001

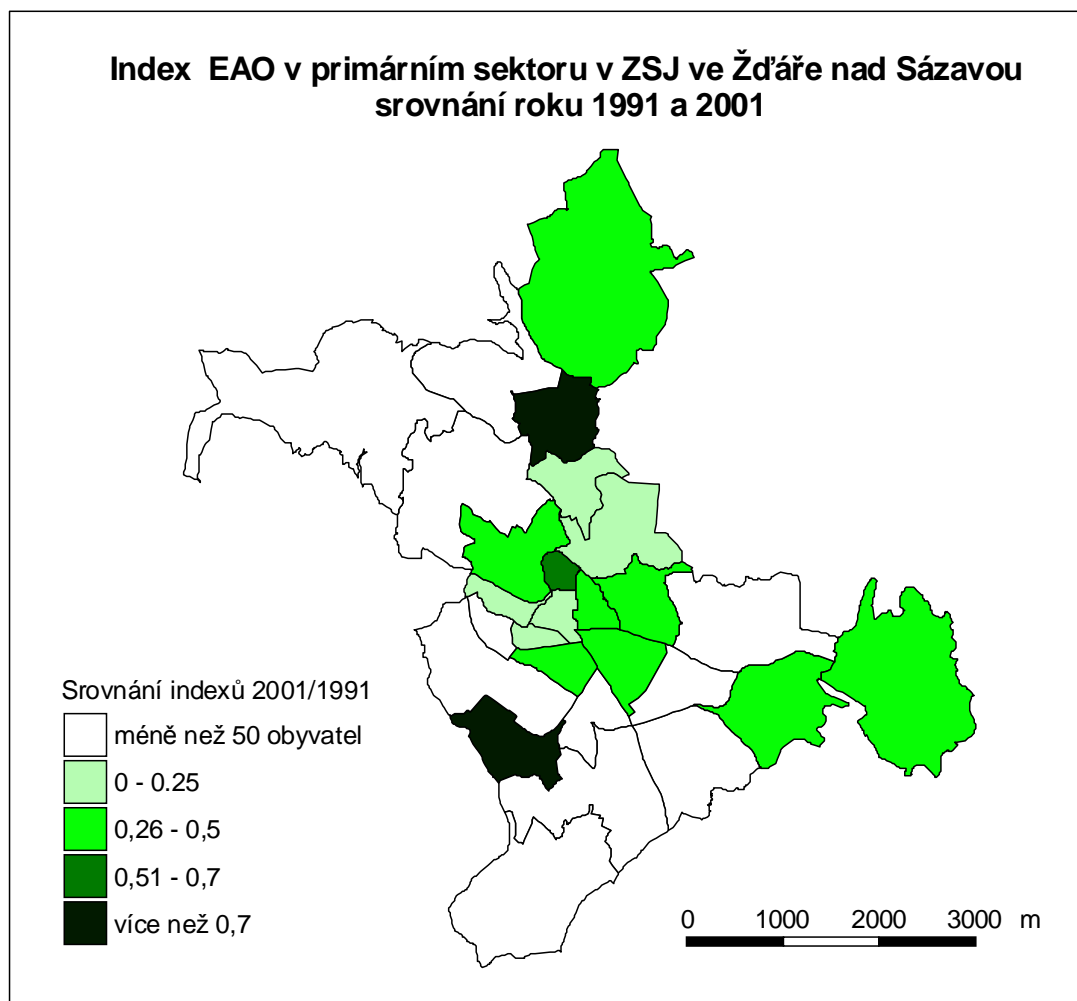
Velké změny byly zaznamenány u počtů zaměstnanců v jednotlivých sektorech za město Žďár nad Sázavou. Významný je pokles v primárním a sekundárním sektoru. Naopak terciérní sektor expandoval hlavně na úkor sekundárního sektoru. Díky tomu se terciérní sektor stal z pohledu podílu EAO dominujícím odvětvím. Tento vývoj byl hlavně ovlivněn povolením soukromého podnikání po roce 1989.

⁵⁶ Netopil, P. (2006): Vývoj vnitřní prostorové struktury města Přerova. Diplomová práce, katedra geografie, PŘF UP Olomouc

Přiložené mapy a tabulky zachycují prostorové rozmístění a vývoj v jednotlivých ZSJ. Pro názornou ilustraci byl použit index podílu EAO v jednotlivých sektorech, který se počítá jako podíl 2001/1991. Výše je Obr. 38, který nám rozděluje jednotlivé ZSJ města s více než padesáti obyvateli do pěti podobných skupin. V prvních třech krocích se opět spojovaly jen ZSJ s méně než 50 obyvateli, ve 4. kroku vytvořil shluk Měkovice, v následujícím kroku se přidá Radonín. V 7. kroku již máme shluk tvořený Veselíčkem, Zámkem Žďár. Ideální pro rozdělení je až 15. krok, který rozdělí ZSJ s více než 50ti obyvateli do pěti skupin. Obrázek je vyhotoven stejně jako ostatní na základě dat ze SLDB 2001, které zachycují rozdělení podle pohlaví, ekonomické aktivity a odvětví. Je vidět, že opět samostatné skupiny tvoří malé ZSJ vesnického typu Radonín a Mělkovice, ale i specifický Žďár nad Sázavou – střed, kde je velmi zastoupen terciérní sektor. Zbylé ZSJ jsou typologicky rozděleny do dvou skupin.

Obr. 39: Index EAO v primárním sektoru v ZSJ ve Žďáře nad Sázavou, srovnání roku 1991 a 2001

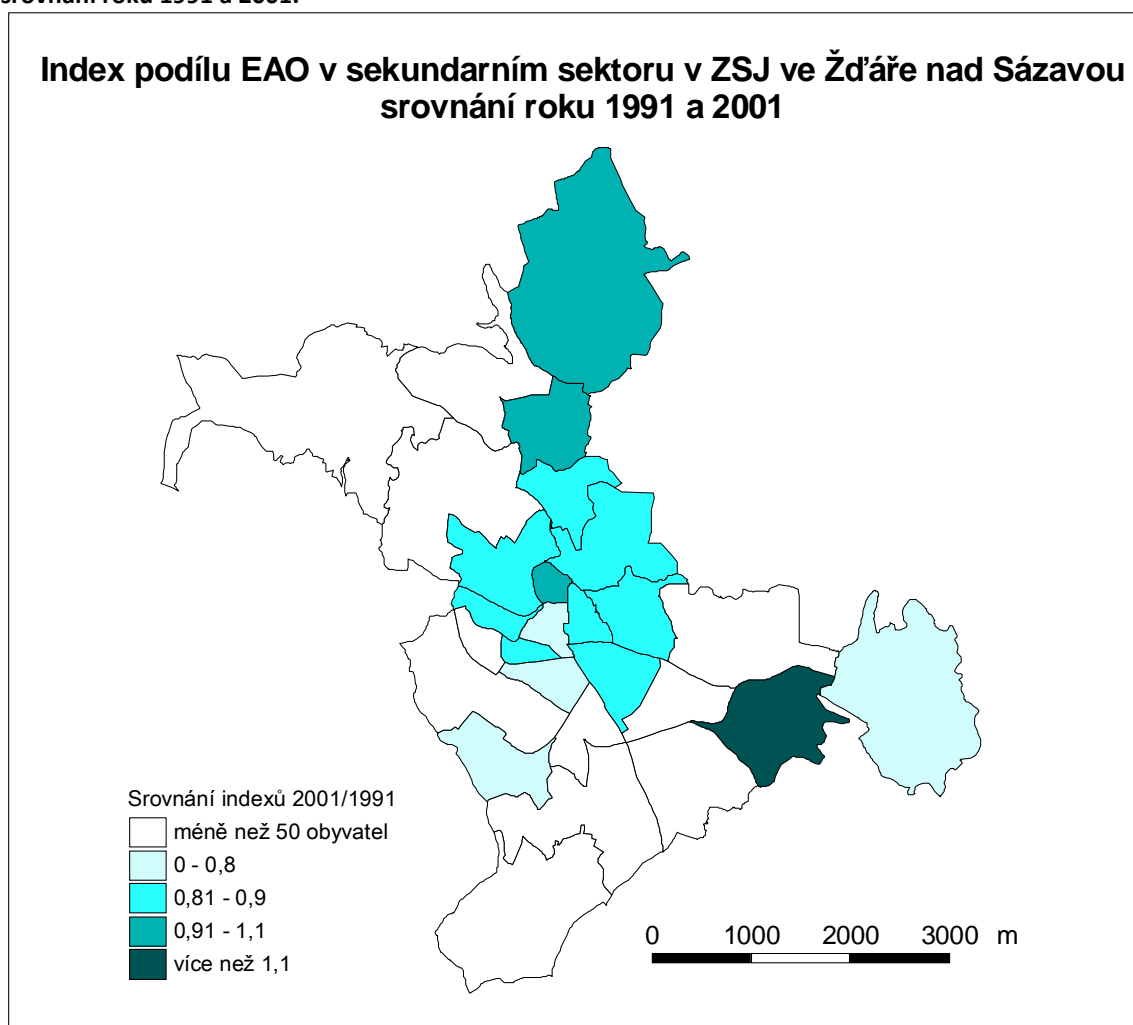

Prostorové rozmístění podílu EAO v primárním sektoru v jednotlivých ZSJ zachycuje Mapová příloha. V roce 1991 je největší podíl EAO v primárním sektoru. Nejvyšších hodnot dosahuje ZSJ Mělkovice (42 %), významný je v ZSJ Stržanov (27 %) a Veselíčko (22 %). Nejmenší je v ZSJ Libušín a Brodská – sever (3 %). Relativní hodnoty podílu EAO v primárním sektoru v roce 1991 se pohybovaly v rozmezí 3 – 42 %. O deset let později v rozmezí 1 – 16 %. Největších hodnot v roce 2001 dosahuje v integrovaných obcích, ale překvapivě i 16 % dosahuje ZSJ Zámek Žďár. Kde jsou hlavně rodinné domy a starší selské usedlosti. Poměrně nízkých hodnot do 5 % je v jádru samotného města. Co se týká vývoje, již jsem uvedla, že počet EAO v primárním sektoru ve městě významně pokles, stejně tomu bylo ve všech ZSJ. Index EAO v primárním sektoru 2001/1991 je pouhých 0,30. Nejmenší pokles zaznamenala ZSJ Radonín a Zámek Žďár. Ostatní ZSJ měli pokles podobný a razantnější, jak ukazuje Obr. 39.

V sekundárním sektoru podíl EAO značně klesl. V roce 1991 bylo v tomto sektoru 53,8 % EAO a o deset let později již 45,4 %. Jedná se stejný trend regresivní vývoj jako ve většině měst v ČR. V roce 1991 byl největší podíl v ZSJ Brodská – sever (62 %) a Brodská – jih (60 %). Obě ZSJ jsou ve Žďáře nad Sázavou 3 a vznikala jako první velká sídliště v padesátých letech na podnět založení podniku ŽĎAS. Nejmenší je v ZSJ Mělkovice s 31 % EAO. V tomto roce se oddíl EAO v sekundárním sektoru v jednotlivých ZSJ, jejichž rozmístění zachycuje mapová příloha, pohybuje od 31 do 62 %. V roce 2001 je toto rozmezí 27 – 52 %. Největších hodnot opět dosahují ZSJ Brodská –jih a Brodská – sever, poměrně vysoké zůstávají i ve Stržanově (50 %) a v Zámku Žďár (49 %), nejmenší Žďár – střed. Vývoj v jednotlivých ZSJ sleduje Obr. 40.

Nejvyšší hodnoty indexu podílu EAO v sekundárním sektoru 2001/1991, tedy i největší nárůstu podílu zaznamenala ZSJ Mělkovice (1,42). Progresi zaznamenala i ZSJ Zámek Žďár (1,09). Pro většinu ZSJ jsou hodnoty regresivní. Nejnižší hodnoty mají integrované obce Veselíčko a Radonín ale i Žďár nad Sázavou - střed (0,71). Celkový index EAO v sekundárním sektoru je ve městě Žďár nad Sázavou též regresivní a to 0,84.

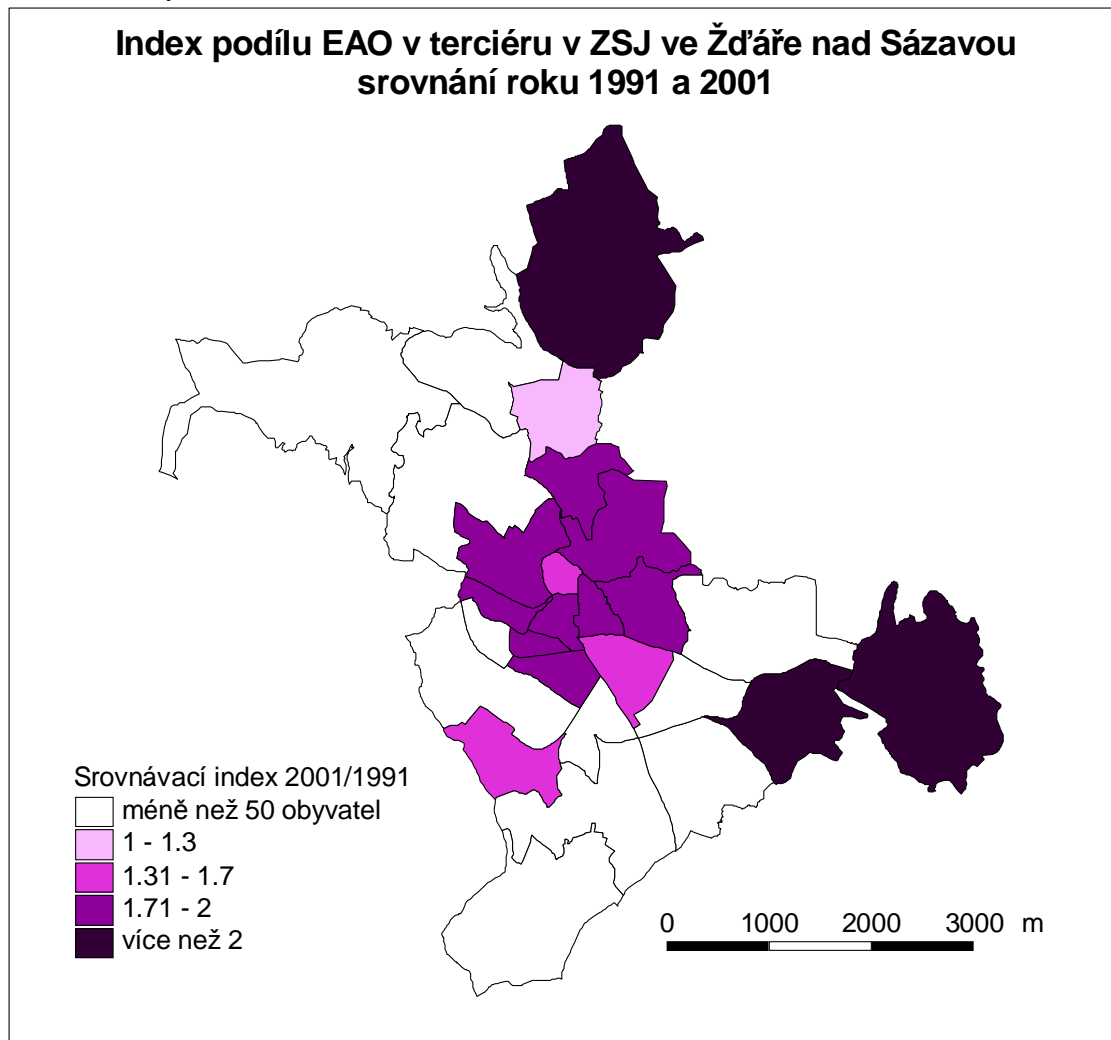
Obr. 40: Index podílu EAO v sekundárním sektoru v ZSJ ve Žďáře nad Sázavou, srovnání roku 1991 a 2001.

Opačný vývoj mezi roky 1991 a 2001 zaznamenal terciérní sektor. Jeho silně progresivní vývoj zasáhl všechny ZSJ města Žďár nad Sázavou, což je vidět na Obr. 41. V roce 1991 se podíl EAO v terciéru pohybuje od 14 do 37 % a nejmenší podíl AEO v terciéru byl v integrovaných obcích Stržanov (14 %) a Mělkovice (15 %). Naopak největší je ve Žďáře nad Sázavou – střed (37 %) a okolních ZSJ v samotném centru města. Trochu překvapivý je 32 % podíl EAO v terciéru v přidružené obci Radonín. V roce 2001 se hodnoty pohybují v rozmezí 34 – 69 %, nejnižší podíl v ZSJ Zámek Žďár (34 %) a nejvyšší opět ve Žďáře nad Sázavou – střed (69 %). Hodnoty nad 50 % dosahují i ZSJ Pod vodojemem, Vysočany a Veselíčko. Index podílu EAO v terciérním sektoru v ZSJ ve městě Žďár nad Sázavou 2001/1991 se pohybuje v rozmezí 1,21 – 2,83 a celkově pro město Žďár nad Sázavou má hodnotu 1,80. Nejvíce progresivně stoupl

podíl EAO v terciérním sektoru v integrovaných obcích Veselíčko (2,83), Stržanov (2,57) a Mělkovice (2,47). Nejmenší index má ZSJ s poměrně vysokým indexem podílů EAO v primárním i sekundárním sektoru - Zámek Žďár (1,21).

Obr. 41: Index podílu v terciéru v ZSJ ve Žďáře nad Sázavou, srovnání roku 1991 a 2001

7. Dopravní infrastruktura^{57,58,59}

Město Žďár nad Sázavou je důležitým silničním i železničním dopravním uzlem. Jeho historie a vznik jsou zachyceny v předchozích kapitolách, proto se jí nebudu zabývat a nastíním jen její současný stav. Kapitola je rozdělena na části o silniční a železniční dopravě a bude se snažit vystihnout její strukturu. Dopravní infrastruktura je součástí technické infrastruktury. Tuto část jsem zařadila do textu o struktuře města z důvodu její důležitosti na prostorový i celkový rozvoj města a jeho ekonomiky.

7. 1 Silniční doprava

Komunikační silniční síť na území města Žďár nad Sázavou a jeho místních částí je tvořena dvěma silničními komunikacemi I. třídy (I/19 a I/37) tvořící kostru města, jednou silniční komunikací II. třídy (II/353), několika komunikacemi III. třídy a řadou místních komunikací. Nejbližšími sjezdy/nájezdy z dálnice D1 je exit ve Velkém Meziříčí (27,5 km) a exit Velký Beranov (29 km).

Nejdůležitějším dopravním tahem procházejícím městem západovýchodním směrem je silniční komunikace I/19 Nezabavětice – Tábor – Pelhřimov – Žďár nad Sázavou – Sebranice. Druhou významnou dopravní tepnou procházející severojižním směrem Žďárem nad Sázavou je silniční komunikace I/37 Trutnov – Hradec Králové – Pardubice – Žďár nad Sázavou – Velká Bíteš. Oba důležité dopravní tahy jsou velmi přetížené a plánuje se jejich obchvat města. Jediná silnice druhé třídy II/353 Polička – Žďár nad Sázavou – Jihlava. Silniční komunikace tvoří součást tzv. pátevní sítě kraje Vysočina.

Do rámce místní dopravy spadá i městská hromadná doprava (MHD) zajišťovaná 13 pravidelnými linkami firmy ZDAR, a.s. Základní dopravní obslužnost ve spádovém území města Žďár nad Sázavou zajišťuje převážně firma ZDAR, a.s. a ICOM

---

⁵⁷ Podle: RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z [www: http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf](http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf)

⁵⁸ Podle : Urbanistické středisko Brno: Územní plán města Žďár nad Sázavou. Brno, USB, 2002, 167 s.

⁵⁹ Podle: Drdla, P., Karásek, J., Brychta, J., Zdražil, P.: Výroční publikace 50 let MHD ve Žďáře nad Sázavou, 1957 – 2007. Žďár nad Sázavou, Zdar, a.s., 20 s.

Transport, a.s. Ostatní společnosti jsou zastoupeny v menší míře, a to pouze u dálkových linek.

Alternativou k rostoucímu automobilovému provozu je cyklistická doprava. Ve městě jsou tři cyklostezky okrskového významu. Územím města prochází i dvě cyklotrasy nadregionálního významu, Posázavská a Santiniho cyklotrasa.

7. 2 Železniční doprava

Železniční doprava hraje ve Žďáru nad Sázavou významnou roli. Městem prochází dvojkolejná elektrifikovaná železniční trať národního významu č. 250 Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov – Brno s traťovou rychlostí 100 km/hod a jednokolejná neelektrifikovaná železniční trať místního významu č. 251 Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Tišnov s traťovou rychlostí 50 km/hod.

8. Vývoj města po roce 1989

Vývoj města po roce 1989 je v jednotlivých kapitolách nastíněn. V této části jen stručně shrnu již dříve uvedené skutečnosti.

Co se týká výstavby a prostorové struktury města, tak ve Žďáře nad Sázavou vzniklo několik nových obchodních center v blízkosti centra města, ale i na jeho okrajích. K obchodním domům patří i velké plochy pro parkoviště.

Ze starších průmyslových podniků jsou využívány všechny plochy, změnila se jen struktura výroby. Byla vystavěna nová průmyslová zóna Jamská v blízkosti průmyslové zóny Brněnská. Také byl v těchto místech vystavěn úsek obchvatu města.

Bytová výstavba probíhá masivně hlavně na území Žďár nad Sázavou 2 a 3, kde jsou rodinné i bytové domy. V 90. letech 20. století bylo také dokončeno sídliště Libušín a Pod vodojemem vyrostlo několik řadových a rodinných domů. V pozadí výstavby rodinných domů nezůstaly ani Vysočany a urbánní městské části města, zejména Mělkovice. Ve městě se dbá i o vzhled a mnoho starých budov bylo opraveno. Vystavěny byly i nové cyklostezky a sportovní hřiště.

Za posledních dvacet let se velmi změnila ekonomická aktivita obyvatelstva. Velký rozkvět zaznamenal terciární sektor a útlum primární sektor. Velmi negativní význam pro město má i odchod mladých lidí do velkých měst za lepší pracovní příležitosti. Ve Žďáře se také zvedá průměrný věk obyvatel a naopak klesá počet obyvatel města. Velké pozitivum pro město je, že ve městě i přes tyto neblahé vlivy vysoký podíl vzdělaných lidí.

9. Vyhodnocení dotazníkového šetření

Toto dotazníkové šetření se konalo z důvodu zjištění spokojenosti obyvatelstva s životem ve městě, protože právě tato spokojenost ovlivňuje další vývoj města, počtu obyvatel i socioekonomické struktury, na což navazuje i prostorové rozrůstání města. Očekávala se od něj rozdílná spokojenost lidí podle trvalého bydliště, věku a vzdělání. Ale třeba i drobná rozdílnost od dotazníkového šetření konaného městem pro účely vzniku Strategického plánu Žďáru nad Sázavou. Několik otázek je koncipovaných na návrhy pro lepší vývoj města.

Šetření se dělí do pěti odlišných částí, a to na základní charakteristiku respondentů, bydlení, kvalitu života, sociální oblast a na rozvoj města.

Dotazníkové šetření jsem prováděla od července do září 2008. Účastnili se ho náhodně oslovení obyvatelé města Žďár nad Sázavou ve věku 18 a více let. Počet hodnocených dotazníků respektuje názory cca 1 % obyvatel města. Dotazník má celkem 26 otázek, z nichž 4 jsou pro určení struktury dotázaných osob. Tyto otázky na sebe částečně navazují. Získaná data jsou vyhodnocena a srovnána s daty z průzkumu mezi obyvateli města Žďár nad Sázavou z poloviny roku 2006 pro Strategický plán města. V textu jsou obrázkové grafy, které jsou vždy okomentovány. Většina grafů vyhotovených na základě získaných dat z mého šetření a samotný dotazník je obsažena v příloze.

9.1 Základní charakteristika respondentů

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 208 obyvatel, přičemž rozvržení podle pohlaví je téměř rovnoměrné s převahou žen (58 %), které byli vstřícnější než muži (42 %) si popovídat a vyplnit dotazník.

Z věkového rozložení v příloze je patrné zastoupení dotazovaných osob v rámci vymezených věkových kategorií. Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na dospělé občany, tj. od 18let výše. Tato skutečnost přispívá k vyšší vypovídací schopnosti dotazníkového šetření. Zastoupení jednotlivých věkových skupin je poměrně

rovnoměrné, nejzastoupenější věkovou skupinou je 40 – 49 let (24 %) a 50 – 59 let (21 %). Nejméně zastoupenou je skupina od 60 let a 25 – 29 let (11 %).

Šetření z roku 2006 je zastoupení respondentů podstatně odlišné, nejvíce zainteresovanou skupinou bylo obyvatelstvo 60 a více let staré (34 %) pro změnu nejméně 18 – 24 let (4 %). Zastoupení podle pohlaví je rovnoměrné s menší převahou žen.

Vzdělanostní struktura respondentů u dotazníkového šetření vykazala, že největší ochotu při vyplňování dotazníků projevily osoby, jež zakončily své vzdělání maturitní zkouškou (šlo o 53 % případů), naopak nejmenší osoby se základním vzděláním. Tedy lze říci, že vzdělanější obyvatelstvo je ochotnější se účastnit dotazníkového šetření. Což dokazuje i šetření pro strategický plán, které ve vzdělanostní struktuře má podobné hodnoty.

Ekonomická aktivity dotázaných zachycuje zastoupení všech uvedených skupin, avšak s tím, že nejvíce respondentů (38 %) náleží ke skupině zaměstnanců ve státním sektoru a zaměstnanců v soukromé firmě (29 %). Nejméně se šetření zúčastnilo nezaměstnaných (3 %), kterých je ve městě malý podíl.

V šetření provozovaném pod záštitou MěÚ bylo rozvrstvení podstatně jiné, největší ochotu projevili ekonomicky neaktivní obyvatelé (46 %), nejméně je zastoupena kategorie nezaměstnaných. Obecně platí, že ochota k vyplňování dotazníků této kategorie osob je vždy větší než u osob mladších a ekonomicky aktivních, což se v mém šetření nepotvrdilo.

9.2 Bydlení

Tato část dotazníkového šetření některé otázky nemá možnost srovnat s jinými daty, protože v minulosti nebyly zjišťovány. Soustředí se hlavně na místní části trvalého bydliště a na to, jak dlouho a spokojeně v ní dotazovaní žijí.

Otázka č. 1: Místo trvalého bydliště

Počet dotázaných mírně koresponduje s počtem obyvatel v jednotlivých místních částech, viz Tab. 7. Je vidět, že ochota v některých integrovaných obcích je

poměrně vysoká (Veselíčko, Stržanov), přesto jsem se v těchto místních částech setkala s velkou nedůvěrou a strachem se dát do řeči s cizím člověkem, tomu bylo i v ostatních přidružených obcích. S velkou nedůvěrou jsem se setkala i ve Žďáře nad Sázavou 3, kde žijí i obyvatelé národnostních menšin. Nejvíce dotázaných tedy žije ve Žďáře nad Sázavou 1 (20 %) a Žďáře nad Sázavou 4 (15 %), naopak nejméně v již zmiňovaných integrovaných obcích Radonín a Mělkovice (méně než 1 %).

Tab. 7: Počet obyvatel a dotázaných v městské části

Místní část	Počet obyvatel k 1. 3. 2001	Počet dotázaných
Žďár n. S. 1	4883	41
Žďár n. S. 2	2679	28
Žďár n. S. 3	5586	28
Žďár n. S. 4	2677	32
Žďár n. S. 5	2011	22
Žďár n. S. 6	4140	21
Žďár n. S. 7	1756	22
Mělkovice	63	1
Radonín	71	1
Stržanov	230	7
Veselíčko	193	6

Zdroj dat: SLDB 2001

Otázka č. 2: Jak dlouho bydlíte ve městě?

Tato otázka byla pokládána, aby se zjistilo, jak velkou mají lidé na město vazbu. Nejvíce dotazníků mělo odpověď, že ve městě žijí větší část svého dosavadního života (41 %) a od narození (38 %). Pouhé 3 % dotázaných se do města nedávno přistěhovali.

Otázka č. 3: Jak dlouho bydlíte v této městské části?

Tato otázka navazuje na předešlou. Nejvíce obyvatel v této městské části bydlí větší část dosavadního života (45 %), od narození v dané městské části žije jen 18 % dotázaných a 34 % bydlí v městské části menší část svého života. Tedy je vidět, že se obyvatelé v rámci města mezi jednotlivými městskými částmi hojně stěhují.

Otázka č. 4: Pokud jste dříve bydlel v jiné městské části Žďáru nad Sázavou, uveďte ve které?

Na tuto otázku odpovídalo celkem 98 dotázaných, kteří se alespoň jednou v rámci města přestěhovali, což odpovídá 47 % dotázaných. Pokud se stěhovali vícekrát, započítává se pouze předchozí místo bydliště v rámci města.

Žádný z dotázaných dříve nebydlel v městských částech venkovského charakteru Stržanov a Mělkovice. Z integrovaných obcí se přistěhovala malá část dotázaných obyvatel a to z Veselíčka 1 % a z Radonína 2 %. Důvod, proč se málo lidí přestěhovalo z těchto obcí, je i vlastnictví rodinných domů a levné parcely pro případné stavby, ale i třeba snadná dostupnost samotného města a izolace od hluku a znečištěného prostředí. Naopak nejvíce lidí se přistěhovalo ze Žďáru nad Sázavou 3, což je nejstarší sídliště s nízkými nároky na kvalitu žití s převahou národnostních menšin. Co se samotného města týká, tak nejméně se stěhují dotázaní ze Žďáru nad Sázavou 5 (2 %) a Žďáru nad Sázavou 7 (3 %), jedná se o klidné čtvrti s převahou výstavby rodinných a řadových domů.

Otázka č. 5: V které městské části byste chtěl bydlet?

Dotázaní by chtěli bydlet ve všech městských částech samotného města Žďár nad Sázavou rovnoměrně. Nutno je zdůraznit, že obyvatelé, kteří jsou v městské části spokojeni, napsali stejnou místní část, jako ve které žijí. Nejvíce žádanými městskými částmi pro bydlení je Žďár nad Sázavou 2 (19 %) a Žďár nad Sázavou 7 (16 %). Tedy opět v klidných částech města s výstavbou převážně rodinných domů. Naopak žádný dotázaných nechce bydlet v Radoníně a velmi málo v přidružených obcích.

Velmi zajímavé je porovnání s městskými částmi, ve kterých by dotázaní chtěli bydlet a v současnosti nebydlí, této podotázky se účastní jen 48 z dotázaných. Tedy 23 % dotázaných se chce stěhovat do jiné městské části, než v které bydlí. Tentokrát nejlukrativnějším místem je Žďár nad Sázavou 5 s 27 % a Žďár nad Sázavou 2 s 23 %. Ostatní jsou na tom již podobně. Tedy stále zůstává perspektivní bydlení v klidnějších městských částech v rodinných domech, než v klidu venkovských okrajových částí města.

Otázka č. 6. Proč jste se přestěhoval do místa současného trvalého bydliště?

Otázka měla za úkol zjistit, z jakého důvodu se občané do místa bydliště stěhují a co preferují při tomto rozhodování. Nejvíce lidí se přestěhovalo z důvodu, že jim byl byt přidělen (27 %), dalším důvodem velmi zastoupeným důvodem bylo přestěhování do partnerova bytu (26 %) a že bydlení odpovídalo jeho očekáváním (21 %). Významným důvodem je i to, že v blízkosti bydlí příbuzní. Mezi jiné důvody uvedli dotázaní například výměnu bytu s rodiči za větší, dědictví po prarodičích, že byt dostal jako dárek, levné stavební parcely a u mladších bylo častým důvodem, že se přestěhovali rodiče do nového rodinného domu, který postavili na levné stavební parcele.

Při podrobném zkoumání městských částí, z kterých se přestěhovali do místa současného bydliště, jsou drobné rozdíly. Zde uvedu jen odlišné městské části, které mají některé důvody velmi výrazného zastoupení. Ze Žďáru nad Sázavou 2 se odstěhovala polovina dotázaných z důvodu přidělení bytu a čtvrtina, že nový byt odpovídal jejich očekáváním. Ze Žďáru nad Sázavou 3 se odstěhovala necelá polovina respondentů z důvodu, že nové bydlení odpovídalo jejich očekáváním a čtvrtině byl byt přidělen. Jiný důvod mají dotázaní ze Žďáru nad Sázavou 4, a to třetina se jich odstěhovala do partnerova bytu. Ze Žďáru nad Sázavou 6 se necelá polovina odstěhovala do jiné městské části, z důvodu přidělení bytu. Ostatní charakteristiky v městských částech jsou rovnoměrně rozmístěny.

Druhou část podrobnějšího zkoumání této otázky věnuji opačnému procesu, a to proč jste se sem přistěhovali z jiné městské části. Podrobněji popíši jen městské části samotného města, protože v přidružených obcích mám malé pohyby migrace v rámci města. Do Žďáru nad Sázavou 1 se více než po čtvrtinách dotázaných přistěhovalo z důvodu, že bydlení odpovídalo jejich očekáváním a že byt jim byl přidělen, zhruba po pětinách byl důvod přistěhování do partnerova bytu a blízkost přátel. Do Žďáru nad Sázavou 2 se přistěhovali do přiděleného bytu, či bydlení odpovídalo jejich očekáváním. Do Žďáru nad Sázavou 3 se větší třetina dotázaných nastěhovala do přiděleného bytu, tento důvod tvoří ve Žďáře nad Sázavou 4 necelou polovinu. Do Žďáru nad Sázavou 5 se většina přistěhovaných nastěhovala do partnerova bytu, v této městské části spíše rodinného domu. Do Žďáru nad Sázavou 7 se polovina respondentů

stěhovala do bytu, který odpovídal jejich předpokladům. Ostatní důvody a městské části jsou vyrovnané a odpovídají celkovým důvodům přestěhování do městské části za celé město.

Otázka č. 7: Doporučil byste dobrému příteli, aby se do oblasti vašeho bydliště nastěhoval?

Převážná většina dotázaných (69 %) by doporučilo svému příteli, aby se nastěhoval do Žďáru nad Sázavou, a 21 % neví. Jen 10 % z nich by nastěhování nedoporučilo. Podle věku respondentů můžeme říci, že město Žďár nad Sázavou by pro bydlení doporučili hlavně lidé starší 49 let (79 %). Bydlení ve městě by nedoporučili hlavně lidé středního věku v kategorii 40 – 49 let (31 %).

Otázka č. 8: V jakém bytě bydlíte?

Dotazované osoby měly na výběr ze 4 možností (vlastní byt, nájemní byt, podnájem, vlastní dům). Nejvíce dotázaných bydlí ve vlastním bytě (42 %) nebo domě (30 %). V šetření pro vznik Strategického plánu města byly poměry podobné. Bydlení v osobním vlastnictví mělo zajištěno 78 % respondentů, v mém šetření je to 72 %.

Otázka č. 9: Jak hodnotíte kvalitu vašeho bydlení?

Kvalita bydlení je důležitá pro další rozhodování občanů, zda ve městě zůstanou či se odstěhují. Na ni navazují další otázky. Plně a spíše je spokojeno s bydlením 93 % dotázaných. Ve srovnávaném dotazníkovém šetření tomu bylo méně (88 %). Tato čísla jsou velmi uspokojivá. Jen malá část je nespokojena s kvalitou svého bydlení, tuto nespokojenost vyjádřili především lidé bydlící v podnájmu nebo nájemním bytě. Podle věku nespokojenost je rozmístěna rovnoměrně a nepotvrdila se mi větší nespokojenost věkové skupiny do 25 – 29 let ve zmiňovaném šetření.

Otázka č. 10: Uvažujete o tom, že se z města odstěhujete?

Z celkového počtu dotázaných (tj. z 208 osob) 67 % se odstěhovat nechce, celých 17 % uvažuje o tom, že by se z města odstěhovalo. Dotázaní, kteří takto

odpověděli z větší části (46 %) náleží do věkové kategorie mladších 24 let, v kategorii 25 – 29 let je to 29 % podíl. Jiné věkové kategorie se výrazně stěhovat z města nechtějí.

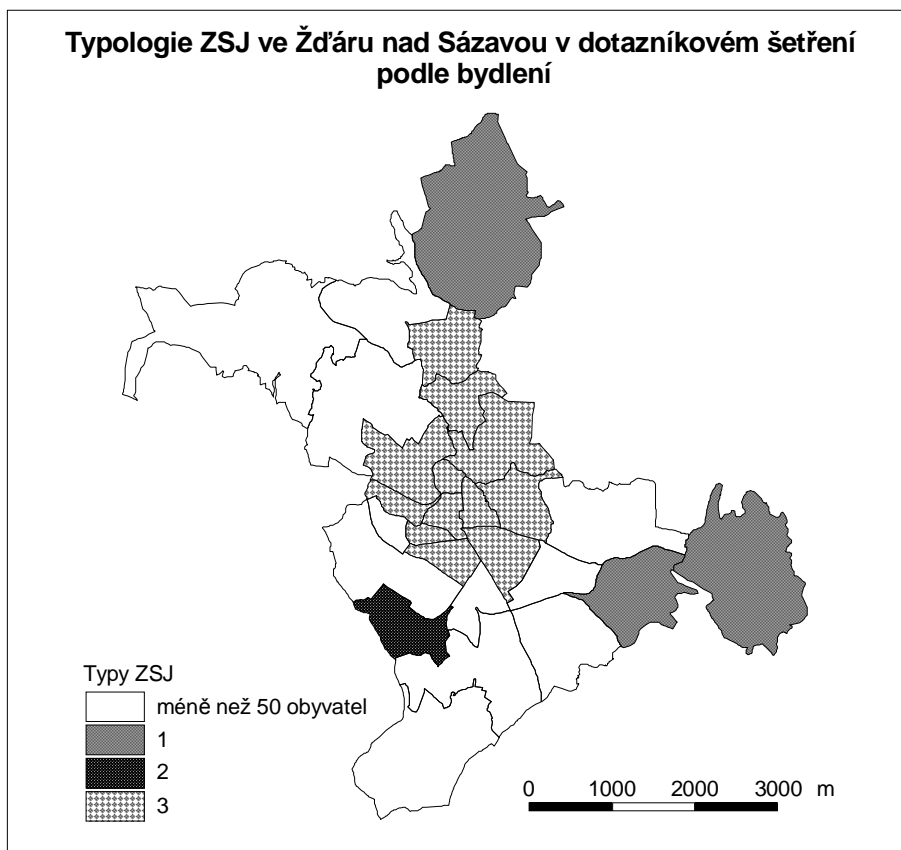
Otázka č. 11: Z jakého důvodu zvažujete stěhování z městské části?

Tato otázka navazuje na předešlou a odpovídalo na ni 75 dotázaných osob (36 %). Tedy odpověděli i někteří lidé, kteří v předešlé otázce označili, že o stěhování z města neuvažují, ale chtějí se stěhovat v rámci města. Hlavní důvod ke stěhování z městské části je zakoupení vlastního domu (39 %) a druhým důvodem, který označila pětina obyvatel je drahé bydlení, 12 % by chtělo větší byt a 9 % označilo za hlavní důvod, že se mu nelíbí zdejší prostředí. Jiné uvedené možnosti, které měli dotázaní k dispozici k výběru, jsou podobně málo zastoupení. U možnosti jiné důvody, dominovala odpověď, odstěhování se za lepší pracovní příležitostí. Tedy odchod lidí z města je tedy ovlivnitelný zásahy místní samosprávy, což dokázalo i šetření MěÚ, kde hodnocení respondentů bylo ke Žďáru velmi kritické a jen menšina respondentů viděla důvod stěhování z města v osobních preferencích, tj. v důvodech, které se činností úřadů jen těžko zvrátí.

Při podrobnějším zkoumání lidí, kteří mají důvod se stěhovat z městské části podle městských částí, ve kterých mají trvalé bydliště, se důvody liší. Mimo Žďár nad Sázavou 4, kde převažuje důvod drahého bydlení, ve všech městských částech dominuje plán koupě vlastního domu. Ostatní městské části mají stejné poměry důvodů jako celé město.

Obr. 42 ukazuje rozdělení ZSJ s více než padesáti obyvateli do 3 podobných typů. V 1. kroku se shlukly městské části Žďár nad Sázavou (příště jen ZR) 1 a ZR 2, ve 2. kroku ZR 3 a ZR 4, ve 3. kroku ZR 5 a ZR 6. Shlukování probíhalo v 11 krocích, rozhodující pro tvoření typů byl 6. krok. Samostatný typ tvoří přidružené obce bez Radonína, ten tvoří samostatný typ. Vlastní město je bez uvedených městských částí velmi jednotné a názory a rozmístění obyvatel podobné, což vystihla i provedená shluková analýza.

Obr. 42: Typologie jednotlivých ZSJ ve Žďáře nad Sázavou podle bydlení dle dotazníkového šetření

Pozn.: data byla získávána jen pro městské části, ale mapa se uzpůsobena pro ZSJ, kde jsou vypuštěny ZSJ s méně než 50ti obyvateli.

9.3 Kvalita života

Následujících pět otázek je směřováno na spokojenost lidí s kvalitou služeb, obchodů, kulturního a sportovního vyžití ve městě. Opět jsou srovnávány s šetřením pro Strategický plán.

Otázka č. 12: Jste spokojen se sítí služeb ve městě?

Tato otázka dopadla velmi dobře, protože 88 % dotázaných je spokojeno se sítí služeb ve městě. Zcela nespokojen není nikdo. Nejméně spokojeni jsou mladí lidé v kategoriích 18 – 29 let, dále pak starší 59ti let. Mohu říci, že tyto kategorie se liší od těch, na které přišlo šetření pro Strategický plán, kde nejvíce nespokojeni byli respondenti ve věku 30 – 39 a starší 49 let. Respondentům nejvíce chybí různé opravy, krejčovství a služba hlídání dětí či pomoci v domácnosti.

Otázka č. 13: Jste spokojeni se sítí obchodů ve městě?

Odpovědi opět ukázaly, že lidé jsou se sítí obchodů spokojeni (82 %). Obchodů je ve městě v posledních letech velmi mnoho, přibyly hlavně supermarkety s menší obchodní plochou, ale i drobné obchůdky na Veselské ulici. Na tuto skutečnost si stěžují hlavně lidé, kteří mají své obchody v centru města a kterým klesá jim dlouhá léta tržba. Mírně větší nespokojenost s nabídkou obchodů ve městě vyjádřily častěji ženy než muži. Například muži ani v jednom případě neřekli, že by byli se sítí obchodů nespokojeni zcela, u žen se takto vyjádřily 4 % z nich. Toto je ovlivněno i skutečností, že ženy častěji využívají tyto služby. Největší nespokojenost se sítí obchodů projevili dotazovaní obyvatelé ve věku do 24 let (spíše nespokojeno 46 % z nich). Celkově vyšší nespokojenost je ve věkových skupinách do 49 let života. Těmto mladým lidem chybí ve městě značkové obchody s kvalitním oblečením a obuví, obchody úzce specializované na hobby, ale i obchod s potravinami přímo v centru města. Nespokojenost je i u lidí v přidružených obcích, kde mají jeden malý obchod s potravinami anebo žádný. Z tohoto důvodu musí na nákup jezdit do samotného města.

S porovnáním předchozího dotazníkového šetření jsem došla k podobným zjištěním, rozdíl je ale u kategorie do 24 let, která byla ještě před dvěma lety nejméně nespokojena se sítí obchodů, dnes je tomu v tomto vzorku přesně naopak. Nedostatky, které respondenti v šetření odpovídali dříve, se od těch, které mi byly ústně sděleny, téměř neliší.

Otázka č. 14: Jste spokojen s kulturním vyžitím ve městě?

Spokojených je 70 % dotázaných a 30 % je nespokojených. Což je celkem velký podíl. Jak vyplývá z potřeb mladých lidí, tak 68 % dotazovaných obyvatel do 24 let a 55 % z kategorie 24 – 29 let je nespokojeno zcela či spíše s kulturním vyžitím ve městě. Naopak nejspokojenější jsou dotazovaní starší 59 let, kteří mají již nižší nároky na kulturu.

Srovnání s daty staršími přibylo lidí nespokojených a ubylo o polovinu zcela spokojených lidí s kulturním vyžitím. Co se týká kategorií, které jsou nejvíce

nespokojeni, tak se taktéž změnilo, asi z důvodu jiného vzorku, protože lidí nespokojených bylo nejvíce v kategoriích 30 – 39 a 25 – 29 let.

Podle rozhovoru chybí mladým lidem nejvíce koncerty, lepší diskotéky a kluby. Starší lidé by zase měli zájem o klidnější podniky, restaurace a častější divadelní představení.

Otázka č. 15: Jste spokojen se sportovním vyžitím ve městě?

Na tuto otázku odpovědělo kladně 58 % dotázaných a zcela spokojených je jen 18 %. Dotazovaní spíše spokojených i spíše nespokojených je stejný podíl po 40 %. Spokojenost mužů je ale podstatně nižší než u žen (38 : 62). Se sportovním vyžitím jsou spokojeni nejvíce dotazovaní v kategorii 50 – 59 let (93 %), ale ostatní kategorie starších dvaceti devíti let jsou velmi vyrovnané a celkově spokojené s tímto vyžitím. Mladší lidé spokojení tolik nejsou, 38 % dotázaných ve věku 25 – 29 let je spíše nespokojeno, ale překvapivě i obyvatelé starší 59 let jsou z 13 % zcela nespokojeni. Dotazovaným nejvíce chybí hřiště, plánovaný aqvapark a také více cyklostezek.

Ve srovnávaném starším dotazníkovém šetření bylo spokojeno se sportovním vyžitím 80 % respondentů a zcela nespokojeno jich bylo 5 %. Spokojenost podle pohlaví byla ale vyrovnaná (muži : ženy = 46 : 54). Rozdíl opět zaznamenaly i věkové kategorie, kdy nejvíce nespokojených měli kategorie 30 – 39 let. Tento rozdíl si mimo jiné vysvětlují i stoupajícími nároky obyvatel a samozřejmě jinou strukturou respondentů a dotazovaných.

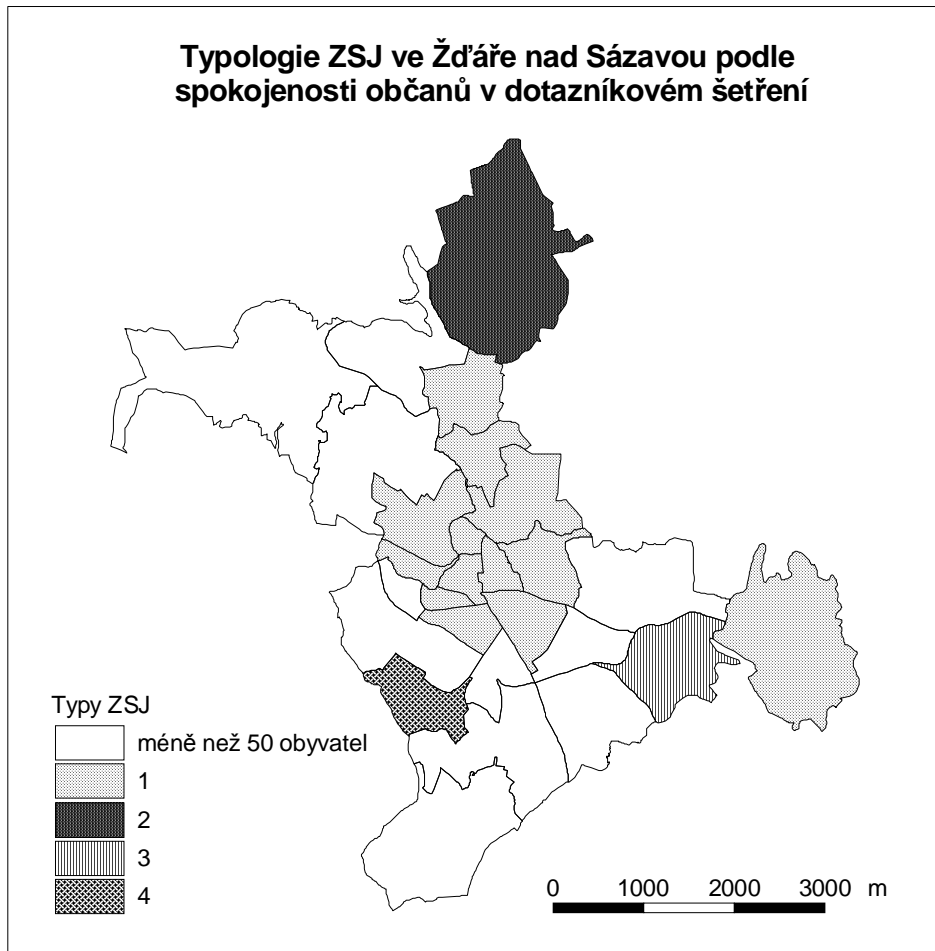
Otázka č. 16: Jste spokojen s přístupnými zařízeními umožňující volnočasové a sportovní vyžití ve městě?

Více jak třetina dotázaných je spokojena s volně přístupnými zařízeními pro volnočasové aktivity a sport. Zcela nespokojeni jsou jen 2 %. Nejvíce spokojeni jsou dotázaní v kategorii 50 – 59 let, kde zcela nebo spíše spokojeno jich je 79 %. Nejméně spokojené jsou kategorie 30 – 39 a 25 – 29 let (po 45 %).

Srovnání s dotazníkovým šetřením pro strategický plán bohužel není možné, protože bylo děláno jen pro mládež, kde 60 % je nespokojeno, ale v tomto šetření je pouze 29 % z této věkové kategorie nespokojeno. Možným důvodem poklesu

nespokojenosti je i značný nárůst cyklostezek a budování některých nových hřišť či modernizací starších.

Obr. 43: Typologie jednotlivých ZSJ ve Žďáře nad Sázavou podle spokojenosti občanů v dotazníkovém šetření

Pozn.: data byla získávána jen pro městské části, ale mapka se uzpůsobena pro ZSJ, kde jsou vypuštěny ZSJ s méně než 50ti obyvateli.

Podle shlukové analýzy spokojenosti zaznamenané v Obr. 43 vidíme, že obyvatelé města se podle spokojenosti s životem ve městě rozdělují do 4 typů. V prvním kroku shlukové analýzy se vytvořila skupina ze ZR 6 a ZR 7, ve druhém kroku ZR 5, ZR 6 a ZR 7, rozhodující krok byl pátý, kde již jeden shluk vytvořily městské části ZR 1 - 7. V šestém kroku se k nim přidalo Veselíčko. Samostatné typy tvoří Mělkovice, Radonín i Stržanov. Což ukazuje na rozdílnou spokojenost v jednotlivých přidružených obcích a relativní spokojenost samotného města a Veselíčka.

9.4 Sociální oblast

Tyto tři otázky zjišťují, jak velká část dotázaných využívá sociální služby, jak jsou s nimi spokojeni a které jim ve městě chybí.

Otázka č. 17: Využíváte Vy nebo blízký rodinný příslušník některou ze sociálních služeb?

Mezi sociální služby patří například domovy důchodců, domovy s pečovatelskou službou a podobně. Z dotázaných pouze 12 % přímo (sám či rodinný příslušník) využívá některou ze sociálních služeb. Podle věkových kategorií mají s těmito službami všichni zkušenost rovnoměrně.

Otázka č. 18: Jste spokojen s kvalitou těchto sociálních služeb?

Tato otázka se týkala pouze lidí, kteří mají přímou zkušenost s využíváním sociálních služeb, tedy jen 12 % dotázaných. Většina z nich (88 %) je se službami spokojena. Když vezmu v potaz dotazované, kteří mají nepřímou zkušenost se sociálními službami ve městě, je spokojenost menší (76 %). Tedy obecně platí, že lidé, kteří tyto služby využívají, jsou spokojení, ale ve městě panuje domněnka, o jejich špatném stavu. Někteří lidé si stěžovali na chování zdravotních sester a ošetřovatelek, které dojíždějí pomáhat do rodin, ale nebyly to podložené stížnosti.

V dotazníkovém šetření v roce 2006 bylo s kvalitou sociálních služeb spokojeno 96 % respondentů, kteří tyto služby přímo využívají, mezi nedostatky uváděli dlouhé čekací doby na umístění do domova důchodců a malý počet pracovníků ústavů sociální péče. S tímto problémem již ale MěÚ pracuje a za poslední rok se kapacita lůžek značně zvedla.

Otázka č. 19: Myslíte si, že některá ze sociálních služeb ve městě chybí?

Tato otázka navazuje na předešlé a mohli se k ní vyjádřit konkrétně všichni dotázaní. Odpověď přímo vyjádřilo 14 dotázaných (7 %) a zbytek nenapsal nic, nebo že neví z důvodu, že jeho rodina je nepotřebuje. Lidem chybí hlavně větší kapacita péče pro seniory, lůžka pro dlouhodobě nemocné, hospic, přeprava vozíčkářů, dále třeba

vývařovna pro sociálně slabé, dovoz obědů do integrovaných obcí pro seniory a veřejný psycholog na pomoc rodinám v nesnázích.

Ve srovnávaných dotaznících se k této otázce vyjádřilo 9 % respondentů a uvádějí, že jim chybí azylové domy, byty pro sociálně slabé a mladé rodiny. Dále denní centra pro různé věkové skupiny, chráněná pracoviště pro postižené a další dům s pečovatelskou službou. Stěžejní připomínky jsou stejné, ale domnívám se, že město má přesnější data hlavně z důvodu většího vzorku občanů, ale i z času, který lidé měli na vyplnění a promyšlení si odpovědi.

9.5 Rozvoj města

Tyto otázky jsou zaměřeny na spokojenost s životem ve městě z pohledu možnosti zkvalitnění života zásahem městského úřadu a jiných institucí. Ukazuje, kterým oblastem by se mělo město věnovat pro spokojený rozvoj města v dalších letech.

Otázka č. 20: Seřadte (očísľujte do závorek 1 – nejdůležitější a 7 – nejméně důležité) následujících sedm oblastí podle toho, jak jsou pro Vás důležité z pohledu zkvalitnění a dalšího rozvoje města.

Dotazovaní měli na výběr sedm možností, které jsou zachycena v grafu níže, viz Obr. 44. Tabulka zachycuje, co si lidé nejpřednostněji z nich přejí udělat pro zkvalitnění a rozvoj života ve městě. Nejvyšší prioritu (nejnižší hodnota v grafu) dostala od občanů dostatek pracovních míst, nejméně důležité (nejvyšší hodnoty v grafu) oblasti vybraný oblasti možnosti trávení volného času a technická infrastruktura.

Obr. 44: Důležitost pro respondenty z pohledu zkvalitnění a dalšího rozvoje města

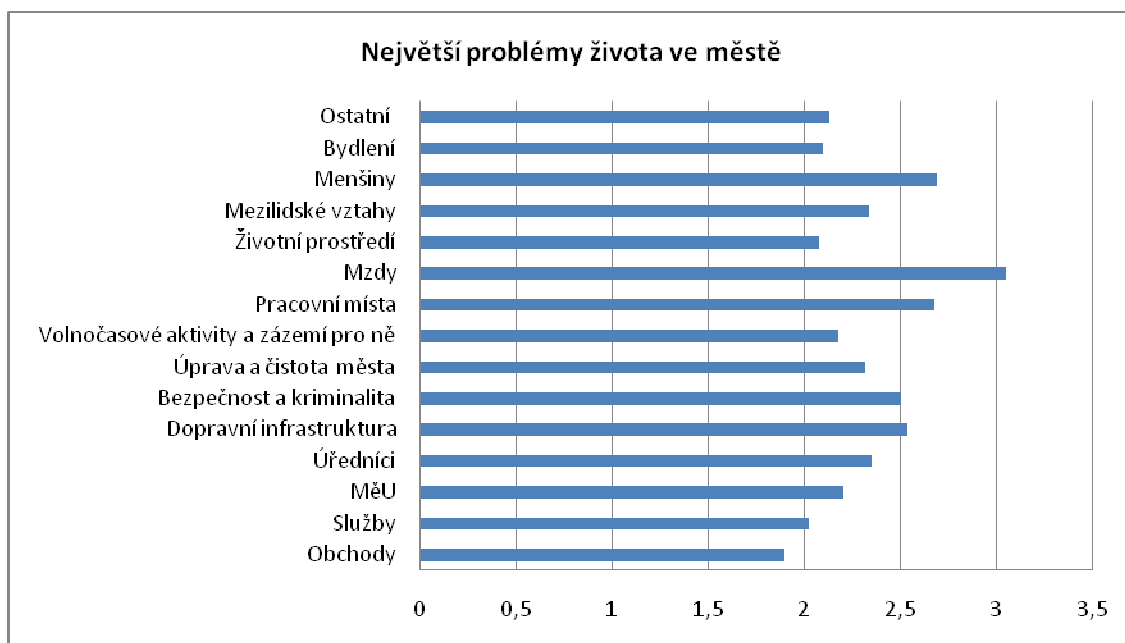
Pozn.: Nejdůležitější mají nejmenší hodnotu

Se srovnávaným šetřením se i důležitost těchto složek mírně liší. Nejvyšší prioritu od respondentů dostala oblast rozvoje podmínek k bydlení, nejméně důležitá byla vybrána oblast možnosti trávení volného času. Vzhledem k malému variačnímu rozpětí výsledných hodnot, nelze žádnou z oblastí hodnotit vyloženě jako prioritní resp. jako okrajovou oblast.

Otázka č. 20: Co vnímáte jako největší problémy života ve městě? (Doplňte ke každému jednu hodnotu 1 – zcela spokojen, 2 – spíše spokojen, 3 – spíše nespokojen, 4 – zcela nespokojen)

K této otázce se lidé rádi vyjadřovali a hodnotili jako ve škole ve stupnici 1 – 4 jedenáct možností, které jsem určila na základě šetření MěÚ. Největší problémy hodnotili nejvyššími hodnotami a nejnižšími naopak malé problémy. Hodnocení bylo velmi vyrovnané a nedá se říci, že by něco bylo problémem výraznějším. Přes to největší problémem byly hodnoceny nízké mzdy ve městě a problémy s národnostními menšinami a pracovními místy. Celkovou nespokojenost ústně vyjádřili dotázaní i k práci MěÚ a úředníkům. Podle průměrné hodnoty byly jako nejmenší problémy určeny obchody a služby.

Obr. 45: Největší problémy života ve městě

Pozn.: Největší problém má největší hodnotu

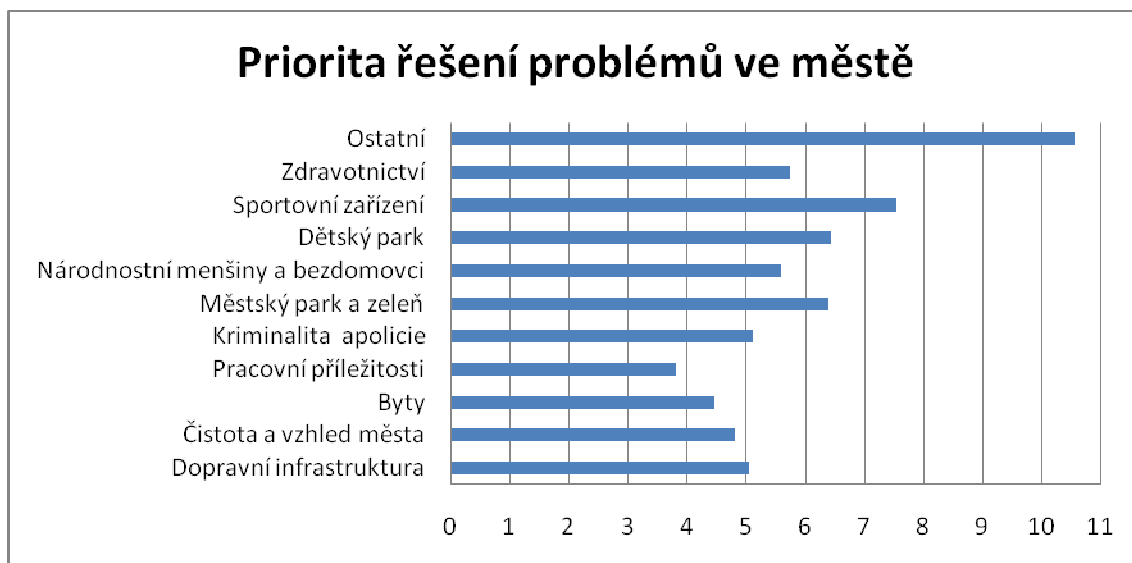
Srovnání s šetřením pro Strategický plán není možné z důvodu jinak položené otázky, kdy měli respondenti přímo uvést největší problém konkrétně a neměli na výběr. V tomto šetření největší podíl občanů označil za největší problém města dopravní infrastrukturu, bezpečnost a kriminalitu, dále úpravu a čistotu ve městě.

Potvrdilo se mi, jak je vidět v Obr. 45, že všechny uvedené problémy, které měli občané známkovat, jsou problémem a nedá se určit, který z nich je největším.

Otázka č. 22: Co by mělo město řešit přednostně z těchto jedenácti problémů ve městě (očísľujte do závorek, 1 – nejpřednostnější, 11 – poslední)?

Tuto poslední otázku jsem opět pojala jako předchozí. Tazatelé měli seřadit za sebou 11 problémů, které jsou vypsány ze Strategického plánu města, tak že se na prvním místě se ocitne problém, který se má řešit nejakutněji a na posledním ten, který je ze jmenovaných podle nich nejméně prioritní. Nejpřednostněji má město řešit (s nejnižší hodnotou aritmetického průměru všech odpovědí) pracovní příležitosti a byty. Nejméně prioritní jsou jiné neuvedené problémy, tedy je vidět, že uvedené problémy jsou opravdu stěžejní a prioritní ve městě. Z jiných méně důležitých problémů je uvedena výstavba nových sportovních zařízení a parku dětského i městského se zelení.

Obr. 56: Hodnocení priority řešení problémů ve městě

Pozn.: Nejnižší hodnota je největší priorita pro řešení

Srovnání s šetřením z roku 2006 opět není zcela možné, otázka byla podána jinak. Ve starším šetření měli respondenti přímo uvést konkrétní problém a ty jsem v mém dotazníku přímo uvedla. Ve strategickém plánu se jako nejakutnější pro řešení městem ukázala dopravní infrastruktura, čistota a vzhled města byty a pracovní příležitosti. Tedy prioritní problémy pro řešení se mírně liší, velký rozdíl je v důležitosti řešení dopravní infrastruktury, která se v mém šetření umístila až na čtvrtém místě.

10. Perspektiva prostorové struktury města

Předpoklady k dalšímu komplexnímu rozvoji města jsou dány mírně nepříznivou demografickou strukturou obyvatelstva a mírným poklesem počtu obyvatel, jak je tomu ve zbytku České republiky ve středně velkých obcích. Důvodem je oddalování sňatků, tříčlenný model rodiny, proces suburbanizace a migrace mladých lidí do velkých měst. Přirozený přírůstek zmírňuje negativní dopady záporného migračního salda. Město by se mělo snažit o zvýšení atraktivity z pohledu trvalého žití a podporovat bytovou i individuální výstavbu. Odchod mladých vzdělaných lidí do velkých měst má negativní důsledky na chod ekonomiky města. Dá se předpokládat změna ve složení ekonomické aktivity obyvatelstva, hlavně pokles sekundární složky na úkor nárůstu terciéru.

S rostoucím počtem cenzovaných domácností je třeba stavět nové bytové jednotky. Nové bytové plochy lze získat i modernizací, výstavbou půdních vestaveb a nástavby bytových objektů a rodinných domů. Cílem je rozšířit bydlení v rodinných domech na 45 %. Územní plán počítá s 58,8 ha, v kterých je možno realizovat 1 300 bytových objektů a 619 rodinných domů.

Největší plochy pro bydlení jsou mezi místní částí Žďár nad Sázavou 2 – 3 (Starý Dvůr), lokalita Klafar II, kde se počítá s masivní výstavbou rodinných domků, ale i s necelou tisícovkou bytů v bytových domech. Určené území bude sloužit pro vybudování infrastruktury pro individuální bydlení v samostatných rodinných domech (39 parcel) a řadových rodinných domech (10 parcel).⁶⁰ Stavba rodinných domů v této části již masivně probíhá. Vyrůstají zde rodinné domy vilového charakteru s velkými zahradami, ale i bytové domy. Další výstavba rodinných domů je plánována Pod vodojemem. Velký rozkvět se očekává v městských částech venkovského typu, a to ve Stržanově, Veselíčku a Mělkovicích.

Do budoucna se počítá s výstavbou společenských a kulturních zařízení, která budou sloužit občanům města a spádovým oblastem, ale i cestovnímu ruchu a jeho rozvoji. Plánuje se rozšíření ploch určených pro sport a rekreaci. Navrženo je rozšíření

---

⁶⁰Podle: <http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/klafar2.asp>

cyklistických stezek, hřišť a sportovních areálů. U Pilské nádrže, je kladen důraz na autokempink, příměstskou rekreaci, ale je zde i navržena výstavba golfového hřiště, ploch pro jezdecký, lehkou atletiku, basketbal, tenis a podobně. Původně plánovaná výstavba plaveckého bazénu u Pilské nádrže byla zamítnuta a plánuje se přestavba současného krytého plaveckého bazénu v centru města.⁶¹

Naplánováno je rozšíření centra pohybových aktivit areálu v údolí Sázavy. Ve sportovním areálu Stalingrad je plánovaná výstavba náročnějších zařízení pro pořádání soutěží s velkým zájmem diváků. Plochy pro motorismus jsou navrženy v jižní části města.

V současné době se projednává přestavba náměstí. V plánech se objevuje návrh zeleninového a květinového trhu, více zeleně ale třeba i oddělení horní technické části náměstí, kde by bylo parkoviště, od klidné zóny dolní části náměstí.⁶²

Problém dopravní zatíženosti centra by mohl částečně vyřešit velký obchvat mezi výpadovkou na Brno přes průmyslovou zónu Jamská na výpadovku na Nové Město na Moravě, který spojí dvě silnice první třídy. Spojovací silnice Brněnské ulice s Jamskou průmyslovou zónou s kruhovým objezdem má být dokončena v prosinci 2007. Tento obchvat bude i důležitou propojkou dálničního přivaděče do průmyslové zóny města.⁶³ Druhá část obchvatu je navržena z Brněnské ulice, kolem nádraží, Stalingradu s napojením u Tokožu na silnici I/37.

---

⁶¹ <http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/rekonstrukce-bazenu.asp>

⁶² <http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=850006>

⁶³ <http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=181163>

Obr. 46: Plánované změny ve Žďáře nad Sázavou

Plochy pro:

B - bydlení v rod. domech

E - školská zařízení

GaS - golfové hřiště, sport

J - výcvik koní

L - lehkou atletiku

S - sport a rekreaci

360 m

Zdroj: Podkladová mapa z www.mapy.atlas.cz, provedené úpravy jsou na základě textové i mapové podoby územního plánu města Žďár nad Sázavou.

11. Závěr

Město Žďár nad Sázavou má bohatou historii spojenou se Zámkem Žďár. První zmínku o Žďáru jako o městečku je z roku 1293. Na město byl povýšen 1607. Osmnácté století je spojeno s opatem Vejmluvou a největším rozkvětem města hlavně díky architektu Janu Blažejovi Santinimu Aichelovi, který zvelebil město a mimo jiné postavil kostel na Zelené hoře zasvěcený sv. Janu Nepomuckému, který je zapsán v seznamu UNESCO. V druhé polovině 19. století vznikaly ve městě hlavně obuvnické továrny, které časem zanikly. Od roku 1898 byla otevřena železniční trať Havlíčkův (Německý) Brod - Žďár a o 7 let později byla uvedena do provozu trať do Tišnova.

V roce 1949 začala výstavba podniku ŽĎAS, jehož zásluhou do města přicházela spousta lidí. Jako první probíhala výstavba sídliště Stalingrad současně s rodinnými domy na Vysočanech. V šedesátých letech se započala výstavba U průmyslové školy a v 70. letech i největších sídlišť Libušína a U nádraží. V současnosti se Žďár nad Sázavou dělí do 27 základních sídelních jednotek, které jsou součástí 11 městských částí. Jednotlivé ZSJ se od sebe podle demografických charakteristik moc neliší.

Žďár nad Sázavou prodělal velmi prudký a specifický vývoj počtu obyvatel za posledních 60 let. Při prvním novodobém sčítání v roce 1869 měl pouhých 4 338 obyvatel, tento stav zůstal téměř neměnný až do počátku 50. let 20. století, kdy byla založena firma ŽĎAS, poté se počet obyvatel začal zvedat až na současných 24 289. Město začíná pociťovat odchod mladých lidí do větších měst za prací. Přirozený přírůstek zmírňuje negativní dopady záporného migračního salda. Od roku 1989 se změnila struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva, prudce klesla zaměstnanost v primárním i sekundárním sektoru a významně vzrostla důležitost terciéru.

Po privatizaci státních podniků ve městě vzniklo několik soukromých firem a přišlo několik zahraničních investorů. Funkční členění města se však příliš nezměnilo. V roce 1998 byla otevřena nová průmyslová zóna Jamská. Ve městě je plánovaná výstavba sportovišť a ploch pro rekreaci, ale i velká plocha pro stavbu rodinných domů a důležitý silniční obchvat města.

Summary

The town has rich history linked to Zdar Castle. The first reference to Zdar as to a townlet is from 1293. It became town in 1607. 18th century is linked together with abbot Vejmluva and greatest prosperity of the town particularly thanks architect Jan Blazej Santini Aichel, who improved the town and built the pilgrimage church of St. John of Nepomuk on Green Hill, which is included on the World Heritage of UNESCO. The shoemaking factories had risen there in the second half of 19th century, but they were abolished soon. The railway Havlickuv (Nemecky) Brod - Zdar was opened in 1898 and 7 years later the railway to Tisnov started too.

The built-up of ZDAS company started in 1949, whereby many people had come. As first the building-up of neighbourhood Stalingrad together with family houses at Vysocany proceeded. The built-up U prumyslove skoly started in 60's and the built-up of the two biggest neighbourhood units (Libusin and U nadrazi) started in 70's. Between 1950 - 1980 the number of citizens increased four-times and reached 20,864. The number of houses duplicated to 1,830. Today, Zdar nad Sazavou is divided into 27 basic residential units (BRU), who are part of 11 town units. Individual BRU are not different in demographic characteristics from each other.

Zdar nad Sazavou went through very dramatic and specific progress in number of inhabitants in last 60 years. There were only 4,338 inhabitants at the first modern population census in 1869 and there were not any marked changes until 50's of 20th century, when the ZDAS company was found. Then the number of citizens became growing up to present 24,289. The town is starting to feel a departure of young people to bigger town beyond employment. Natural increase moderates negative impacts of negative migration balance. The structure of economic active population has changed since 1989. Employment rate has collapsed in both primary and secondary sector. Importance of terciéru has significantly increase.

There were found several private firms and several abroad investors came after privatization of state's companies. But there were not many changes in functional segmentation. In 1998 the new industrial zone Jamska was opened. There is the built-up of sport and recreational areas planed as well as areas for building family houses and important by-pass road.

Bibliografická identifikace/ Bibliographical identification

Jméno a příjmení	Lenka Dvořáková
Název práce	Vývoj vnitřní prostorové struktury města Žďáru nad Sázavou
Typ práce	Diplomová práce
Pracoviště	Univerzita Palackého v Olomouci
Vedoucí práce	RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.
Rok obhajoby práce	2009
Klíčová slova	Žďár nad Sázavou, vnitřní vývoj a struktura města.
Počet stran	106
Počet příloh	5
Jazyk	Čeština

Autor's first name and surname	Lenka Dvořáková
Title	Development of internal spatial structure of Žďár nad Sázavou
Type of thesis (bachelor, master)	Master
Department	Palacký University in Olomouc
Supervisor	RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.
The year of presentation	2009
Keywords	Žďár nad Sázavou, development of internal , spatial structure town
Number of pages	106
Number of appendices	5
Language	Czech

Použitá literatura a informační zdroje:

Ústní informace:

Zaměstnanci Českého statistického úřadu ve Žďáře nad Sázavou

Zaměstnanci Českého statistického úřadu v Praze

Zaměstnanci Českého statistického úřadu v Jihlavě

Zaměstnanci Městského úřadu ve Žďáře nad Sázavou

Bibliografické zdroje statistické:

Český statistický úřad: Historický lexikon obcí české republiky 1869 - 2001, 1. díl. Praha, ČSÚ, 2006, 760 s.

Český statistický úřad: Statistický lexikon obcí České republiky 2003. Praha, ČSÚ, 2004, 1092 s.

ČSÚ, krajská reprezentace Jihlava: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 okres Žďár nad Sázavou. Žďár nad Sázavou, ČSÚ, 2003.

Data ze SLDB 2001 a 1991.

Ostatní bibliografické zdroje:

CVAKOVÁ, M. (2003): Vývoj sídelní struktury města Třebíč. Diplomová práce, katedra geografie, PŘF UP Olomouc

Demek, J. a kol.: Zeměpisný lexikon ČSR – Hory a nížiny. Praha, Academia, 1987, 584 s.

Drdla, P., Karásek, J., Brychta, J., Zdražil, P.: Výroční publikace 50 let MHD ve Žďáře nad Sázavou, 1957 – 2007. Žďár nad Sázavou, Zdar, a.s., 20 s.

ENPEKA a.s. : ENPEKA a.s.[online]. [2007], [21. 3. 2008]. Dostupné z www:
<http://www.enpeka.cz/index.php>

Filka I. a kol.: Historie a současnost podnikání na Žďársku. Žehušice, Městské knihy s.r.o., 2005, 183 s.

Fňukal, M., Ptáček, P.: Využití moderních metod a technických pomůcek při terénním cvičení ze socioekonomické geografie. Olomouc, Katedra geografie, PŘF UPOL, 2005, 49 s.

Grošofová, L.: Město Žďár nad Sázavou od února 1948. Jihlava, Městský národní výbor, 1987, 124 s.

Hydrometeorologický ústav: Hydrologické poměry ČSSR, I.díl. Praha, Hydrometeorologický ústav, 1965, 414 s.

HAMPL, M. (1996b): Transformační procesy a předpoklady dalšího vývoje systému osídlení. In: HAMPL, M. A KOL. Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. PŘF UK Praha, s.91-118

Heřmanová, E.: Vybrané vícerozměrné statistické metody v geografii. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s.80 – 98.

Jurman, H.: Žďársko. Turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím. Tišnov, SURSUM, 1998, 207 s.

Kol. autorů: Žďársko ve fotografiích. Žďár nad Sázavou, Okresní národní výbor ve Žďáře nad Sázavou, 1989, 160 s.

Kubínová, J., Škop, M.: Vícerozměrné statistické metody v programu Statistica. Praha, StatSoft ČR s.r.o, 2008, s. 37 – 41.

Langerová, B.: Kraj Vysočina. Praha, ACR Alfa s.r.o., 2004, 230 s.

MATLOVIČ, R.: Geografia priestorovej struktury mesta Prešov. Geografické práce VIII/1. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, 1998, s. 11.

Netopil, P. (2006): Vývoj vnitřní prostorové struktury města Přerova. Diplomová práce, katedra geografie, PŘF UP Olomouc

Pospíšil, J.: Spojení Žďáru se světem. Žďár nad Sázavou, Služba škole, 1997, 22 s.

SÝKORA, L.: Teoretické přístupy ke studiu města. In: L. Sýkora, (ed.), Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Praha, PŘF UK Praha, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 1993, s. 64 -99.

Ptáček, P., Szczyrba, Z., Fňukal, M. (2007): Proměny prostorové struktury města Olomouce s důrazem na rezidenční funkce. Urbanismus a územní rozvoj, 10/2, s. 14-21.

Quitt, E.: Klimatické oblasti Československa – Studia Geographica 16. Brno, Geografický ústav ČSAV, 1971, 73 s.

Quitt, E.: Mapa Klimatických oblastí 1 : 500 000. Brno, Geografický ústav ČSAV, 1975.

Růžička S. a Kol.: Cesta k pramenům, ŽĎAS 1951-1996. Žďár nad Sázavou, Rapid Brno, 1996.

Sedlák, J.: Žďár nad Sázavou, areál státního zámku. Čelákovice, Středočeské tiskárny, 1979. 11 s.

Syntetická půdní mapa ČR 1 : 200 000. Praha, Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo ŽP, 1992.

Švoma, J., Filka, I.: Stručné dějiny města Žďár nad Sázavou. Ostrov nad Oslavou, Městský úřad ve Žďáře nad Sázavou, 1998, 162 s.

Švoma, J. a kol.: Památník k oslavě 400letého jubilea povýšení Žďáru na město 1607 – 2007. EKON, Jihlava, 2007, 144 stran.

Urbanistické středisko Brno: Územní plán města Žďár nad Sázavou. Brno, USB, 2002, 167 s.

Vlček, V.: Zeměpisný lexikon ČSR – Vodní toky a nádrže. Praha, Academia, 1984, 316 s.

Internetové zdroje statistické:

Český statistický úřad : Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. [2005][4.3. 2007]. Dostupný z www <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/595209?OpenDocument>

ČSÚ : Český statistický úřad - JIHLAVA, ÚVODNÍ STRÁNKA [online]. [2008], [6.11.2008]. Dostupný z www http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/retrospektivni_lexikon_obci_vysocina

ČSÚ : Ediční plán [online], [2005], [22. 2. 2007]. Dostupný z www. <http://www.czso.cz/xj/edicniplan.nsf/kapitola/13-6105-05--A>

Český statistický úřad: Demografická ročenka vybraných měst ČR, 1991 až 2006 [online]. [6. 12. 2007], [30. 9. 2008]. Dostupný z www: <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/4018-07>

ČSÚ : Obyvatelstvo [online], [2009], [22. 2. 2009]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide

ČSÚ : Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. [2005], [19. 10. 2008]. Dostupný z www: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>

ČSÚ : Vývoj základních demografických ukazatelů ve vybraných městech ČR 1919 až 2005 [online], [2006], [22. 9. 2008]. Dostupný z

http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/kapitola/4018-06-1919_az_2005-01000

Ostatní internetové zdroje:

Amapy.cz : Mapa České republiky a Evropy | Atlas.cz [online]. [2007], [22. 3. 2007].
Dostupný z [www www.mapy.atlas.cz](http://www.mapy.atlas.cz)

Czech Republic : Veřejná správa - Česká republika [online]. [2007], [31. 3. 2007].
Dostupný z <http://www.czech.cz/cz/ceska-republika/politika/verejna-sprava>

Czech Trade International s.r.o. : Tokoz a.s. [online]. [2008], [18. 3. 2008]. Dostupný z
<http://tokoz.trade.cz/bezpecnostni-zamky>

Čumpl, R.: O městě | Žďár nad Sázavou [online]. [2006], [4. 4. 2007]. Dostupný z [www
http://www.zdarns.cz/o%2Dmeste/](http://www.zdarns.cz/o%2Dmeste/)

Čumpl, R.: Rozvoj města - investice | Žďár nad Sázavou [online]. [2006], [4. 4. 2007].
Dostupný z [www http://www.zdarns.cz/o-meste/rozvoj-mesta-investice.asp](http://www.zdarns.cz/o-meste/rozvoj-mesta-investice.asp)

Významné památky | Žďár nad Sázavou [online]. [2006], [4. 4. 2007]. Dostupný z [www
http://www.zdarns.cz/o-meste/pamatky.asp](http://www.zdarns.cz/o-meste/pamatky.asp)

Čumpl, R.: město Žďár nad Sázavou [online]. [2006], [2. 11. 2006]. Dostupný z
<http://www.zdarns.cz/Zona/default.asp>

Čumpl R.: Klafar II | Žďár nad Sázavou [online]. [2006][4.3. 2007]. Dostupný z [www
http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/klafar2.asp](http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/klafar2.asp)

Čumpl, R.: Rozvoj města – investic Průmyslová zóna „JAMSKÁ“, Žďár nad Sázavou
[online]. [2006], [5.9.2008]. Dostupný z [www: http://www.zdarns.cz/o-meste/rozvoj-
mesta-investice.asp](http://www.zdarns.cz/o-meste/rozvoj-mesta-investice.asp)

HBI ČR : Online databáze firem [online]. [2008][4.3. 2008]. Dostupný z [www
http://www.hbi.cz/](http://www.hbi.cz/)

Chmelíček, P.: Žďár nad Sázavou - fotky - Domů > Žďár nad Sázavou [online]. [2004],
[30. 1. 2007]. Dostupný z [www http://www.chmelicek.cz/zdar/index.php?cat=4](http://www.chmelicek.cz/zdar/index.php?cat=4)

Kompass : ZDAS [online]. [2007], [2. 11. 2006]. Dostupný z [www
http://www.zdas.cz/cz/index.php?res=1024&idx=s1_2_1](http://www.zdas.cz/cz/index.php?res=1024&idx=s1_2_1)

Mapy cz : Mapy.cz - mapa Evropy, České republiky, plány měst a obcí v ČR [online].
[2007], [11. 11. 2006]. Dostupný z [www http://www.mapy.cz/](http://www.mapy.cz/)

Ministerstvo vnitra : Územně správní členění České republiky [online]. [2005],[1. 4.
2007]. Dostupný z [www http://www.mvcr.cz/sprava/reforma/uzemni/cleneni.html](http://www.mvcr.cz/sprava/reforma/uzemni/cleneni.html)

NEWTON Information Technology, s. r. o : MFDNES ON-LINE - Lenka Dvořáková
[online]. [2007][22.2.2007]. Dostupný z [www
http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=599483](http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=599483)

NEWTON Information Technology, s. r. o : MFDNES ON-LINE - Lenka Dvořáková [online]. [2007][4.3.2007]. Dostupný z www <http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=181163>

NEWTON Information Technology, s. r. o : MFDNES ON-LINE - Lenka Dvořáková [online]. [2007][4.3. 2007]. Dostupný z www

Oxygen solutions : PKS [online]. [2006], [20.3. 2008]. Dostupné z www: <http://www.pks.cz/>

RRA Vysočina: Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou, profil města [online]. [2007], [6.9.2008]. Dostupné z www: <http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/zodboru/SP-Profil.pdf>

Sattnet : Sociální služby města Žďár nad Sázavou [online]. [19. 6. 2006], [25.11. 2006]. Dostupný z www <http://www.socsluzby.sattnet.cz/>

Sattnet : Sociální služby města Žďár nad Sázavou [online]. [2008], [25.11. 2008]. Dostupný z www <http://www.socsluzby.sattnet.cz/>

Tokoz : Tokoz a.s. [online]. [2008], [18. 3. 2008]. Dostupný z www <http://www.tokoz.cz/historie-spolecnosti-zakazkova-vyroba/>

Trinet a.s. : ZDAS online]. [2008], [18. 3. 2008]. Dostupný z www http://www.zdas.cz/cz/index.php?res=1024&idx=s1_2_3

Přílohy

I. Mapová příloha

II. Fotografická příloh

Změny v centru města Žďár nad Sázavou

Výstavbaměsta

III. Textová příloha

Charakteristika průmyslových firem

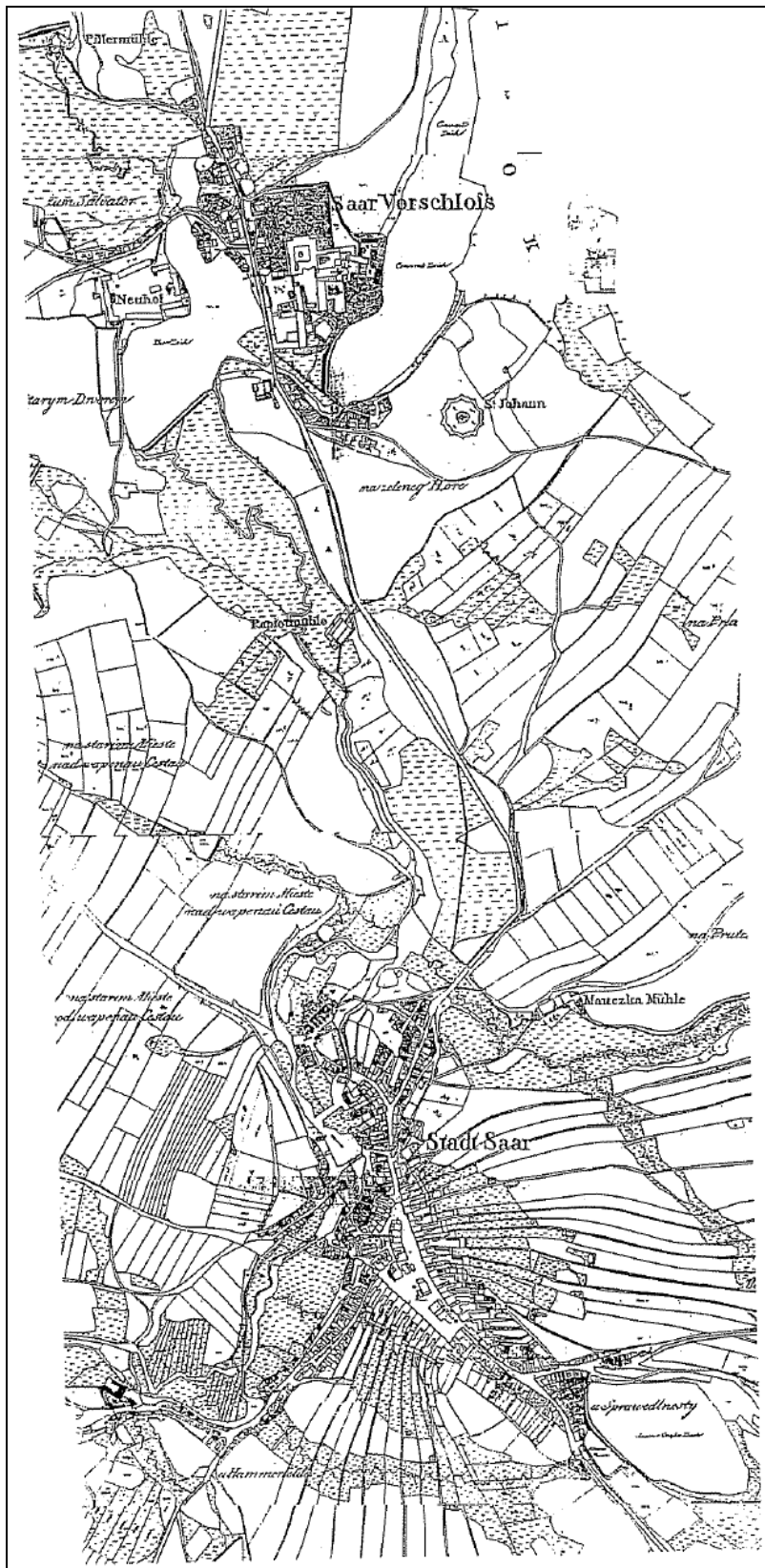
Vývoj počtu obyvatel v sousedních městech

IV. Tabulková příloha

V. Dotazníková příloha

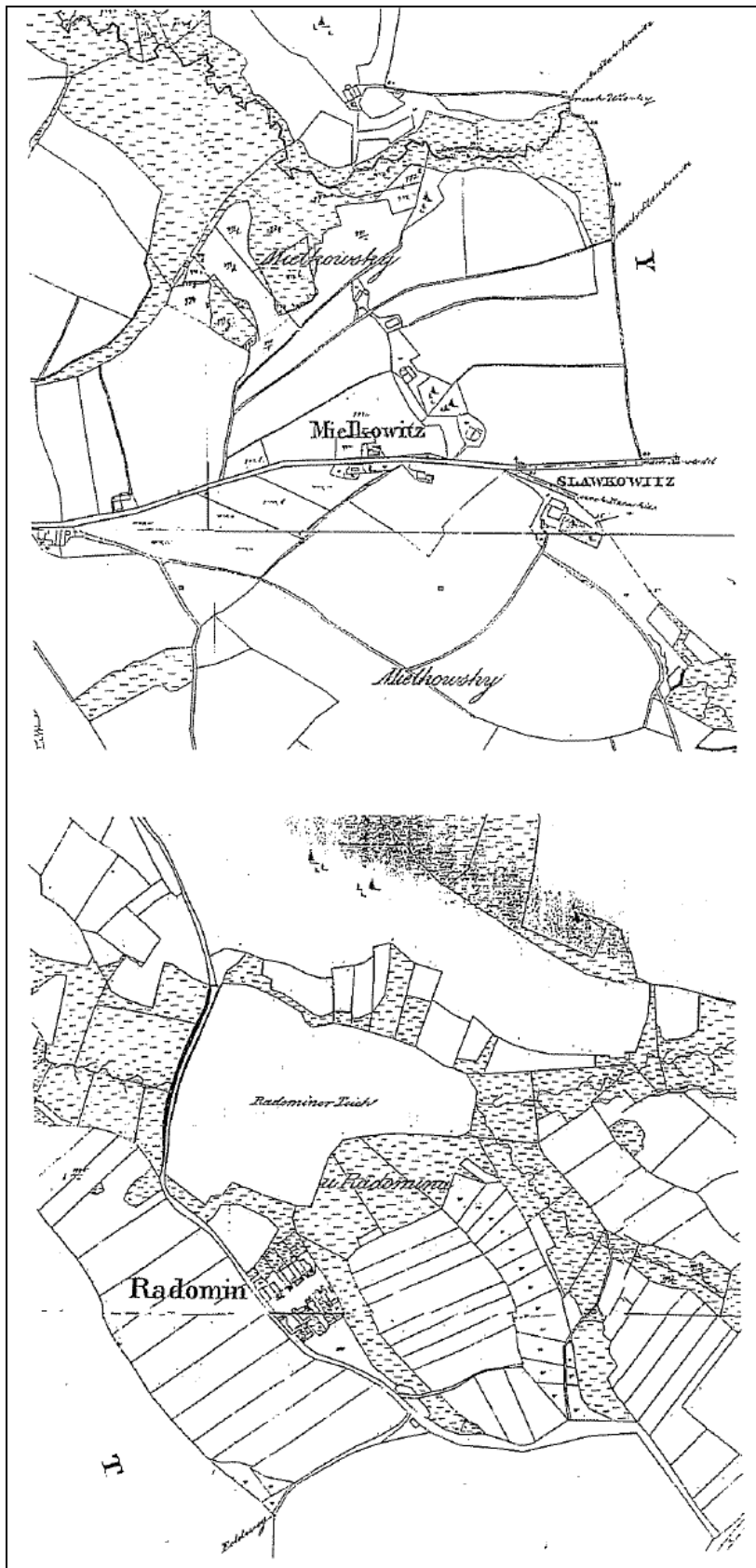
I. MAPOVÁ PŘÍLOHA

Mapa stabilního katastru z roku 1835, Žďár město - Žďár Zámek

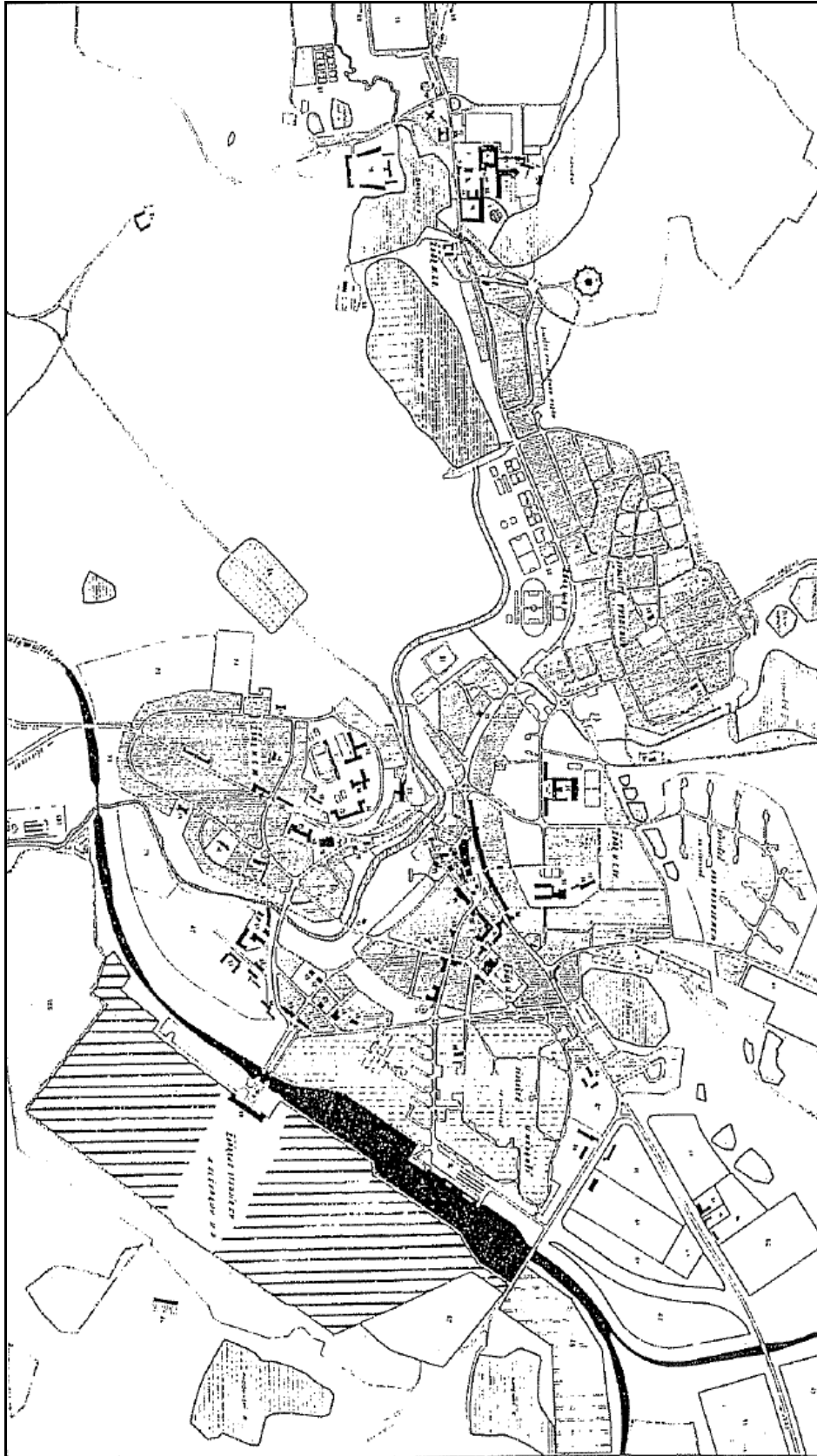
Zdroj: Územní plán města Žďár nad Sázavou

Mapa stabilního katastru z roku 1835, Mělkovice- Radonín

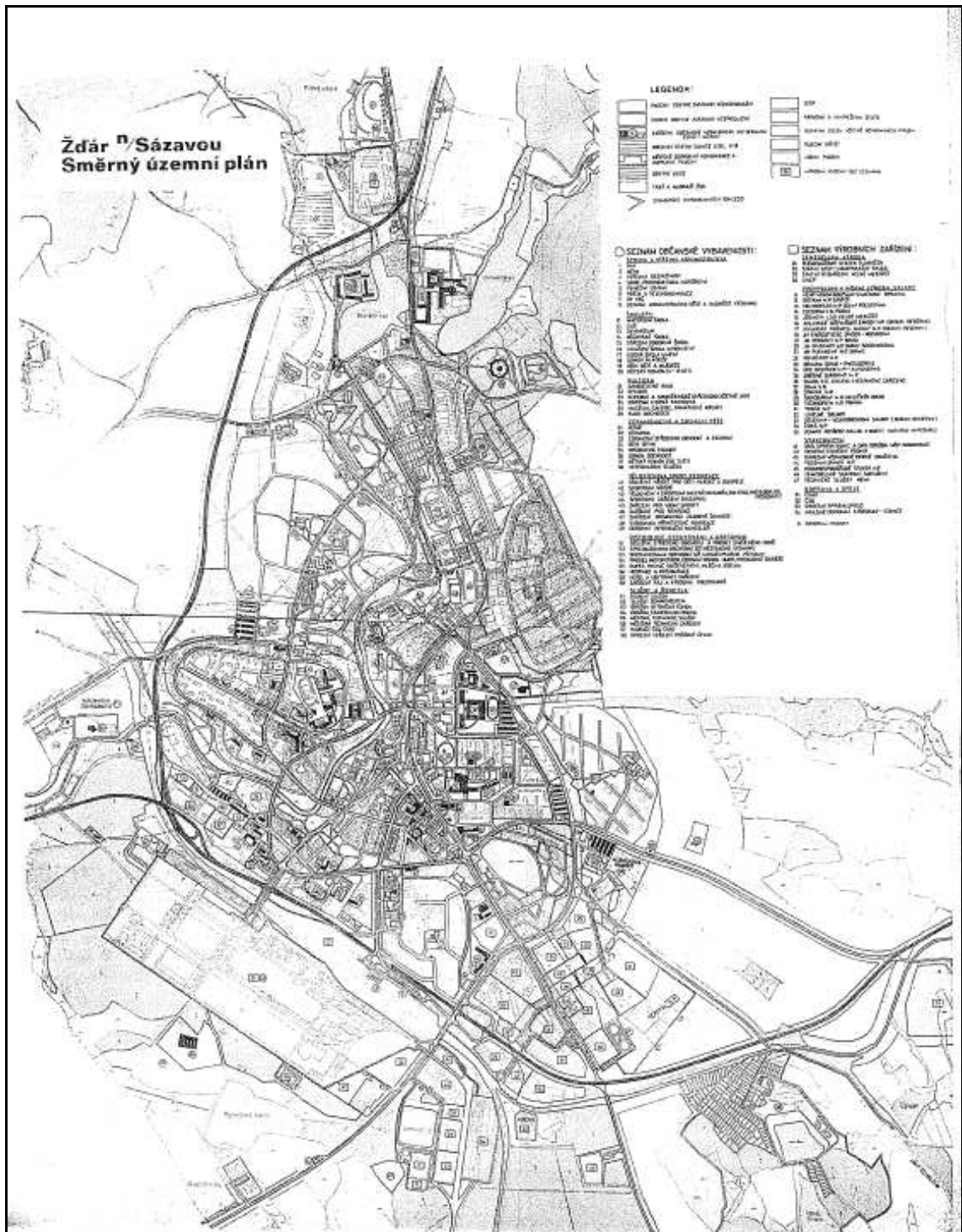
Zdroj: Územní plán města Žďár nad Sázavou

Žďár nad Sázavou v roce 1972

Zdroj: Územní plán města Žďár nad Sázavou

Směrný územní plán města Žďár nad Sázavou z roku 1976

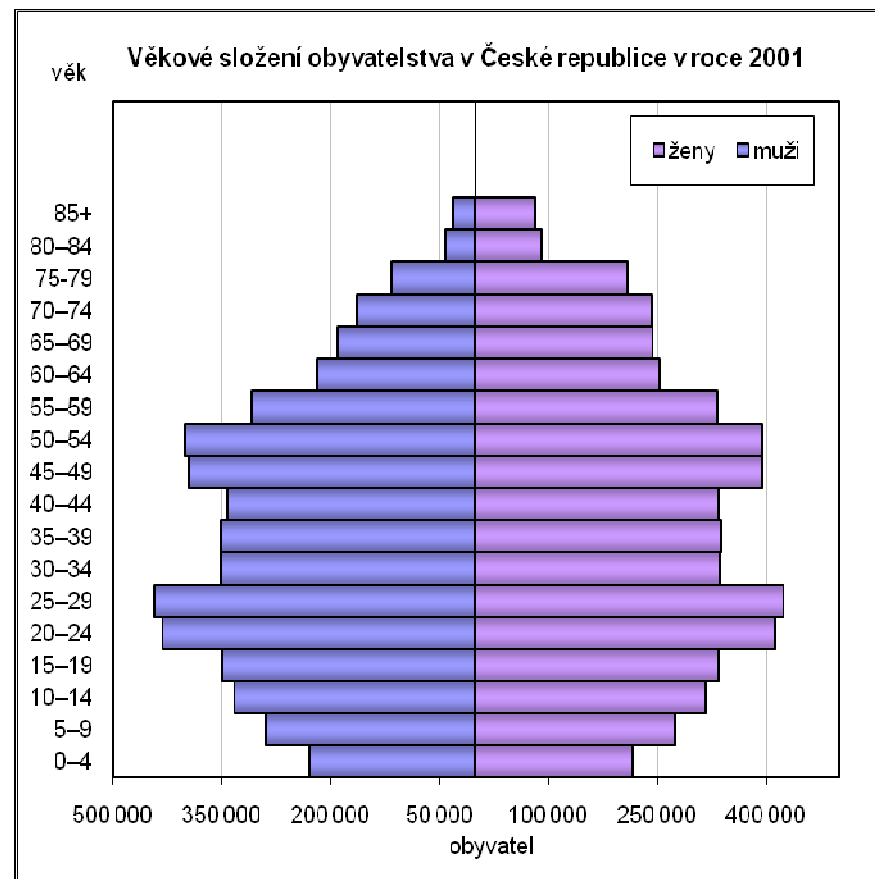
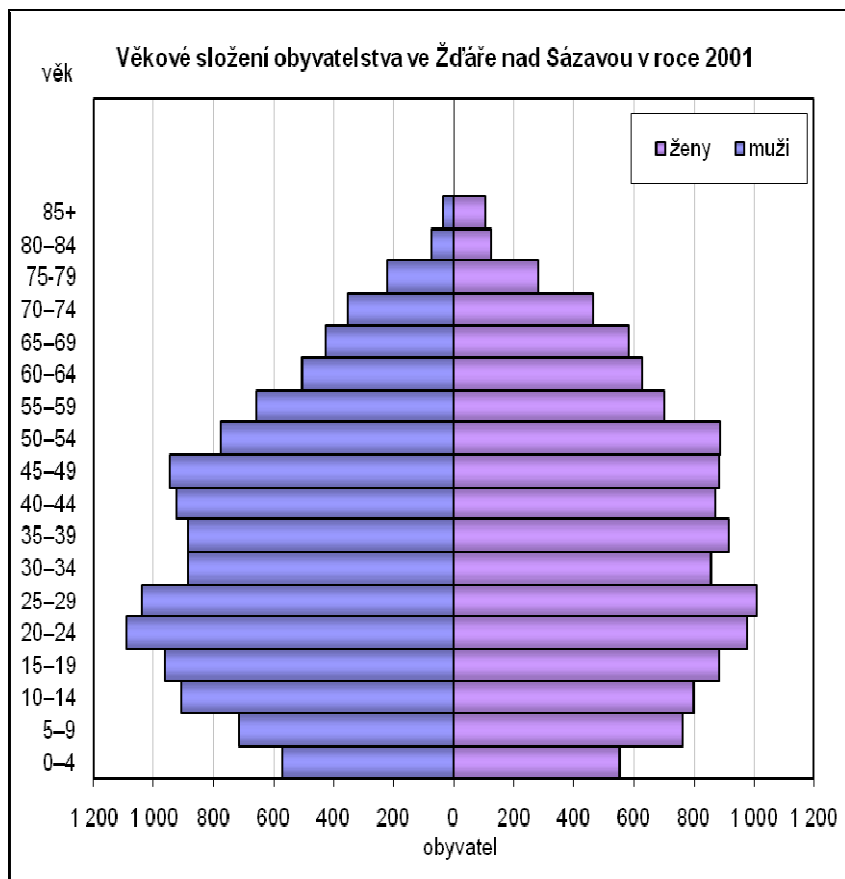

Zdroj: Městský úřad Žďár nad Sázavou

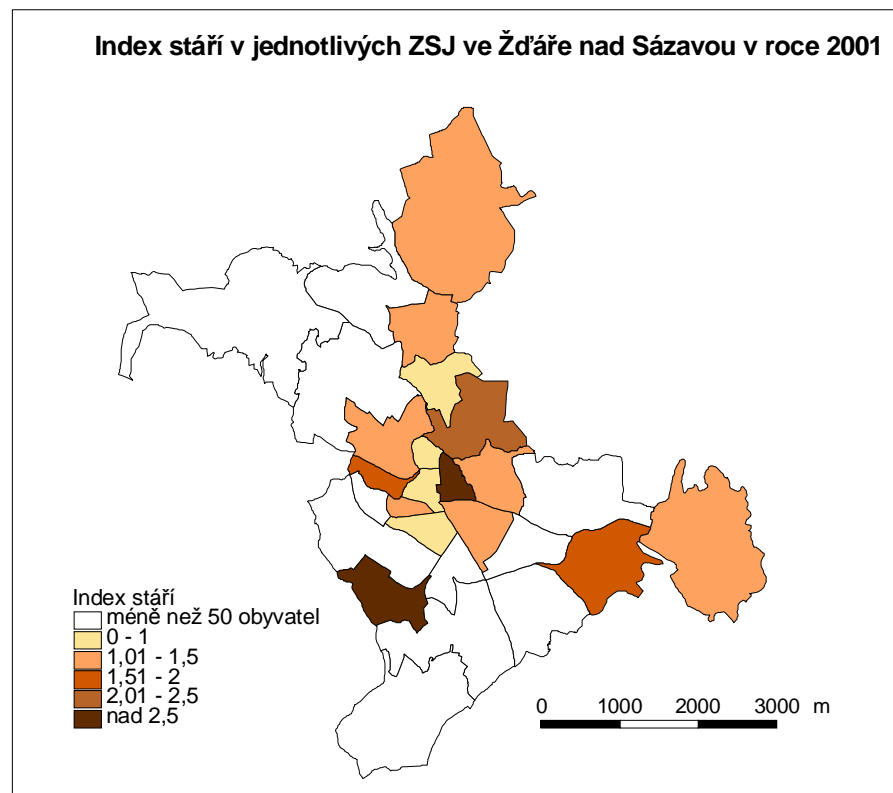
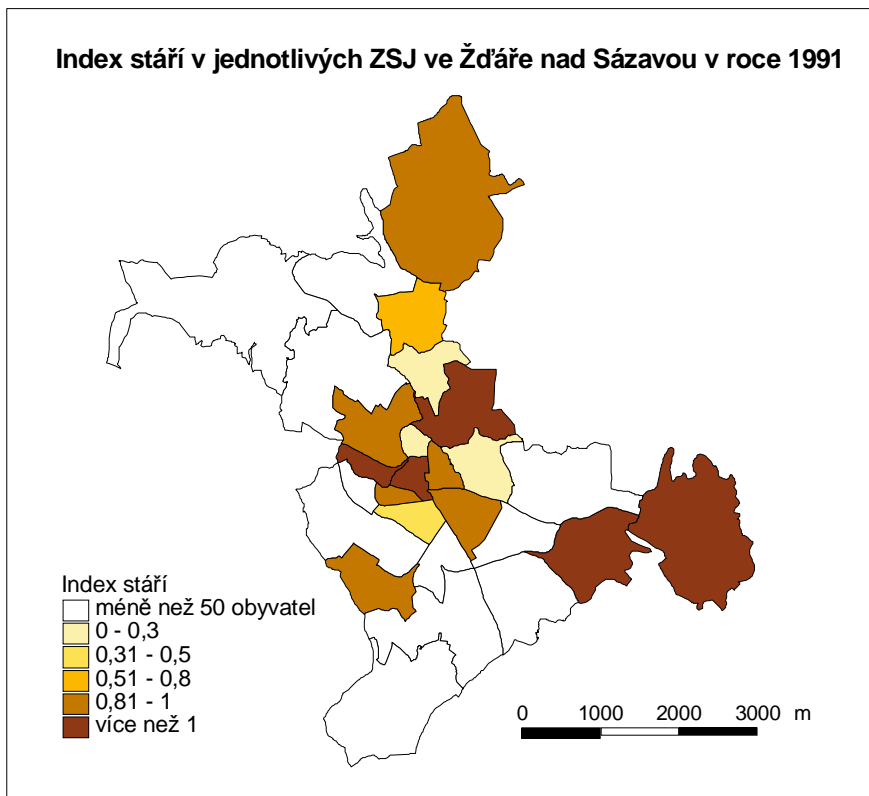

Obr. Věkové složení obyvatelstva ve Žďáře nad Sázavou a v České republice v roce 2001

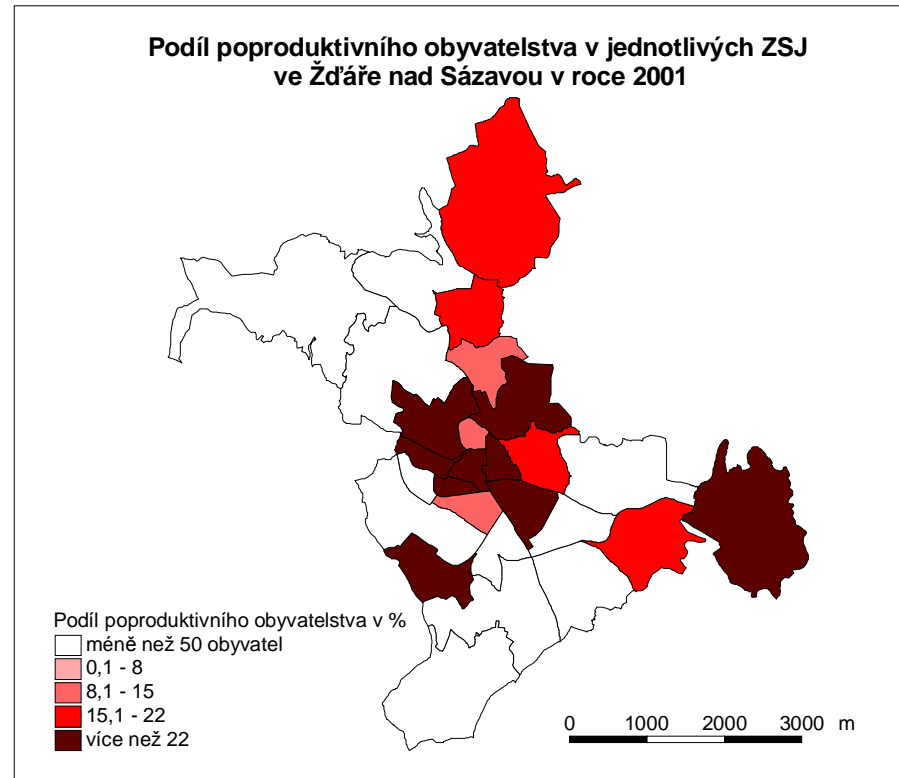
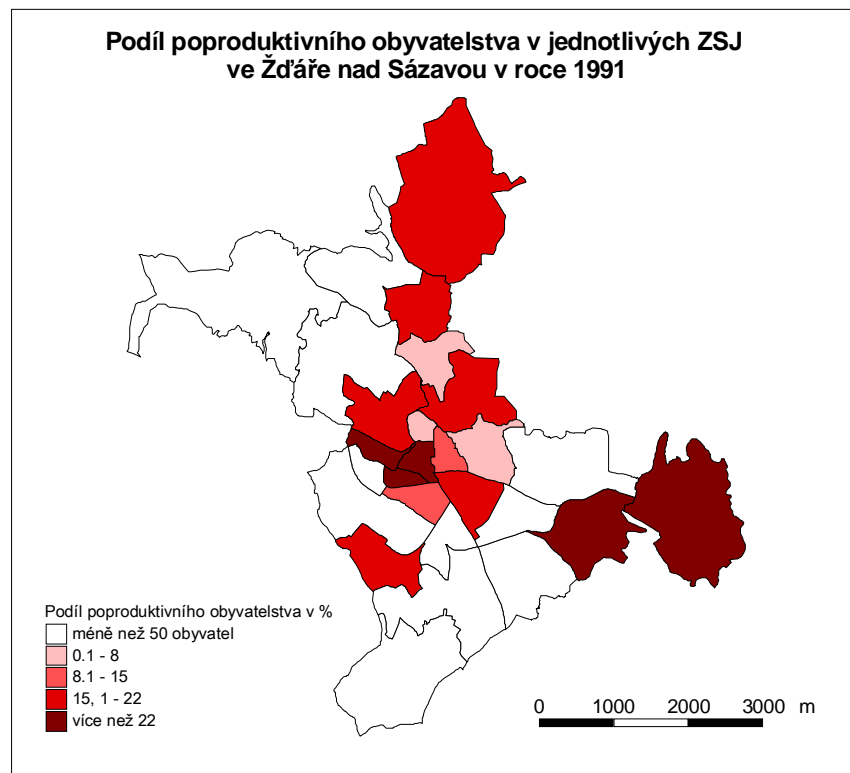

Vyhotoveno podle dat z SLDB 2001

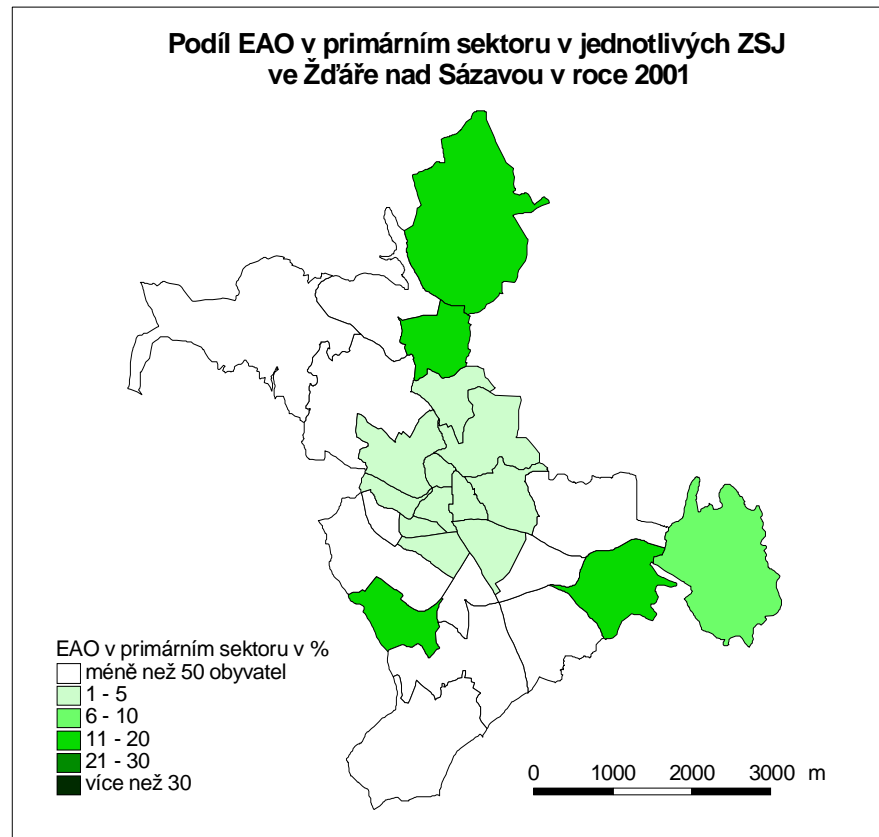
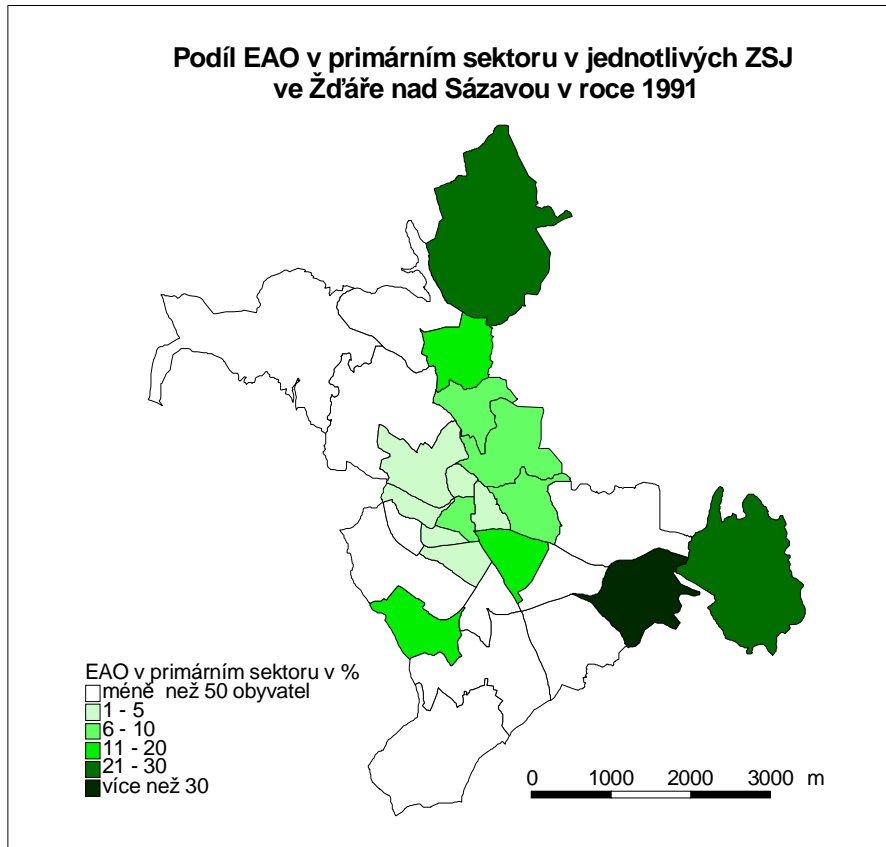
Obr. Indexy stáří v jednotlivých ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v letech 1991 a 2001

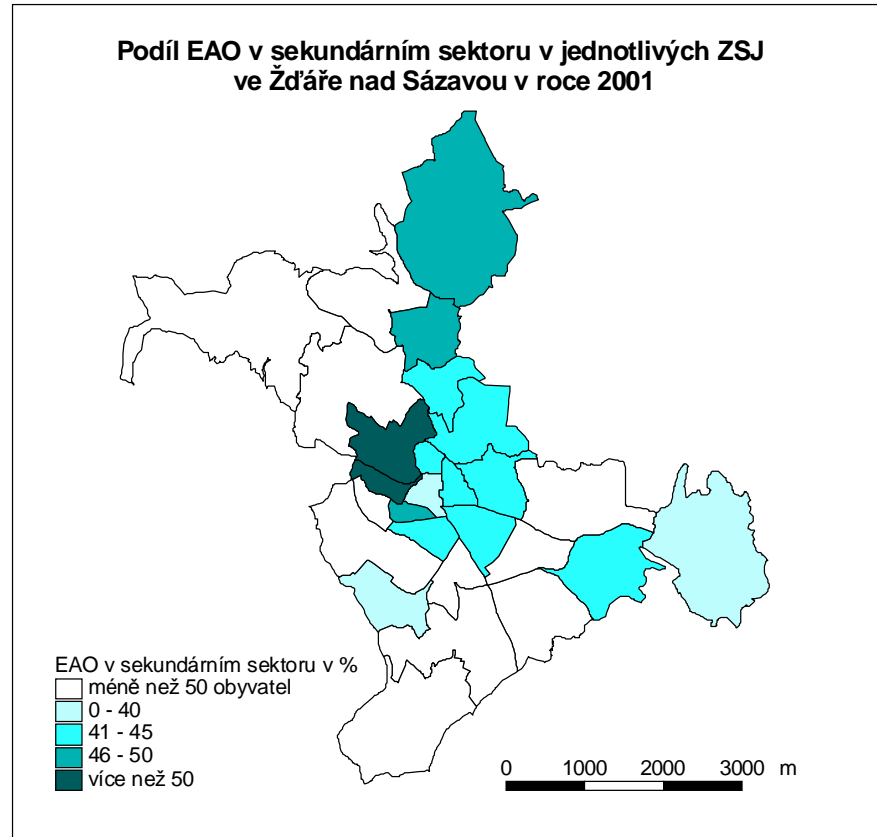
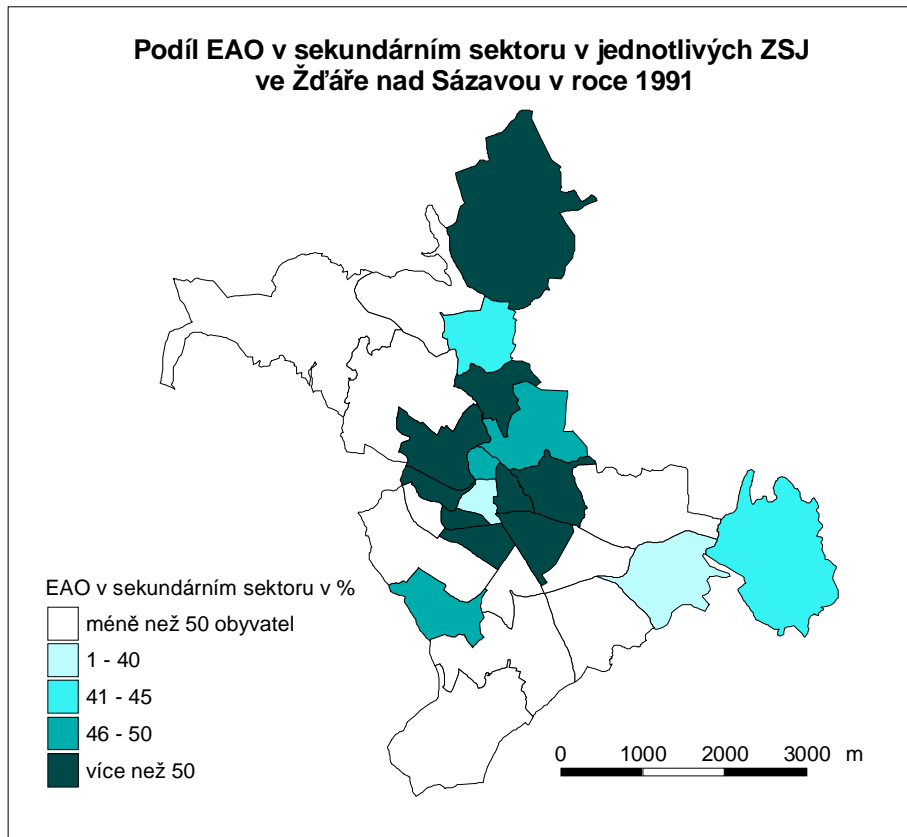
Obr. Podíl poproduktivního obyvatelstva v jednotlivých ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v letech 1991 a 2001

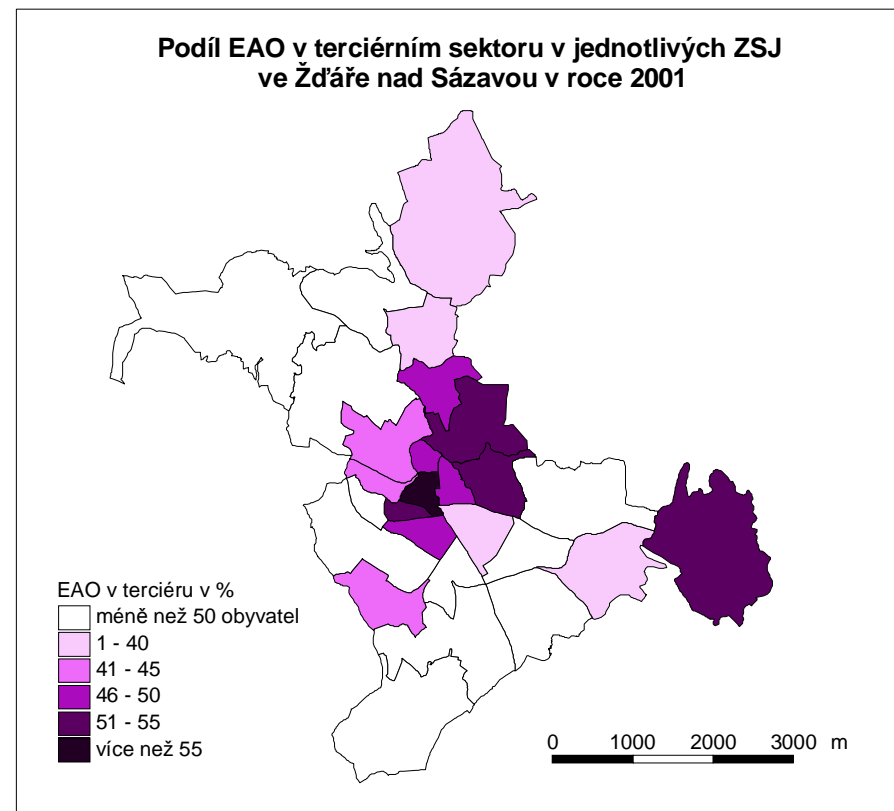
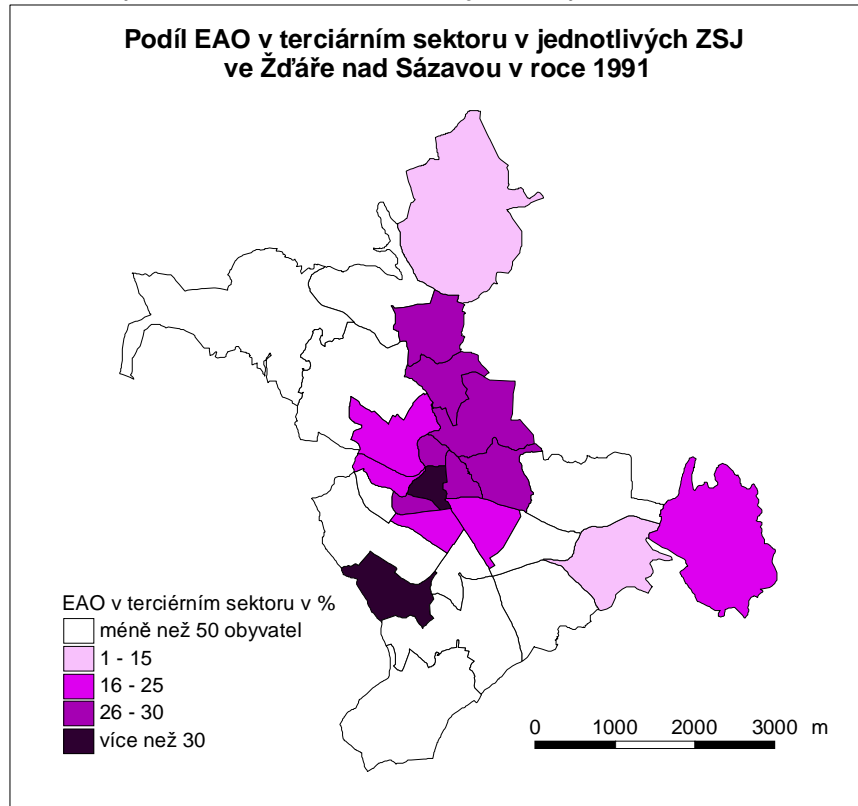
Obr. Podíl EAO v primárním sektoru v ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 1991 a 2001

Obr. Podíl EAO v sekundárním sektoru v ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 1991 a 2001

Obr. Podíly EAO v terciárním sektoru v jednotlivých ZSJ ve Žďáře nad Sázavou v roce 1991 a 2001

II. FOTOGRAFICKÁ PŘÍLOHA

Změny v centru města Žďár nad Sázavou

Náměstí 1891

Náměstí v současnosti

Radnice a kostel 1900

Radnice a kostel

Náměstí, Morový sloup 1935

Náměstí, Morový sloup a radnice

Severní část náměstí 1930

Hotel Bílá labuť

Východní strana náměstí 1943

Východní strana náměstí

Východní a jižní strana náměstí 1965

Východní a jižní strana náměstí

Kostelík 1935

Kostelík v současnosti

Konvent 1989

Obchodní dům Conventt

Dům č. 21 na Veselské ulici 1975

Nový bytový dům na Veselské ulici č. 21

Horní ulice 1935

Hotel Morava na Horní ulici

Zimní stadion 1974

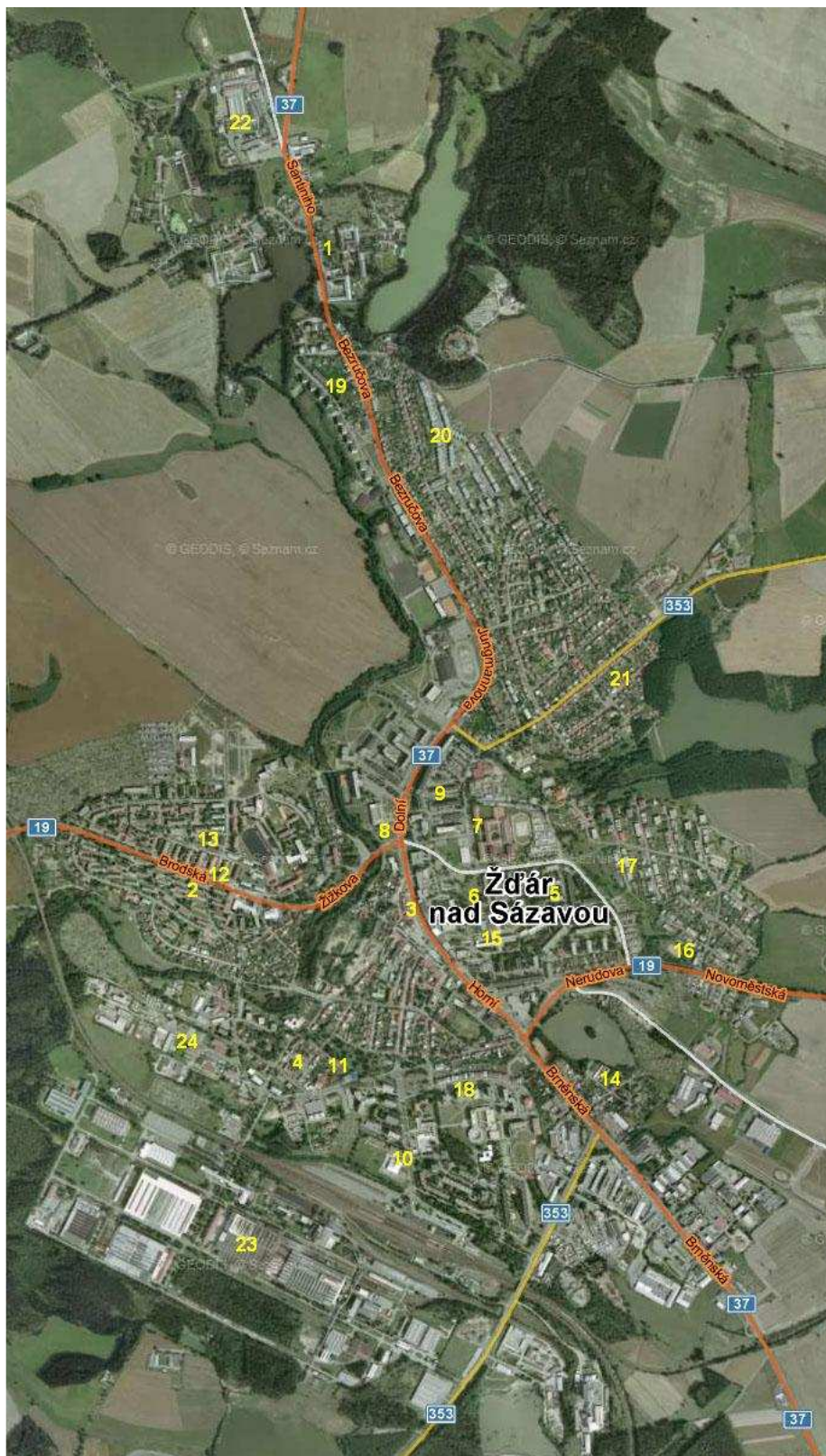
Zimní stadion a bruslařská dráha

Zdroj: Černobílé fotografie: <http://www.chmelicek.cz/zdar/>
Barevné fotografie z vlastní sbírky

Výstavba města

Ortofotomapa Žďáru nad Sázavou s čísly fotografií

Zdroj: <http://www.mapy.cz/>, drobné úpravy a čísla doplněna autorkou

1. Zámek Žďár, historické centrum města

2. Obchodní dům na Stalingradu (60. léta)

3. Obchody v nové části Náměstí Republiky (70. léta) v pozadí sídliště Libušín (80. léta)

4. Hypermarket na Strojírenské ulici (90. léta)

5. Mateřská školka U průmyslové školy (60. léta)

6. Bazén při 4. základní škole se školní zahradou (70. léta)

7. Průmyslová škola s internátem (60. léta) a gymnázium (80. léta)

8. Pohled z náměstí na kulturní dům (70. léta) a sídliště Libušín (80. léta), silnice I/37

9. Poliklinika (70. léta)

10. Vlakové a autobusové nádraží (80. léta)

11. Budova státního zastupitelství na strojírenské ulici (90. léta)

12. Sídliště Stalingrad, zrekonstruované bytové domy (50. léta) v přízemí obchody

13. Sídliště Stalingrad, bytové domy z (50. léta)

14. Rodinný dům na Vysočanech (50. léta)

15. Panelová výstavba (60. léta)

16. Rodinné domy (70. léta)

17. Řadová výstavba s garážemi a panelová výstavba na Vodojemu (80. léta)

18. Panelová výstavba, Palachova ulice, sídliště U nádraží (80. léta)

19. Půdní nadstavba na Purkyňově ulici
(80 - 90. léta)

20. Řadová výstavba Pod Zelenou Horou
(90. léta)

21. Výstavba rodinných domů na Vysočanech
(90. - 0. léta)

22. Průmyslová zóna Tokoz (zahájení výroby
20. léta)

23. Průmyslová zóna ŽĎAS (40. - 50. Léta)

24. Průmyslová zóna U malého lesa, Prádelny
a čistírny (70. léta)

Zdroj: Všechny fotografie z vlastní sbírky

III. TEXTOVÁ PŘÍLOHA

Charakteristika průmyslových firem

Následující text zmiňuje největší průmyslové firmy typické zástupce tradičních výrobních ve městě. Zmíněné je i jejich základní výrobní portfolio.

Největší strojírenská firma v bývalém Žďárském okrese je již zmiňovaná firma ŽĎAS. Její historie sahá před rok 1951, kdy se začaly stavět velké haly. Odlitím tradičního zvonu byla obnovena historická tradice a zahájena výroba v největším podniku Českomoravské vysočiny. Současná akciová společnost ŽĎAS vznikla transformací státního podniku ŽĎAS podle schváleného privatizačního projektu v roce 1992. Po ukončení prodeje akcií v prvním a druhém kole kuponové privatizace vlastnily fyzické osoby 22,12 % akcií a právnické osoby 77,88 % akcií. V průběhu druhé poloviny 90. let vlastnily majoritní většinu akcií ŽĎASu investiční fondy (První investiční, a.s. – 28,44 %, Restituční investiční fond ČR – 19,75 %, The Central European Growth PLC – 15,20 %). V září roku 2002 do akciové společnosti ŽĎAS vstoupil strategický partner a majoritním vlastníkem se stala slovenská firma Železiarne Podbrezová, a.s., který vlastní 90 % akcií. Dnešní podnik zaobírá jen asi polovinu bývalé plochy, na zbytku jsou jiné podniky zahraničních vlastníků. V současné době se ŽĎAS a.s. zabývá výzkumem, vývojem, výrobou a odbytem zařízení válcoven, tvářecích strojů, odlitků z ocelolitiny a tvárné litiny, ingotů, volně kovaných výkovků, modelů, lisovacích nástrojů; montážními pracemi a doplňujícími servisními službami; rekonstrukcemi a modernizacemi strojů; hydraulickými prvky. ŽĎAS zaměstnává v současné době (2007) kolem 2 800 zaměstnanců, počet se ale neustále snižuje, například v roce 1990 zaměstnával necelých 5 500 a o deset let později jen 3 350. Zisk se od začátku devadesátých let snižoval, krizový byl rok 2000, kdy byly prokázány ztráty -289,95 mil., od tohoto roku zisk roste a v roce 2006 byl již 300 mil.^{1,2}

Firma a.s. Tokoz je česká strojírenská firma, která byla založena 1920 Jaroslavem Josefem Rouskem, se orientovala na výrobu drobného kovového zboží a prvními typy visacích zámků. Koncem roku 1998 skončil proces privatizace a proběhla její reorganizace. Dnes je TOKOZ akciovou společností, v plném vlastnictví soukromých osob. Byly zastaveny neproduktivní výroby, mezi které patřila například

---

¹ Podle <http://www.hbi.cz/>

² Podle: http://www.zdas.cz/cz/index.php?res=1024&idx=s1_2_3

také známá výroba rybářských prutů. Firma je členem Svazu sléváren České republiky, Cechu mechanických zámkových systémů a sdružení MEZA (Česká asociace výrobců zámků a stavebního kování), které je součástí evropského sdružení ARGE.^{3,4}

V současné době exportuje své výrobky do SRN, Slovenska, Rakouska, Polska, Maďarska, Itálie, Anglie, Španělska a USA. Počet zaměstnanců od roku 1991, kdy měl 1051 zaměstnanců, pokles v roce 2007 na pouhých 650.

Další významnou firmou ve Žďáře nad Sázavou je Enpeka spol. s r.o., která vznikla v roce 1991 a toto nové jméno dostává v roce 1993 privatizovaná Průmyslová pekárna a cukrárna. Od roku 2004 ENPEKA a.s. Pekárna a cukrárna byla od roku 1980 součástí Jihomoravských pekáren s.p. s funkcí okresní pekárny pro okres Žďár nad Sázavou. ENPEKA vyrábí několik druhů chleba, pečiva a cukrářských výrobků. Počet zaměstnanců od roku 1993 mírně roste, v roce 2006 měla firma 300 zaměstnanců.^{5,6}

V listopadu 1994 zahájila provoz firma HETTICH ČR k.s. tato komanditní společnost typu vlastnictví Joint venture se 100 % podílem HETTICH SR, s.r.o. věnuje vývoji a výrobě nábytkového kování a zaměstnává necelých 700 lidí (2007). Své výrobky exportuje do SRN.

Velkým zaměstnavatelem ve Žďáře nad Sázavou je mateřská společnost PKS HOLDING, a.s. Historie skupiny firem PKS spadá do padesátých let. Díky razantní restrukturalizaci v roce 1996 a následné stabilizaci nově přetransformovaných společností zaznamenala výrazný vzestup a rozvoj. Firma se zabývá telekomunikací, rozvodem a prodejem elektrické energie, stavebními pracemi atd.⁷

V roce 1998 byla dokončena nová komunikace do průmyslové zóny Jamská. Průmyslová zóna o celkové ploše pozemků I. etapy je 22 ha, která byla úplně dokončena v září 2002. Ve městě byla vybudována za účelem prodeje pozemků pro výstavbu výrobních a podnikatelských objektů. Nachází se na jihovýchodním okraji města a navazuje na stávající výrobní průmyslovou oblast. Na podzim roku 2007 byla průmyslová zóna Jamská propojena silničním obchvatem města s průmyslovou zónou Brněnská a přímo napojena na silnici I/38 na Brno. V roce 1999 zahájila v této

---

³ Podle: <http://www.tokoz.cz/historie-spolecnosti-zakazkova-vyroba/>

⁴ Podle: <http://tokoz.trade.cz/bezpecnostni-zamky>

⁵ Podle : <http://www.enpeka.cz/index.php>

⁶ <http://www.hbi.cz/>

⁷ Podle: <http://www.pks.cz/>

průmyslové zóně činnost společnost Cooper Standard Automotive, která se zabývá výrobou brzdových, palivových a chladicích systémů. Vyráběla zde své sportovní náčiní i firma Bauer a několik dalších zahraničních firem, které postupně ze Žďáru nad Sázavou odešli. V říjnu 2004 se začala stavět velká hala společnosti ARROW International ČR, a.s. Tato německá celosvětová firma vyrábí chirurgické a lékařské sterilní obvazové náčiní. Téměř souběžně se začala stavět hala společnosti VAMAFIL, spol. s r.o., která se zabývá na výrobou provazů. Obě firmy svůj provoz zahájily v průběhu roku 2006. Další podstatně menší pozemky (podle velikosti) patří firmám MTeZ, s. s r.o., KOVO Koukola s.r.o., MOBILBOX TECH s.r.o., WAIBEL s.r.o., UNIPRES s.r.o., VODASERVIS, s. s r.o.⁸

Tab.: Přehled významných firem ve Žďáře nad Sázavou v roce 2008

OKEČ	sektor	obchodní název	kat. prac.
271000	průmysl	ŽDAS, a.s.	2500-2999
286300	průmysl	Hettich ČR k.s.	500-999
286300	průmysl	TOKOZ a.s.	500-999
158100	průmysl	ENPEKA a.s.	250-499
312000	průmysl	DEL a.s.	250-499
343000	průmysl	Cooper-Standard Automotive Česká republika s.r.o.	250-499
452100	stavebnictví	PKS INPOS a.s.	250-499
602400	služby	ZDAR, a.s.	250-499
751100	služby	Město Žďár nad Sázavou	200-249
012300	zemědělství	AGROFARM, a.s.	100-199
252300	průmysl	PKS MONT, a.s.	100-199
632100	služby	Správa a údržba silnic Žďár nad Sázavou	100-199
751300	služby	Úřad práce ve Žďáře nad Sázavou	100-199
801020	služby	Základní škola Palachova 2189/35	100-199
801020	služby	Základní škola Švermova 4	100-199
802220	služby	VOŠ a Střední průmyslová škola	100-199
930100	služby	P a Č – Prádelna a čistírna, s.r.o.	100-199
020110	zemědělství	MVDr. Radoslav Kinský	50-99
361400	průmysl	GRATA, spol. s.r.o.	50-99
364000	průmysl	SONA, výrobní družstvo	50-99
403000	průmysl	SATT a.s.	50-99
452140	stavebnictví	AQUASYS spol. s.r.o.	50-99
453300	stavebnictví	UCHYTIL, s.r.o.	50-99
555110	služby	LOSENKA s.r.o.	50-99
722200	služby	atx – technická kancelář pro komplexní automatizaci, s.r.o.	50-99
741500	služby	PKS HOLDING, a.s.	50-99
742010	služby	Compas automatizace, spol. s.r.o.	50-99
752300	služby	Okresní soud ve Žďáře nad Sázavou	50-99
801010	služby	Mateřská škola Žďár nad Sázavou	50-99
801020	služby	Základní škola Žďár nad Sázavou – Komenského 6	50-99
801020	služby	Základní škola Žďár nad Sázavou – Komenského 2	50-99
802100	služby	Gymnázium	50-99
802100	služby	Biskupské gymnázium	50-99

⁸ podle <http://www.zdarns.cz/Zona/default.asp>

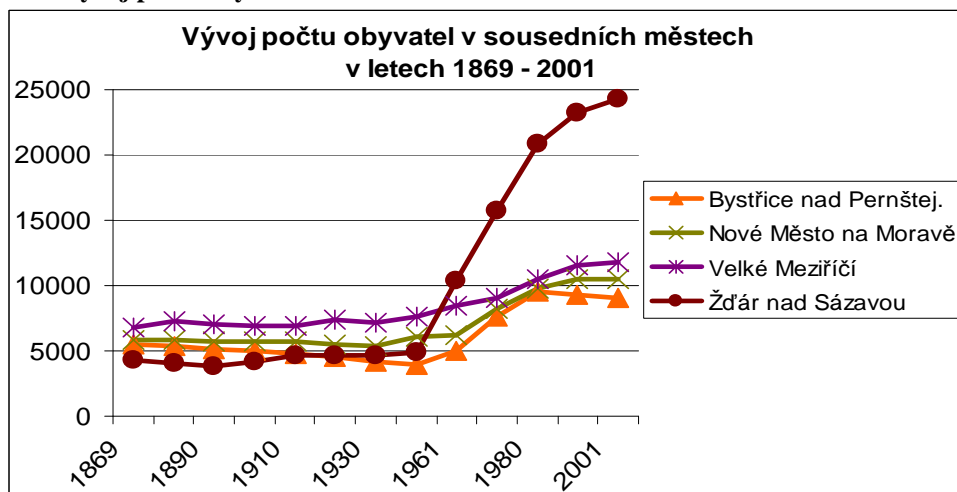
802200	služby	SOU obchodní a SOŠ Žďár nad Sázavou	50-99
802210	služby	SOU stojírenské a Učiliště	50-99
802210	služby	Střední odborné učiliště Adolpha Kolpinga	50-99
802220	služby	Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola	50-99
851200	služby	Poliklinika Žďár nad Sázavou	50-99
853100	služby	Sociální služby města Žďár nad Sázavou	50-99
900200	služby	Miloslav Odvárka - ODAS	50-99
913310	služby	Dům dětí a mládeže	50-99

Zdroj: Strategický plán města

Vývoj počtu obyvatel v sousedních městech

Pro srovnání uvedu i vývoj počtu obyvatel v blízkých městech Žďáru nad Sázavou. Růst počtu obyvatel v sousedních městech Žďáru nad Sázavou probíhal až do 50. let 20. století podobně bez větších výkyvů. Žďár byl nejmenším městem podobně s Bystřicí nad Pernštejnem. V okolních městech začal růst v šedesátých letech, ale nebyl zdaleka tak dynamický jako v dnešním okresním městě. Nejméně dynamicky se rozrůstalo město Velké Meziříčí, které v 19. století bylo největší ze zmiňovaných měst.

Obr. Vývoj počtu obyvatel v sousedních městech Žďáru nad Sázavou

Zdroj podkladových dat pro vytvoření grafu: Český statistický úřad: Historický lexikon obcí české republiky 1869 - 2001, 1. díl. Praha, ČSÚ, 2006. s. 760.

IV. TABULKOVÁ PŘÍLOHA

Tab.: Přehled bytového fondu města a jeho částí

místní část	bytů celkem	z toho v RD	1971-91	1946-70	1920-45	před r. 1920	neobyd. bytů
Žďár n.S. 1	1344	249	1047	83	151	63	53
Žďár n.S. 2	586	231	432	64	59	31	40
Žďár n.S. 3	2120	79	34	2071	15	0	27
Žďár n.S. 4	1190	16	1	1189	0	0	12
Žďár n.S. 5	675	449	212	437	24	2	9
Žďár n.S. 6	1071	27	1044	10	17	0	13
Žďár n.S. 7	493	287	493	0	0	0	2
Mělkovice	19	19	2	5	14	24	4
Radonín	25	23	4	5	6	10	0
Stržanov	75	73	19	10	23	23	6
Veselíčko	57	56	7	21	9	20	5
Žďár n.S. celkem	7655	1509	3295	3895	318	173	171
Žďár n.S. místní č. 1-7	7479	1338	3263	3854	266	96	156

Zdroj: Územní plán města Žďár nad Sázavou

Tab.: Kvalita bytového fondu v roce 1991

místní část	obložnost osoba/byt	průměrná obytná plocha bytu (m ²)	počet bytů I. a II. kategorie
Žďár n. S. 1	3,04	39,9	1326 (98,6 %)
Žďár n. S. 2	3,48	51,9	578 (98,6 %)
Žďár n. S. 3	2,79	32,5	2118 (99,9 %)
Žďár n. S. 4	2,77	0,8	1190 (100 %)
Žďár n. S. 5	3,24	56	669 (99,1 %)
Žďár n. S. 6	3	34,2	1069 (99,8 %)
Žďár n. S. 7	3,85	62,6	493 (100 %)
Mělkovice	3,26	52,6	12 (63,2 %)
Radonín	3,2	52	25 (100 %)
Stržanov	2,97	55,7	59 (78,6 %)
Veselíčko	3,47	58,5	48 (84,2 %)
Žďár n. S. celkem	3,03	40,7	7575 (98,9 %)
Žďár n. S. místní č. 1-7	3,02	40,4	7443 (99,5 %)

Zdroj: Územní plán města Žďár nad Sázavou

Tab.: Počty obyvatel v ZSJ

ZSJ	Počet obyvatel v roce 2001	Počet obyvatel v roce 1991
Stržanov	230	222
Veselíčko	193	198
Plíčky	8	10
Mělkovice	55	52
Radonín	71	80
Žďár nad Sázavou - střed	300	265
Libušín	3620	2905
U jamské cesty	299	273
Velká strana	1	0
Vetla	0	0
Zadní Vetla	0	0
Kamenný rybník	6	5
Nádraží	24	27
U parku	628	611
U Sázavy	5	8
Ve smrčinách	0	0
Pod Zelenou horou	2489	1873
Starý Dvůr	30	23
Vápenice	0	0
Pilská údolní nádrž	21	22
Zámek Žďár	139	119
Brodská - jih	1935	2169
Brodská - sever	3651	3749
U průmyslové školy	2677	3289
Vysočany	2011	2188
Pod vodojemem	1756	1894
Přednádraží	4140	3209

Zdroj: Data ze SLBD 1991 a 2001